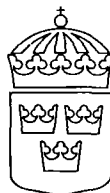

Regeringens proposition

1992/93:64

om EES-avtalet och advokaterna, m.m.

Prop.
1992/93:64

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 15 oktober 1992.

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Gun Hellsvik

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas framförallt frågor om anpassning av reglerna i rättegångsbalken (RB) till EES-avtalet, särskilt två EG-direktiv som ingår i avtalet. Det ena direktivet rör möjligheterna för advokater från EES-stater att vara verksamma inom EES-området. Det andra direktivet behandlar frågan om erkännande av vissa högre examina. I propositionen föreslås att de aktuella reglerna införlivas med svensk rätt genom att arbetas in i RB. Inom advokatområdet sker generellt sett en snabb internationalisering. I propositionen beaktas även vissa av de krav denna utveckling ställer på regleringen i RB. En del av de valda lösningarna går därför längre än vad EES-avtalet i och för sig kräver.

När det gäller reglerna om ombud vid rättegång föreslås i propositionen vissa ändringar. Kravet på svenskt medborgarskap för ombud föreslås helt avskaffat medan hemvistkravet anpassas till EES-avtalet men behålls i övrigt. Det föreslås att kravet att ett ombud skall behärska svenska språket uttryckligen skall framgå av RB. Vidare föreslås att reglerna i 33 kap. RB om delgivning ändras på det sättet att 33 kap. 7 § upphävs medan hemvistkravet i 33 kap. 8 § anpassas till EES-avtalet.

I propositionen föreslås också att regler införs som innebär att en advokat från EES-området och som tillhandahåller advokattjänster i Sverige i princip skall jämföras med en svensk advokat. Det innebär t.ex. att en sådan advokat kan bli förordnad till offentlig försvarare om rätten finner honom lämplig. Den utländske advokaten skall använda sitt hemlands advokattitel uttryckt på det landets språk. Advokaten är skyldig att följa svenska regler om

god advokatsed och i princip gäller samma regler om tillsyn och sanktioner för den utländske advokaten som för en svensk advokat.

Prop. 1992/93:64

Propositionen innehåller även förslag om ändringar i de regler som behandlar förutsättningarna att bli antagen som ledamot av Sveriges advokatsamfund. Medborgarskaps- och hemvistkraven förslås anpassade till EES-avtalet. Det föreslås också att en utbildning som i ett annat EES-land krävs för att bli advokat där skall erkännas i Sverige. En förutsättning är dock att sökanden genomgått ett lämplighetsprov som visar att han har tillräckliga kunskaper om den svenska rättsordningen. Det införs dessutom en möjlighet för advokatsamfundet att i det enskilda fallet medge undantag från utbildningskraven för den som är medlem i ett utländskt advokatsamfund. Även vissa andra ändringar föreslås när det gäller förutsättningarna att bli advokat.

För offentligt anställda inom rättsväsendet krävs inte några ändringar av gällande regler. De krav beträffande svenskt medborgarskap och viss typ av utbildning som i dag finns bedöms därför kunna kvarstå oförändrade.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

Förslag till
Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att 33 kap. 7 § skall upphöra att gälla,
dels att 8 kap. 2 och 7 §§, 12 kap. 2 och 3 §§, 21 kap. 3 § samt 33 kap. 8 §
skall ha följande lydelse,
dels att det i 8 kap. skall införas en ny paragraf, 9 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.
2¹

Till ledamot av advokatsamfundet
får endast den antas som

1. är svensk medborgare eller
medborgare i *Danmark, Finland, Is-*
land eller Norge,

2. har hemvist i Sverige,

3. har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till
domarämbete,

4. har genomgått för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teore-
tisk utbildning,

5. har gjort sig känd för redbarhet, och

6. även i övrigt bedöms lämplig att utöva advokatverksamhet.

Advokatsamfundets styrelse får i
enskilda fall medge undantag från
antagningskraven såvitt gäller första
stycket 1 och 2.

Till ledamot av advokatsamfundet
får endast den antas som

1. är svensk medborgare eller
medborgare i *en annan stat inom*
Europeiska ekonomiska samarbets-
området,

2. har hemvist i Sverige *eller i en*
annan stat inom Europeiska ekono-
miska samarbetsområdet,

Advokatsamfundets styrelse får i
enskilda fall medge undantag från
antagningskraven såvitt gäller första
stycket 1 och 2. *Detsamma gäller an-*
tagningskraven enligt första stycket 3
och 4 beträffande den som är aukto-
riserad som advokat i en annan stat i
enlighet med där gällande bestämmelser.

Den som har genomgått en utbild-
ning som krävs för att bli advokat i
en stat inom Europeiska ekonomiska
samarbetsområdet och som i Sverige
genomgått ett prov som visar att han
har tillräckliga kunskaper om den
svenska rättsordningen, skall anses
uppfylla kraven enligt första stycket 3
och 4.

Den som har blivit auktoriserad som advokat i Danmark, Finland, Island
eller Norge i enlighet med där gällande bestämmelser och som därefter un-
der minst tre år på ett tillfredsställande sätt har tjänstgjort som biträdande
jurist på advokatbyrå i Sverige skall anses uppfylla kraven enligt första
stycket 3-6.

¹ Senaste lydelse 1991:364.

Den som är försatt i konkurs eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte antas till ledamot. Inte heller får den antas till ledamot som enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m. är förbjuden att utöva rådgivningsverksamhet.

Lagfaren domare i eller befattningshavare vid *allmän* domstol eller allmän åklagare eller kronofogde får inte antas till ledamot; inte heller den som annars är anställd i *statens* eller kommuns tjänst eller hos annan enskild än advokat, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag. Vad som nu sagts gäller dock inte *befattningshavare* vid allmän advokatbyrå.

Lagfaren domare i eller befattningshavare vid domstol eller allmän åklagare eller kronofogde får inte antas till ledamot; inte heller den som annars är anställd i *en stats* eller kommuns tjänst eller hos *någon* annan enskild än advokat, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag. Vad som nu sagts gäller dock inte *den som är anställd* vid allmän advokatbyrå.

7 §²

En advokat, som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som annars förfar oredligt, skall uteslutas ur advokatsamfundet. Är omständigheterna mildrande, får i stället varning tilldelas honom.

Åsidosätter en advokat annars sina plikter som advokat, får varning eller erinran meddelas honom. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får han uteslutas ur samfundet.

Tilldelas en advokat varning, får han, om det finns särskilda skäl, även åläggas att utge en straffavgift till samfundet med lägst ettusen och högst femtontusen kronor.

Frågor om uteslutning som nu sagts, varning, straffavgift eller erinran prövas av samfundets styrelse eller, i den mån så bestämts i stadgarna, av annat samfundets organ. Har prövningen av sådana frågor överlämnats till ett sådant organ, är en advokat skyldig att lämna detta organ de uppgifter som behövs för prövningen.

Inträder beträffande en advokat sådan omständighet att han enligt 2 § *fjärde och femte* stycket inte får antas till ledamot av samfundet, är han skyldig att genast träda ur samfundet. Om han inte gör det, skall styrelsen förordna om hans uteslutning. Detsamma gäller, om en advokat inte längre uppfyller medborgarskapskravet enligt 2 § första stycket 1 eller *flyttar ur riket* och styrelsen inte medger att han får stå kvar som ledamot av samfundet.

Inträder beträffande en advokat sådan omständighet att han enligt 2 § *femte eller sjätte* stycket inte får antas till ledamot av samfundet, är han skyldig att genast träda ur samfundet. Om han inte gör det, skall styrelsen förordna om hans uteslutning. Detsamma gäller, om en advokat inte längre uppfyller medborgarskapskravet enligt 2 § första stycket 1 eller *hemvistkravet enligt 2 § första stycket 2* och styrelsen inte medger att han får stå kvar som ledamot av samfundet.

I beslut varigenom någon uteslutits ur samfundet får förordnas att beslutet genast skall verkställas.

Brott mot tystnadsplikt enligt 4 § första stycket tredje meningen får inte åtalas av annan än Justitiekanslern. Åtal får väckas endast om det är påkallat från allmän synpunkt.

² Senaste lydelse 1991:364.

9 §

Vad i rättegångsbalken eller i någon annan lag föreskrivs om advokater skall i tillämpliga delar gälla även den som är auktoriserad som advokat i något annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet när denne är verksam i Sverige. Därvid skall han använda den yrkesbeteckning som används i den stat där han är auktoriserad, uttryckt på denna stats språk och med hänvisning till den yrkesorganisation som han tillhör eller till den domstol vid vilken han enligt den statens lag får tjänstgöra. Om rätten kräver det, skall den som uppger sig uppfylla kraven i första meningen förete bevis härför.

Första stycket första meningen omfattar inte bestämmelsen i 4 § andra stycket och inte heller bestämmelsen i 17 kap. 15 § tredje stycket brottsbalken.

Advokatsamfundets styrelse skall underrätta behörig myndighet eller organisation i den stat där advokaten är auktoriserad om beslut i vilket det har konstaterats att han åsidosatt sina plikter som advokat.

12 kap.

2 §³

Såsom ombud *må ej* brukas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet finner lämplig att vara ombud i målet.

Ombud skall *vara svensk medborgare med hemvist inom riket*; dock *må* även annan brukas såsom ombud, om rätten med hänsyn till *målets beskaffenhet och övriga omständigheter* finner det lämpligen kunna ske. *Med svenskt medborgarskap jämställs medborgarskap i Danmark, Finland, Island eller Norge.*

Ej *må* den vara ombud, som är underårig eller i konkurstillstånd eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Såsom ombud *får inte* brukas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet finner lämplig att vara ombud i målet. *Ombudet skall behärska svenska språket.*

Ombud skall *ha hemvist i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet*; dock *får* även annan brukas såsom ombud, om rätten med hänsyn till *omständigheterna* finner det lämpligen kunna ske.

³ Senaste lydelse 1991:364.

3 §⁴

Lagfaren domare i eller rättsbildad befattningshavare vid *allmän* domstol eller allmän åklagare eller kronofogde *må* ej vara ombud, med mindre regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer giver lov därtill. Vad nu sagts skall dock ej avse den som, under tjänstledighet, i utbildningssyfte tjänstgör såsom biträde åt advokat.

Ej må nämndeman vid den domstol han tillhör föra annans talan.

Lagfaren domare i eller rättsbildad befattningshavare vid domstol eller allmän åklagare eller kronofogde *får* ej vara ombud, med mindre regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer giver lov därtill. Vad nu sagts skall dock ej avse den som, under tjänstledighet, i utbildningssyfte tjänstgör såsom biträde åt advokat.

21 kap.

3 §⁵

Vid sin talans förberedande och utförande må den misstänkte biträdas av försvarare.

Försvarare utses av den misstänkte. Är den misstänkte under aderton år eller lider han av en allvarlig psykisk störning, utses försvarare av den som har vårdnaden om honom. Har den misstänkte för sig ställt rättegångsbud, anses ombudet som försvarare.

En person får inte vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. Om försvarare gäller i övrigt 12 kap. 2-5 §§ samt 6 § andra stycket.

En person får inte vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. *Utländsk medborgare eller den som har hemvist utom riket får inte vara försvarare om det med hänsyn till rikets säkerhet är olämpligt.* Om försvarare gäller i övrigt 12 kap. 2-5 §§ samt 6 § andra stycket.

33 kap.

8 §⁶

Har part, som saknar hemvist inom riket, *ej* hos rätten uppgivit ombud, som äger att för parten *mot-taga* delgivning i målet, *förelägge rätten honom*, då han första gången för talan, att för sig ställa sådant ombud och göra anmälan därom hos rätten. Underlåter han det, *må* delgivning med honom ske genom att handlingen med posten *sändes* till

Har part, som saknar hemvist inom riket, *inte* hos rätten uppgivit ombud, *som har hemvist i riket eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet* och som äger att för parten *ta emot* delgivning i målet, *får rätten förelägga honom*, då han första gången för talan, att för sig ställa sådant ombud och göra anmälan därom hos rätten. Underlå-

⁴ Senaste lydelse 1981:828.

⁵ Senaste lydelse 1991:1549.

⁶ Senaste lydelse 1970:429.

honom under hans senaste kända adress.

ter han det, *får* delgivning med honom ske genom att handlingen med posten *sänds* till honom under hans senaste kända adress.

---

1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2. Är ombud enligt 33 kap. 7 § anmält vid ikraftträdandet, skall anmälan anses avse tre månader efter ikraftträdandet. Den som gjort anmälan och ombudet skall av Högsta domstolen på lämpligt sätt underrättas därom snarast efter ikraftträdandet.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 oktober 1992

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Unckel och Ask.

Föredragande: statsrådet Hellsvik

Proposition om EES-avtalet och advokaterna, m.m.

1 Inledning

I februari 1992 slutfördes förhandlingar mellan å ena sidan EFTA-länderna (dvs. Finland, Island, Norge, Schweiz, Sverige, Österrike och Liechtenstein) och, å andra sidan, de Europeiska Gemenskaperna (EG) och dess medlemsländer om ett avtal om ett närmare och fastare strukturerat samarbete i ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde, EES. Avtalet – som allmänt benämns EES-avtalet – undertecknades den 2 maj 1992 och skall enligt planerna träda i kraft den 1 januari 1993, samtidigt som EG:s s.k. inre marknad fullbordas. Huvudsyftet med EES är att varor, tjänster, personer och kapital skall kunna röra sig fritt över gränserna inom samarbetsområdet. De delar av EG:s regelverk – ”l’acquis communautaire” – som är relevanta för detta samarbete skall integreras i EFTA-ländernas rättsordningar, så att enhetliga regler skall gälla inom hela samarbetsområdet.

Genom EES-avtalet förbinder sig Sverige att på vissa områden anpassa sina författningsbestämmelser till vad som gäller på motsvarande områden i EG. Enligt avtalet förbinder sig Sverige bl.a. att anpassa sin lagstiftning till olika direktiv och förordningar som framgår av bilagor till avtalet och att respektera de rättigheter och skyldigheter om personers och tjänsters fria rörlighet som lagts fast av EG-domstolen.

EES-avtalet har betydelse för RB. De regler i EES-avtalet som är av särskilt intresse är artiklarna om fri rörlighet för personer och tjänster. Av den sekundära EG-lagstiftningen är det främst två av EG:s ministerråd antagna direktiv som måste beaktas. I detta sammanhang bör också nämnas att EES-avtalet i artikel 4 (Romfördragets artikel 7 första stycket) innehåller ett grundläggande allmänt diskrimineringsförbud. Regeln innebär att all diskriminering på grund av nationalitet är förbjuden. I EG-domstolens praxis har diskrimineringsförbudet givits en vid tolkning. Krav på hemvist i ett visst land och krav på kunskaper i ett visst lands språk kan ofta uppfattas som brott mot diskrimineringsförbudet.

Det ena av de nämnda direktiven, det s.k. utbildningsdirektivet, har sin utgångspunkt i bl.a. Romfördragets artikel 49. Direktivet syftar till att underlätta arbetskraftens fria rörlighet och innebär att en generell ordning skall

gälla för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning som omfattar minst tre års studier. Utbildningsdirektivet i en engelsk och i en inofficiell svensk version bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. Inom regeringskansliet har Utbildningsdepartementet huvudansvaret för införlivandet av detta direktiv med svensk rätt. Utbildningsdepartementet har behandlat direktivet – utom såvitt avser bl.a. rättsväsendet – i en inom Socialdepartementet utarbetad departementspromemoria (Ds 1992:34), Införande av EES-rätt – ömsesidigt erkännande av kompetensbevis för verksamhet inom hälso- och sjukvården m.m. Remissbehandlingen av denna promemoria har nyligen avslutats. Som jag strax skall återkomma till har frågan om direktivets betydelse för rättsväsendet dock brutits ut och behandlas i en inom Justitiedepartementet upprättad promemoria. Frågan om direktivets betydelse för revisorer behandlas av den s.k. Revisionsutredningen (dir. 1992:42). Utredningens arbete skall vara klart inom ett år.

Det andra direktivet, det s.k. advokatdirektivet, har sin utgångspunkt i Romfördragets artikel 59 om fri rörlighet för tjänster. Direktivet syftar till att underlätta för advokater att effektivt begagna sig av friheten att tillhandahålla advokattjänster. Direktivet behandlar däremot inte frågan om advokats rätt att etablera sig utomlands. Det bör i en engelsk och en svensk version fogas till protokollet som *bilaga 2*.

Av betydelse i sammanhanget är även den överenskommelse om en gemensam nordisk arbetsmarknad för personer med en högre, behörighetsgivande utbildning på minst tre år som ingicks mellan de nordiska länderna 1990. Överenskommelsen, som i stor utsträckning bygger på utbildningsdirektivet, behandlades i ett lagstiftningsärende året därpå (prop. 1990/91:116). I propositionen föreslogs att Sverige skulle godkänna överenskommelsen och att vissa lagändringar skulle ske i bl.a. RB. Riksdagen godkände förslaget och lagändringarna trädde kraft den 1 juli 1991 (SFS 1991:364).

En annan fråga, som ligger vid sidan av själva EES-anpassningen men som bör beaktas i detta sammanhang, är det internationella samarbete som pågår mellan de olika advokatorganisationerna. De nationella advokatorganisationerna inom EG bildade redan på 1950-talet en organisation CCBE (Conseil des Barreaux de la Communauté Européenne) med uppgift att på advokatombudet söka genomföra Romfördragets målsättning om fri rörlighet för advokater inom EG. Det svenska advokatsamfundet har under nästan hela CCBE:s verksamhetstid deltagit som observatör och följt utvecklingen. Det svenska advokatsamfundet tillsatte 1988 en särskild EG-kommitté med uppgift bl.a. att följa behandlingen av frågor av betydelse för svenska advokater. Redogörelser för kommitténs arbete har lämnats av advokaten Lars Rahmn i Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund 1989 s. 361 ff och 1990 161 ff.

Inom ramen för det arbete som bedrivs av CCBE har träffats olika överenskommelser, bl.a. rörande etikfrågor. Etikreglerna har sedan gjorts tillämpliga även mellan Sverige och EG-länderna genom avtal mellan advokatsamfundet och CCBE. Denna och andra former av internationellt samarbete mellan advokatorganisationer, liksom andra krav som följer av advokatyrkets internationalisering, bör beaktas i sammanhanget.

Inom Justitiedepartementet har upprättats en promemoria (Ds 1992:57) EES-avtalet och advokaterna m.m. som behandlar de frågor som nu har berörts. Promemorian innehåller förslag till den lagstiftning som krävs. Den har remissbehandlats. Remissyttranden har avgetts av Justitiekanslern, Riksåklagaren, Domstolsverket, Datainspektionen, Hovrätten för Västra Sverige, Malmö tingsrätt, Rättshjälpsmyndigheten, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Sveriges advokatsamfund och Sveriges domareförbund. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr 92-2357). Till protokollet i detta ärende bör som *bilaga 3* fogas de lagförslag som läggs fram i promemorian.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 17 september 1992 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som utarbetats i ärendet. Det till Lagrådet remitterade förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran. Lagrådets yttrande bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5*.

Jag har gjort några redaktionella ändringar i det remitterade lagförslaget.

2 EES-avtalet

2.1 Fri rörlighet för personer

2.1.1 Allmänna bestämmelser

Regler om den fria rörligheten för personer och etableringsrätten finns i EES-avtalets artiklar 28-35. Dessa motsvarar huvudsakligen Romfördrags artiklar 48, 51-52 och 55-57. Regler om arbetskraftens fria rörlighet finns i artikel 28, regler om den sociala tryggheten i artikel 29 och regler om ömsesidigt erkännande av utbildningsbevis i artikel 30.

Artikel 28 innebär att diskriminering på grund av nationalitet inte får förekomma när det bl.a. gäller rätten att få en viss anställning. Det finns således en rätt att flytta mellan de avtalsslutande länderna för att söka anställningar som erbjuds där. Undantag görs i artikeln för vissa offentliga tjänster. Förbehåll görs också för allmän ordning och säkerhet.

Enligt artikel 30 skall de avtalsslutande länderna söka säkerställa ett ömsesidigt erkännande av utbildningsbevis i syfte att underlätta det faktiska utövandet av etableringsrätten och friheten att tillfälligt tillhandahålla tjänster. Parterna skall vidare enligt artikeln säkerställa viss samordning av bestämmelser i lagar och andra författningar i länderna som rör rätten att påbörja och utöva yrkesverksamhet, som regel genom att införa minimikrav på utbildningen i fråga.

Enligt artikel 31 skall det inte finnas några inskränkningar i rätten att fritt etablera sig i EG/EFTA-området. Etableringsfriheten omfattar rätten att uppta och utöva självständig förvärvsverksamhet på de villkor som etableringslandets lagstiftning föreskriver för det egna landets rättssubjekt. Diskri-

minerande bestämmelser som gäller nationalitet och hemvist kommer således inte att vara tillåtna.

Artikel 32 stadgar att verksamhet som är förbunden med myndighetsutövning undantas från den fria etableringsrätten. Detta gäller även om myndighetsutövningen skulle vara av tillfällig art. Vidare medges i artikel 33 också undantag av hänsyn till allmän ordning, allmän säkerhet och hälsa.

En form av dold diskriminering kan vara att kräva en viss nationell examen för att praktisera ett yrke. I Sverige är krav på viss nationell examen inte särskilt vanligt, men det förekommer inom bl.a. hälso- och sjukvårdens område. Ett annat exempel är advokatyrket. Inom flertalet EG-län der förekommer däremot en omfattande reglering av olika yrken. Redan vid tillkomsten av Romfördraget insåg man att denna reglering skulle kunna innebära ett allvarligt hinder i den fria rörligheten av arbetskraft och tjänster. I Romfördraget togs därför in en särskild bestämmelse, artikel 57, i ämnet. I denna artikel gavs kommissionen i uppdrag att ge förslag till rådet om hur de nationella kraven för yrkesutövning skulle kunna harmoniseras.

Den teknik man till en början valde var att ge direktiv för ett visst yrke eller en viss sektor av yrkeslivet. Ett exempel på detta är två direktiv från 1975 rörande erkännande av examen för läkare. Denna teknik visade sig dock vara alltför långsam. År 1988 valde därför rådet istället att ge ett generellt direktiv för erkännande av examensbevis över behörighets-givande högre utbildningar vilka utfärdats efter avslutande av minst tre års utbildning.

2.1.2 Utbildningsdirektivet

Direktivet antogs av EG:s ministerråd den 21 december 1988 (89/48/ EEG). Det är intaget i bilaga VII p. A.1 till EES-avtalet. Av inledningen till bilaga VII framgår att termen "medlemsstat" i direktivet genomgående skall anses inbegripa också Finland, Island, Liechtenstein, Norge, Schweiz, Sverige och Österrike. Av protokoll 1 till EES-avtalet framgår vidare att om termen "gemenskapen" eller termen "den gemensamma marknaden" används i en rättsakt så skall dessa anses inbegripa också EFTA-ländernas territorier.

Artikel 1 innehåller ett antal definitioner. Bland de begrepp som definieras är examensbevis, provotid och lämplighetsprov. När det gäller begreppet examensbevis framgår det att det är förutsatt att den utbildning som intygas i examensbeviset huvudsakligen skall ha ägt rum inom EES. En person har dock rätt att utöva ett yrke även med stöd av en examen som avlagts utanför EES och som erkänts av ett annat land inom EES förutsatt att han eller hon har tre års yrkeserfarenhet enligt intyg från den medlemsstat som erkände det aktuella landets examensbevis.

Av *artikel 2* följer att direktivet tillämpas på alla medborgare i ett land inom EES. Direktivet tillämpas dock inte på vissa yrken, bl.a. läkare, för vilka det finns särskilda direktiv om erkännande av utbildning.

I *artikel 3* stadgas att om det i värdlandet krävs ett examensbevis för att utöva ett reglerat yrke får en medborgare från ett EES-land inte vägras tillstånd att utöva yrket om den sökande har ett examensbevis som krävs i en annan stat inom EES för att påbörja eller utöva yrket i fråga i det landet och

detta examensbevis erhållits i en stat inom EES. Om en examen har avlagts i en sådan stat inom EES som inte reglerar yrket i fråga, kan värdlandet kräva att den sökande har utövat yrket som huvudsyssla i två års tid under de senaste tio åren.

I artikel 4 finns två undantag från de i artikel 3 uppställda reglerna. Det första undantaget tar sikte på det fallet att den utbildning som åberopas är minst ett år kortare än den som krävs i värdlandet. I ett sådant fall får krävas bevis på yrkeserfarenhet, som normalt inte får vara mer än dubbelt så lång som den utbildning som fattas. I inget fall får den yrkeserfarenhet som krävs överstiga fyra år. Det andra undantaget innebär en möjlighet att uppställa krav på antingen en provotid som inte överstiger tre år eller ett lämplighetsprov. Normalt skall den sökande få välja mellan dessa båda möjligheter. När det gäller yrkesutövning som kräver en exakt kunskap om landets lagstiftning får dock värdlandet välja mellan provotid eller lämplighetsprov. De nu nämnda två undantagen får inte tillämpas kumulativt.

I artikel 5-14 ges föreskrifter om bl.a. hur den sökande skall styrka ett påstående om examen och om användande av yrkesbenämning. Av artikel 8 p 2 framgår bl.a. att beslut om att få utöva ett reglerat yrke skall kunna överklagas inför en domstol eller nämnd i enlighet med vad landets lagar föreskriver.

2.2 Fri rörlighet för tjänster

2.2.1 Allmänna bestämmelser

Fri tjänstehandel utgör i EES-avtalet en av de fyra grundläggande friheterna. Rätten att fritt få tillhandahålla tjänster fastslås i artikel 36 i EES-avtalet (artikel 59 i Romfördraget).

I artikel 37 (artikel 60 i Romfördraget) definieras tjänster allmänt som prestationer som vanligen utförs mot ersättning och som inte berörs av bestämmelserna för varor, kapital eller personer. I EES-avtalet stipuleras att tjänster särskilt avser verksamhet av industriellt eller kommersiellt slag, inom hantverk och inom fria yrken. Vidare fastslås att den person som tillhandahåller en tjänst tillfälligtvis får utöva sin verksamhet i det land där tjänsten utförs på samma villkor som landet ställer på sina egna rättssubjekt. Enligt artikel 39 görs även i detta fall undantag för offentlig myndighet.

2.2.2 Advokatdirektivet

EG:s ministerråd antog den 22 mars 1977 ett direktiv om underlättande för advokater att effektivt begagna sig av friheten att tillhandahålla tjänster (77/249/EEG). Direktivet är intaget i bilaga VII till EES-avtalet under punkten B.2. Direktivet har ändrats två gånger, dels i samband med Greklands tillträde till EG den 19 november 1979, dels i samband med Spaniens och Portugals tillträde den 15 november 1985. Ändringarna hänför sig till vilka advokattitlar som används i dessa länder. På samma sätt som i fråga om utbildningsdirektivet (jfr. avsnitt 2.1.3) skall termerna "medlemsstat", "gemenskapen" och "den gemensamma marknaden" i advokatdirektivet genomgående anses inbegripa EFTA-länderna och deras territorier. Direktivet

har enligt en uttrycklig föreskrift i bilaga VII till EES-avtalet kompletterats med de advokattitlar som finns i de olika EFTA-länderna (se nedan).

I ingressen till direktivet konstateras att enligt Romfördraget varje restriktion som grundar sig på nationalitet eller krav på bosättning är förbjudna. Det sägs vidare att direktivet endast behandlar åtgärder som skall underlätta för advokater att tillhandahålla tjänster. Vidare framgår att mera detaljerade åtgärder kommer att behövas för att underlätta att etableringsrätten kan utövas effektivt.

Det är viktigt att hålla denna begränsning i minnet när man läser *artikel 1 punkt 1*. Där sägs att direktivet skall gälla den verksamhet som advokater utövar i form av att tillhandahålla tjänster. Direktivet tar sikte på den situationen där mottagaren av advokatens tjänster är bosatt i en annan stat än den i vilken advokatens byrå finns, och tjänsten tillhandahålls när advokaten uppehåller sig i den förstnämnda staten. Däremot reglerar det inte vad som skall gälla om advokaten och hans klient bor i samma stat. Direktivet tar inte heller sikte på tjänster som advokaten i sin hemstat till exempel per brev, telefon eller telefax tillhandahåller en klient som befinner sig i en annan stat.

Det är inte alla jurister som omfattas av direktivet. Det är bara de som i sitt hemland har rätt att utöva sin verksamhet under beteckningen advokat. De flesta länder har bara en typ av advokat. I vissa länder förekommer det dock flera advokattitlar. I *artikel 1 punkt 2* framgår yrkesbeteckningarna i de nio länder som vid tiden för direktivets utfärdande var medlemmar i EG. Yrkesbeteckningarna i Grekland, Portugal och Spanien framgår av 1979 och 1985 års ändringar av direktivet medan yrkesbeteckningarna i de olika EFTA-länderna framgår av bilaga VII till EES-avtalet. De titlar som tillkommer är därför följande:

Finland	"Asianajaja/Advokat"
Grekland	"δικηγόρος" (DIKIGOROS)
Island	"Lögmáður"
Liechtenstein	"Rechtsanwalt"
Norge	"Advokat"
Portugal	"Advogado"
Schweiz	"Avocat/Avvocato/Advokat Rechtsanwalt/ Anwalt/ Fürsprecher/Fürsprech"
Spanien	"Abogado"
Sverige	"Advokat"
Österrike	"Rechtsanwalt"

Enligt *artikel 2* skall varje medlemsstat som advokater erkänna dem som räknas upp i artikel 1 punkt 2 när dessa utövar den verksamhet som beskrivs i artikel 1 punkt 1.

Som motvikt till friheten att tillhandahålla tjänster ålägger direktivet en advokat vissa förpliktelser när han är verksam i en annan medlemsstat (värdland). Han skall till en början använda sig av den yrkesbeteckning som används i den stat där han är etablerad – direktivet talar genomgående om den stat "han kommer från" – och på denna stats språk (*artikel 3*).

Verksamhet i samband med att en klient företräds vid domstol eller hos

annan myndighet skall i varje stat utövas i enlighet med de villkor (med undantag av eventuella nationalitets- och bosättningskrav) som fastställs för advokater som etablerat sig i värdlandet. En advokat som utövar en sådan verksamhet skall iaktta de regler för yrkesmässigt uppförande som gäller i värdlandet och dessutom de förpliktelser som han har i den stat han kommer från (*artikel 4*). Också i fråga om annan verksamhet än som gäller att företräda en klient vid domstol eller hos andra myndigheter skall advokater iaktta reglerna för yrkesmässigt uppförande i hemlandet medan det i artikel 4 punkt 4 finns vissa undantag för reglerna i värdlandet.

I *artikel 5* ges bl.a. en möjlighet att föreskriva att en EES-advokat när han uppträder i domstol skall arbeta tillsammans med en advokat som praktiserar vid den aktuella domstolen.

Enligt *artikel 6* kan en stat förbjuda advokater som har avlönad anställning i offentlig eller privat verksamhet att företräda denna verksamhet vid rättegång, i den mån advokater som är etablerade i den staten inte har tillstånd att utöva sådan verksamhet.

Värdlandet får enligt *artikel 7 punkt 1* kräva att advokaten genom legitimation eller på annat sätt kan styrka att han är advokat.

Eftersom en advokat som är tillfälligt verksam i ett värdland är bunden både av de regler för advokatsed som gäller i den stat han kommer från och av de regler som gäller i värdlandet står hans yrkesverksamhet under övervakning av bägge staterna (*artikel 7 punkt 2*). De disciplinära organen i värdlandet har likväl endast rätt att bestämma påföljd för överträdelse av reglerna i denna stat, medan motsvarande organ i den stat som advokaten kommer från bestämmer påföljderna för ett förfarande som strider mot de regler som gäller i den staten. Den behöriga myndigheten i värdlandet skall underätta motsvarande myndighet i den stat advokaten kommer från om de disciplinära beslut som fattas.

3 Gällande svensk rätt

3.1 Behörighetskrav för vissa tjänster inom rättsväsendet

En kort genomgång kommer här att göras vad avser behörighetskrav för vissa tjänster inom rättsväsendet. I första hand tar framställningen sikte på tjänster som domare och åklagare.

Den grundläggande bestämmelsen rörande krav på *svenskt medborgarskap* för innehav av statstjänst finns i 11 kap. 9 § regeringsformen. Huvudprincipen är att även utländska medborgare har rätt att inneha statstjänst. Med hänsyn bl.a. till rikets säkerhet och önskemålet att beslut om enskildas rättsliga ställning skall fattas av svenska medborgare har vissa undantag gjorts från denna princip. De viktigaste undantagen anges i regeringsformen medan andra fall skall uppställas i lag eller enligt förutsättningar som anges i lag.

Av 11 kap. 9 § tredje stycket regeringsformen framgår att det är endast den som är svensk medborgare som får inneha eller utöva domartjänst. Detta krav upprepas sedan i olika lagar, bl.a i 4 kap. 1 § RB. Kravet på med-

borgarskap torde omfatta även teknisk ledamot. I 4 kap. 10 a § RB anges detta uttryckligen beträffande ekonomiska experter.

Av 4 kap. 2 § lagen (1976:600) om offentlig anställning följer att endast den som är svensk medborgare får inneha eller utöva tjänst som åklagare. Av paragrafen följer vidare att regeringen får föreskriva att endast svensk medborgare får inneha bl.a. tjänst som kan vara förenad med myndighetsutövning.

Av 4 kap. 1 § första stycket RB framgår att lagfaren domare skall ha avlagt för behörighet till domarämbete föreskrivna kunskapsprov. Av paragrafens tredje stycke följer att det är regeringen som förordnar om sådana kunskapsprov. Rörande detta *krav på utbildning* har förordnats i kungörelsen (1964:29) angående kunskapsprov för behörighet som domare m.m. Av kungörelsen framgår att som kunskapsprov för behörighet att utöva domartjänst gäller juris kandidatexamen eller juristexamen. Även om det inte sägs uttryckligen i kungörelsen avses examen som avlagts vid svenskt universitet. Med anledning av den nordiska överenskommelsen om erkännande av högre utbildningar har vissa tillägg gjorts till kungörelsen. Med de nämnda svenska examina jämföras numera fullbordad juridisk utbildning som till övervägande del har ägt rum i Danmark, Finland, Island eller Norge. Om denna utbildning skulle vara mer än ett år kortare än den svenska utbildningen skall sökanden genomgå en kompletteringsutbildning som avslutas med ett kunskapsprov.

Beträffande åklagare regleras kravet på utbildning i 29 § åklagarförordningen (1989:848). Paragrafen har i nu aktuella hänseenden samma innehåll som den nämnda kungörelsen.

Hemvist i Sverige är inte någon förutsättning för innehav av tjänster som domare eller åklagare. Däremot är *kunskaper i svenska språket* ett underförstått krav.

Även för andra tjänster inom rättsväsendet uppställs krav på svenskt medborgarskap och viss utbildning. När det gäller medborgarskapskravet kan hänvisas till Diskrimineringsutredningens betänkande (Ds A 1984:6), Om utlänningars rättsliga ställning, s. 77-92. Framställningen där är alltfjänt i väsentliga delar aktuell. Beträffande krav på utbildning kan nämnas att förordningen (1988:784) med instruktion för exekutionsväsendet innehåller krav på nordisk juridisk examen för kronofogdar.

3.2 Behörighetskrav för ombud vid rättegång

I 12 kap. 1 § RB stadgas att part får föra sin talan genom ombud. Någon skyldighet att låta sig företrädas av ombud föreligger däremot inte. Till skillnad från många andra länder i Europa har Sverige således inte något ombudstvång. Inte heller föreligger något advokatmonopol, dvs. ett krav på att den som uppträder som ombud är advokat.

Någon uttrycklig bestämmelse om att rättegångsspråket är svenska finns inte i RB. I förarbetena till 5 kap. 6 § RB (SOU 1938:43 s.112) uttalades att det utan uttryckligt stadgande gällde att förhandlingen skulle föras på svenska. Det anfördes vidare att den som skulle höras inför rätten borde ha rätt att använda sitt eget språk. I 5 kap. 6 § RB föreskrivs också att tolk får

användas om exempelvis vittne inte behärskar svenska språket. Däremot finns inte en motsvarande möjlighet för ombud. Av det anförda torde den slutsatsen kunna dras att ett ombud måste kunna svenska och att tolk således inte får användas. Det är även den uppfattning som kommit till uttryck i senare lagstiftningsärenden som berört frågan. Ett sådant krav ansågs således självklart när det infördes en möjlighet att medge undantag från kraven på svenskt medborgarskap och hemvist i Sverige (NJA II 1956 s. 379). Frågan om *språkravet för ombud* behandlades senast i propositionen om en gemensam nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning (prop. 1990/91:116 s.15 f.) Departementschefen uttalade där att det beträffande rättegångsombud från ett nordiskt land även i fortsättningen skulle gälla att han kan göra sig förstådd utan att tolk behöver anlitas och att domstolarna därför även fortsättningsvis var oförhindrade att med stöd av 12 kap. 2 § RB avvisa ett ombud om förhandlingen inte kunde genomföras utan tolk.

I sammanhanget bör nämnas att rätten enligt 33 kap. 9 § RB vid behov får låta översätta handlingar som kommer in till eller skickas ut från rätten. I domstolens prövning om det finns behov att genom domstolens försorg ordna med en översättning får enligt departementschefen vägas in vilka möjligheter parten har att själv få fram en översättning (prop. 1986/87:89 s. 170).

Av 12 kap. 2 § första stycket RB följer att såsom ombud inte får brukas annan än den som rätten med hänsyn till *redbarhet, insikter och tidigare verksamhet* finner lämplig att vara ombud i målet. Kravet på redbarhet tar främst sikte på om ombudet gjort sig skyldig till brott. Kravet på insikter tar inte bara sikte på juridiska insikter utan också insikter i de särskilda förhållanden som är aktuella i målet. Med tidigare erfarenheter åsyftas förutom erfarenhet av rättegångar även annan praktisk erfarenhet som kan vara av betydelse för talans utförande. Det bör särskilt påpekas att ombudet varken behöver ha juridisk utbildning eller i sitt arbete syssla med rättsliga frågor. De krav i de nämnda hänseendena som kan ställas på ett ombud varierar med målets beskaffenhet.

Förutom dessa allmänna behörighetskrav föreskrivs i 12 kap. 2 § andra stycket RB som huvudregel att ombudet skall vara *svensk medborgare* och ha *hemvist i Sverige*.

Enligt styckets ursprungliga lydelse var dessa krav absoluta. Processlagberedningen anförde beträffande kravet på svenskt medborgarskap att en utlänning inte kunde förutsättas äga sådan kännedom om svenska förhållanden och svensk rätt som bör krävas av ett ombud och beträffande kravet på hemvist i Sverige att det var av vikt att ombudet kunde sökas här och att kravet var betydelsefullt även med hänsyn till att delgivningar i stor utsträckning sker med ombudet (SOU 1938:43 s. 163).

År 1956 infördes dock en möjlighet att göra undantag från de båda kraven. Förutsättningarna härför är att rätten med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter finner att ett undantag lämpligen kan medges. Departementschefen uttalade i det aktuella lagstiftningsärendet att om en *utländsk medborgare* uppträdde som ombud var det nödvändigt att ställa särskilt stora krav på hans *insikter* (NJA II 1956 s. 379 f). I regel bör det inte komma ifråga att såsom ombud godta annan utlänning än den som avlagt juridisk examen, har erforderlig kännedom om svensk rätt och härutöver be-

sitter vana vid att utföra annans talan inför domstol. När det gällde rekvisitet rörande *målets beskaffenhet* uttalade departementschefen att annan än i riket bosatt svensk medborgare inte borde tillåtas vara ombud eller försvarare i mål om spioneri eller andra liknande brott. Vidare borde det enligt departementschefen särskilt beaktas var ombudet hade sitt *hemvist*. Det var av betydelse bl.a. med hänsyn till utsikterna att nå ett ombud med stämning och även möjligheterna att få verkställighet på en eventuell mot ombudet riktad dom beträffande ansvar eller enskilt anspråk.

Genom 1991 års lagändringar jämställdes medborgare i något av de andra nordiska länderna med svensk medborgare i dessa hänseenden.

Delgivningsbestämmelsen i 33 kap. 8 § RB bör också nämnas i detta sammanhang. Enligt denna bestämmelse gäller att om en part som saknar hemvist inom riket inte har uppgivit ombud, som äger att för parten ta emot delgivning i målet, får rätten förelägga honom, då han första gången för talan, att ställa ombud för sig och göra anmälan om detta hos rätten. Underlåter han det, får delgivning med honom ske genom att handlingen sänds med posten till honom under hans senast kända adress. Regeln, som i sak är oförändrad sedan 1948, utgår uppenbarligen från att ombudet har hemvist i Sverige.

Även bestämmelserna i 33 kap. 7 § RB bör beröras. De ger möjlighet att till Högsta domstolen anmäla ett ombud. I andra stycket föreskrivs att huvudmannen vid tiden för anmälan skall ha hemvist i Sverige och att anmälan får avse endast ett ombud som har hemvist i Sverige.

Regler om bl.a. begränsningar för domare och andra tjänstemän inom rättsväsendet att vara ombud finns i 12 kap. 3-4 §§ RB. Det bör särskilt nämnas att reglerna endast tar sikte på domare vid allmän domstol. Om ett ombud inte uppfyller kraven i 12 kap. 2-4 §§ skall han omedelbart avvisas. Detta är inte uttryckligen angivet utan följer av allmänna rättsgrundsatser. I 12 kap. 5 § finns däremot en bestämmelse som uttryckligen ger rätten möjlighet att avvisa ombud som under målet visar oredlighet, oskicklighet eller oförstånd eller eljest finnes olämplig.

Vad som nu sagts gäller endast ombud i tvistemål. Genom olika hänvisningar kommer dessa regler dock att bli tillämpliga i många andra fall. Sådana hänvisningar finns bl.a. i 12 kap. 22 § RB beträffande rättegångsbiträde i tvistemål och i 21 kap. 3 § tredje stycket beträffande försvarare.

I förvaltningsprocesslagen (1971:291) finns inte någon bestämmelse om krav på svenskt medborgarskap och hemvist i Sverige för ombud. Domstolsutredningen har dock nyligen föreslagit att ett sådant krav införs genom en hänvisning i förvaltningsprocesslagen till 12 kap. 2-6 §§ RB (SOU 1991:106 s. 660 ff). Vid specialdomstol torde dessa bestämmelser i de flesta fall vara antingen direkt eller analogt tillämpliga.

3.3 Regler om advokater

3.3.1 Behörighetsvillkor för advokater

Ansökan om inträde i Sveriges advokatsamfund prövas av dess styrelse (8 kap. 3 § RB). Har inträde i samfundet vägrats någon får han föra talan mot beslutet i Högsta domstolen (8 kap. 8 §).

För att kunna bli ledamot av advokatsamfundet krävs det idag bl.a. att man är *svensk medborgare eller medborgare i ett annat nordiskt land* (8 kap. 2 § första stycket 1 RB). Samfundets styrelse får i enskilda fall medge undantag från detta krav (2 § andra stycket). Upphör en advokat att vara nordisk medborgare är han skyldig att genast träda ur samfundet, såvida inte styrelsen medger att han får stå kvar som ledamot. För det fall ett sådant medgivande inte lämnas och advokaten inte självant träder ur samfundet, skall han uteslutas (8 kap. 7 § femte stycket).

Enligt den ursprungliga lydelsen av 8 kap. 2 § RB fanns det ett absolut krav på svenskt medborgarskap för att bli advokat. Diskrimineringsutredningen, som enligt sina direktiv hade att beakta invandrades ställning i Sverige, föreslog i sitt nyss nämnda betänkande (avsnitt 3.1) att kravet på svenskt medborgarskap för advokater skulle avskaffas för den som vid tiden för ansökningsen haft hemvist i Sverige sedan minst tre år (s. 134 f.). Förslaget avstyrktes av flera remissinstanser, bl.a. advokatsamfundet. I prop. 1985/86:7 om utlänningars rättsliga ställning anförde departementschefen (s. 25) att behovet att låta utländska medborgare bli advokater i Sverige inte var så starkt att det borde medföra att kravet på svenskt medborgarskap helt avskaffades och att behovet istället kunde tillgodoses genom att en möjlighet till dispens infördes. Departementschefen påpekade att för att bibehålla medborgarskapskravet som huvudregel talade bl.a. den centrala roll som advokaterna spelar inom det svenska rättsväsendet.

Dispensfrågan löstes 1988 då advokatsamfundets styrelse fick rätt att medge undantag från kravet på svenskt medborgarskap. Departementschefen anförde bl.a. (prop. 1987/88:26 s. 7) att det blir allt vanligare att svenska advokater som sysslar med internationell affärsjuridik söker sig utanför landets gränser och att det då ibland är ett önskemål för de svenska advokaterna att bli antagna som ledamöter av ett utländskt advokatsamfund, något som i sin tur kan aktualisera frågan om ömsesidighet i regelsystemet.

I propositionen om en gemensam nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning konstaterade departementschefen (prop. 1990/91:16 s. 12) att den nordiska överenskommelsen medförde att kravet på svenskt medborgarskap för att bli ledamot av Sveriges advokatsamfund måste ändras. Hon anförde därvid att med hänsyn till överenskommelsens utformning medborgare i de övriga nordiska länderna inte borde vara hänvisade till dispensmöjligheten utan borde jämföras med svenska medborgare. Hon anmärkte att en sådan förändring, mot bakgrund av reglerna om dispens, inte kunde sägas utgöra någon mera genomgripande principiell förändring.

För att bli ledamot av advokatsamfundet krävs det vidare att man har *hemvist i Sverige* (8 kap. 2 § första stycket 2 RB). Detta krav är enligt processlagberedningen (NJA II 1943 s. 82) av betydelse särskilt med hänsyn till att en advokat bör ha personligt forum inom riket. I likhet med vad som gäller för medborgarskap kan advokatsamfundet i enskilda fall medge undantag (2 § andra stycket). Även denna dispensmöjlighet infördes 1988. Däremot medförde inte den nordiska överenskommelsen någon ändring i detta avseende. Flyttar advokaten ur riket gäller 8 kap. 7 § femte stycket, dvs att advokaten är skyldig att utträda ur samfundet om han inte får dispens från hemvistkravet av samfundets styrelse.

Ett ytterligare krav för att bli ledamot i advokatsamfundet är att man har avlagt de *kunskapsprov* som är föreskrivna för behörighet till domarämbete (8 kap. 2 § första stycket 3 RB). Jag har redan redogjort för dessa krav (avsnitt 3.1). De innebär bl.a. att juridisk examen från något av de övriga nordiska länderna i princip jämföras med en svensk examen.

För medlemskap i advokatsamfundet krävs det också att man har genomgått *för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teoretisk utbildning* (8 kap. 2 § första stycket 4 RB). Närmare regler härom finns i samfundets stadgar. Med teoretisk utbildning avses enligt stadgarna av samfundet anordnade preparandkurser i advokatyrkets etik och teknik. I fråga om praktisk utbildning krävs att sökanden under minst fem år på ett tillfredsställande sätt har utövat praktisk juridisk verksamhet, varvid han eller hon under minst tre år skall ha ägnat sig åt att yrkesmässigt tillhandagå allmänheten i rättsliga angelägenheter antingen såsom biträde hos advokat eller på allmän advokatbyrå eller för egen räkning och som vid tiden för ansökningens prövning tillhandagår allmänheten på sådant sätt. Från dessa krav får advokatsamfundets styrelse medge undantag om det föreligger särskilda omständigheter.

Enligt den ursprungliga lydelsen av bestämmelsen krävdes det för att bli antagen till samfundet att man förvärvat sådan praktisk utbildning som föreskrivs i samfundets stadgar. Den nuvarande lydelsen infördes år 1988. Departementschefen anförde då bl.a. följande (prop. 1987/88:26 s.12).

Av regeringsformen följer att normgivande verksamhet inte kan delegeras till andra än regeringen och myndigheter. Advokatsamfundet är inte att jämföras med en myndighet, och det är numera inte möjligt att i lag uppdra åt samfundet att i sina stadgar föreskriva viss utbildning som villkor för ledamotskap. Villkoren bör således framgå av lagen. Jag föreslår därför att det i fortsättningen i RB anges att den som vill bli ledamot av samfundet skall ha genomgått erforderlig praktisk och teoretisk utbildning.

Det åligger samfundets styrelse att vid prövning om en sökande skall få bli advokat ta ställning till om han uppfyller lagens krav på utbildning. För att uppnå en enhetlig och förutsebar tillämpning av lagens krav i detta hänseende bör samfundet, liksom hittills, i sina stadgar kunna precisera vilken utbildning man anser en sökande bör ha för att uppfylla kravet på *erforderlig praktisk och teoretisk utbildning*. Den av mig föreslagna regleringen innebär den praktiska skillnaden gentemot dagens konstruktion att den som blir vägrad inträde i samfundet på den grunden att han enligt samfundets mening inte uppfyller kraven på utbildning kan överklaga samfundets beslut till högsta domstolen. Högsta domstolen får då ta ställning till om de av samfundet uppställda kraven kan anses stämma överens med lagens krav på utbildning.

Slutligen krävs för att bli antagen som ledamot av advokatsamfundet att den sökande gjort sig känd för *redbarhet* och även i *övrigt bedöms lämplig* att utöva advokatyrket (8 kap. 2 § första stycket 5-6 RB). Som exempel på andra krav än redbarhet nämndes i förarbetena till RB ordentlighet och gott omdöme.

Till följd av den nordiska överenskommelsen infördes en regel om att den som blivit *auktoriserad* som advokat i ett annat nordiskt land enligt där gällande bestämmelser skall anses uppfylla kraven enligt 3-6 (8 kap. 2 § tredje stycket RB). Förutsättningen härför är att advokaten efter att ha blivit auk-

toriserad som advokat i ett annat nordiskt land under minst tre år på ett tillfredsställande sätt har tjänstgjort som biträdande jurist på advokatbyrå i Sverige.

Utöver dessa krav gäller att den som vill bli antagen till ledamot av samfundet inte får vara i konkurs, inte får vara ställd under förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken, inte får vara förbjuden att utöva rådgivningsverksamhet enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall m.m. och inte får inneha vissa befattningar inom rättsväsendet. Han får inte heller annars vara anställd i statens – undantag görs dock för allmänna advokatbyråer – eller kommuns tjänst eller anställd hos annan enskild än advokat om inte advokatsamfundet medger undantag (8 kap. 2 § fjärde och femte styckena RB). Inträder beträffande advokat sådan omständighet som nämns i dessa stycken är han skyldig att träda ur samfundet. Gör han inte det kan han uteslutas (8 kap. 7 § femte stycket).

Begränsningen för domstolspersonal förtjänar att behandlas särskilt. Det sägs här att lagfaren domare i eller befattninghavare vid allmän domstol inte får antas som advokat. I RB görs skillnad mellan allmän domstol och särskild domstol, så exempelvis i 5 § i RP och 10 kap. 17 § p. 1 RB. Med särskild domstol torde avses inte bara specialdomstolar i egentlig mening utan även allmänna förvaltningsdomstolar. Bakgrunden till begränsningen är den motsvarande regeln i 12 kap. 3 § RB om att befattninghavare vid domstol som huvudregel inte får uppträda som ombud. Att särskild domstol här undantogs motiverades av att advokater vid tiden för RB:s tillkomst ofta innehade anställning som domare i krigsrätt. Regeln i 8 kap. ansågs böra ha en motsvarande utformning (SOU 1938:43 s. 130 f och s. 163 f).

Har inträde i advokatsamfundet vägrats någon får han, som jag nämnde, föra talan mot beslut i Högsta domstolen. Besvär anses dock inte kunna föras över att advokatsamfundets styrelse vägrar dispens från antagningskrav enligt t.ex. 8 kap. 2 § RB. Det gäller således exempelvis det fallet att advokatsamfundet vägrar medge dispens från medborgarskapskravet.

3.3.2 Advokaters skyldigheter

Regler om advokats skyldigheter finns i 8 kap. 4 § RB. Av bestämmelsen följer att en advokat i sin verksamhet är skyldig att iaktta god advokatsed. I bestämmelsen anges detta i tre hänseenden.

För det första är advokat skyldig att iaktta tystnadsplikt rörande en klients förhållanden. När det gäller advokat vid allmän advokatbyrå följer detta av 9 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100). Annan advokat är i detta hänseende skyldig att rätta sig efter vad som följer av god advokatsed.

För det andra får en advokat inte driva bolag med annan än advokat. Han får inte heller driva verksamheten i aktiebolagsform. I båda fallen kan dock samfundets styrelse medge undantag. Beträffande drivande av rörelse i aktiebolagsform är det förutsatt att dispens skall ges om sökanden uppfyller vissa uppställda krav. I praktiken ges sådan dispens i mycket stor utsträckning. Möjligheten att driva verksamheten i aktiebolagsform skall ses i belysning av en regel om personligt betalningsansvar i 1 kap. 1 § tredje stycket aktiebolagslagen (1975:1385). Ett förslag från advokatsamfundet om att dis-

penskravet för drivande av advokatverksamhet i aktiebolagsform skall tas bort har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

För det tredje är advokat skyldig att hålla penningmedel och andra tillgångar som tillhör hans huvudmän skilda från vad som tillhör advokaten. Härigenom erhåller klienten separationsrätt för det fall advokaten går i konkurs.

Förutom i dessa tre avseenden innehåller RB inte några regler om vad som avses med god advokatsed. En närmare reglering härav finns i de av advokatsamfundet utgivna vägledande reglerna för god advokatsed. Det finns också ett stort antal avgöranden i disciplinnämnden – jag återkommer strax till detta – som belyser begreppets innebörd.

3.3.3 Tillsyn och sanktioner m.m.

Tillsyn över advokatväsendet utövas i första hand av advokatsamfundets styrelse (8 kap. 6 § RB). Viss tillsyn utövas också av Justitiekanslern.

I 8 kap. 7 § RB anges de sanktioner som kan vidtas mot en felande advokat. Det finns fyra former av sanktioner, nämligen erinran, varning, straffavgift och uteslutning ur samfundet.

För disciplinärenden finns en särskild disciplinnämnd. En anmälan mot en advokat tas upp av samfundets styrelse som hänskjuter ärendet till disciplinnämnden om en disciplinär åtgärd kan bli aktuell. Skulle hänskjutning inte ske kan Justitiekanslern påfordra att nämnden ändå upptar frågan om disciplinär åtgärd till prövning.

Om en advokat utesluts ur samfundet kan han överklaga beslutet till Högsta domstolen. Justitiekanslern har också möjlighet att överklaga disciplinnämndens beslut dit (8 kap. 8 § RB).

3.3.4 Advokaters särställning

Vid RB:s införande fick Sveriges advokatsamfund en offentligrättslig ställning. Medlemmarna i samfundet blev i samband därmed i vissa hänseenden privilegierade. Ett sådant privilegium är att svensk advokat är endast den som är ledamot av Sveriges advokatsamfund (8 kap. 1 § andra stycket RB). Detta privilegium är straffrättsligt sanktionerat. Av 17 kap. 15 § tredje stycket brottsbalken följer att den som obehörigen ger sig ut för att vara advokat kan dömas för föregivande av ställning som advokat till böter. Regeln tar sikte på den som ger sig ut för att vara ledamot av Sveriges advokatsamfund. Regeln torde såldes inte hindra en norsk advokat från att använda sin norska advokattitel här i landet. Han bör dock göra klart att han är auktoriserad som advokat i Norge. När det idag i olika lagar ges föreskrifter om advokater avses dock endast svensk advokat.

Enligt 21 kap. 5 § RB första stycket skall till *offentlig försvarare* förordnas advokat som är lämplig därtill. Enligt bestämmelsen kan, om särskilda skäl föreligger, till offentlig försvarare förordnas även annan lämplig person, som avlagt för domarämbete föreskrivna kunskapsprov. Företrädesvis bör anlitas någon som brukas som rättegångsombud vid rätten.

Som tidigare nämnts infördes 1988 en möjlighet för advokatsamfundets styrelse att medge dispens från kravet att ledamot av samfundet skall vara svensk medborgare. I samband därmed gjorde departementschefen följande uttalande (prop. 1987/88:26 s. 10).

Liksom diskrimineringsutredningen anser jag att det i sådana mål som är känsliga med hänsyn till rikets säkerhet i allmänhet är olämpligt att en utländsk medborgare är offentlig försvarare med den möjlighet att ta del av hemlig information som ett sådant förordnande medför. Enligt min mening är det emellertid inte nödvändigt med en uttrycklig reglering i detta hänseende. Redan den nuvarande lydelsen av 21 kap. 5 § första stycket RB ger tillräckliga möjligheter för domstolen att låta bli att förordna en utlänning som offentlig försvarare i sådana mål där det skulle vara olämpligt med hänsyn till rikets säkerhet.

Till *biträde enligt rättshjälpslagen* förordnas advokat, biträdande jurist på advokatbyrå eller annan som är lämplig för uppdraget. Har sökanden själv föreslagit någon som är lämplig skall han förordnas om inte hans anlitande skulle medföra avsevärt ökade kostnader eller i övrigt särskilda skäl föranleder annat (21 § första stycket rättshjälpslagen). I vissa familjerättsliga mål kan advokat och biträdande jurist vid advokatbyrå själv besluta om rättshjälp (16 § RHL). I andra fall fattas beslutet av domstol eller rättshjälpsmyndighet. Ett biträde får sätta advokat eller biträdande jurist i sitt ställe om det inte medför beaktansvärd ökning av kostnaderna (21 § tredje stycket RHL).

I ett lagstiftningsärende angående ändringar av rättshjälpslagen uttalade departementschefen att 21 § första stycket RHL inte formellt torde medge en lämplighetsbedömning beträffande advokater och biträdande jurister på advokatbyrå. Departementschefen ansåg inte heller att det fanns tillräckliga skäl att föreslå en ändring i det hänseendet. Departementschefen pekade bl.a. på att en lämplighetsprövning skulle kräva en omprövning av advokaters och biträdande juristers rätt att själva bevilja rättshjälp och av reglerna om rätt för biträde att sätta annan i sitt ställe (prop. 1987/88:73 s. 57).

I lagstiftningsärendet med förslag till en dispensmöjlighet från kravet på svenskt medborgarskap för advokater (prop. 1987/88:26) kom departementschefen även in på frågan om rätten för advokater och biträdande jurister vid advokatbyråer att bevilja rättshjälp (prop. s. 10):

Advokater, liksom biträdande jurister på advokatbyråer, får bevilja allmän rättshjälp i vissa angelägenheter. Att bevilja allmän rättshjälp är en sådan förvaltningsuppgift som enligt 11 kap. 6 § tredje stycket regeringsformen kan överlämnas till enskild individ. Eftersom det är en uppgift som omfattar myndighetsutövning skall detta ske med stöd av lag. Lagstödet finns i rättshjälpslagen (1972:429).

Enligt min mening utesluter inte den nämnda bestämmelsen i regeringsformen att en förvaltningsuppgift överlämnas till en enskild individ som inte är svensk medborgare. Så har redan skett exempelvis i fråga om biträdande jurister på advokatbyråer, som inte behöver vara svenska medborgare för att bevilja rättshjälp, och i fråga om notarius publicus, som får ta upp växel- och checkprotester.

Av anförda skäl anser jag inte att möjligheten att dispensera från svenskt medborgarskap kräver någon ändring såvitt avser rätten för advokat att bevilja rättshjälp.

Jag vill slutligen framhålla att tillämpningen av de nya reglerna bör följas med uppmärksamhet. Det får ankomma på JK att inom ramen för sin tillsynsverksamhet hålla sig underrättad om utvecklingen.

Avslutningsvis vill jag nämna några andra former av rättshjälp. Förordnande av offentligt biträde torde i likhet med vad som gäller för rättshjälpsbiträde inte förutsätta en lämplighetsbedömning när en advokat eller biträdande jurist skall förordnas (44 § RHL). Vid rådgivning gäller detsamma som vid rättshjälp i vissa familjemål, dvs. att rättshjälpen kan meddelas direkt av advokat eller biträdande jurist vid advokatbyrå (48 § RHL). Vid förordnande av målsägandebiträde enligt 4 § andra stycket lagen (1988:609) om målsägandebiträde gäller reglerna i 21 § första stycket RHL och någon lämplighetsbedömning av en advokat eller biträdande jurist vid advokatbyrå blir därför inte aktuell.

Advokater intar vidare en privilegierad ställning vid *inkassoverksamhet*. Enligt 2 § andra stycket inkassolagen (1974:182) behöver advokater inte tillstånd för inkassoverksamhet. Enligt 13 § samma lag står advokater inte under datainspektionens tillsyn.

I vissa fall intar advokater en särställning genom den roll advokatsamfundet spelar. Enligt lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall m.m. får talan mot advokat väckas endast efter hörande av advokatsamfundet. Vidare finns det bestämmelser om att advokatsamfundet skall underrättas när en advokat avvisas som ombud. Ett exempel härpå är 12 kap. 6 § andra stycket RB.

4 Allmän motivering

4.1 Allmänt om direktivens införlivande i svensk rätt

Mitt förslag: EES-reglerna skall införlivas i rättegångsbalken genom transformation.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Advokatsamfundet föreslår att reglerna införlivas i svensk rätt genom inkorporering eller genom en generell hänvisning till av Sverige ingångna internationella överenskommelser. Övriga remissinstanser tillstyrker promemorians förslag eller lämnar det utan erinran.

Skälen för mitt förslag: I Sverige gäller att regler i internationella avtal och konventioner i princip måste införlivas med den svenska rättsordningen innan de blir tillämpliga. Detta behöver dock endast ske till den del dessa regler saknar motsvarighet i eller strider mot de svenska rättsreglerna. När en internationell överenskommelse skall införlivas med svensk rätt kan två olika metoder komma i fråga. Överenskommelsens bestämmelser kan införlivas med svensk rätt antingen genom s.k. transformation eller genom s.k. inkorporering. Vid transformation omarbetas de delar av den internationella överenskommelsen som behöver införlivas med svensk rätt till svensk

författningstext. Inkorporation innebär att det i en lag eller annan författning föreskrivs att konventionens bestämmelser gäller direkt i Sverige och skall tillämpas av svenska myndigheter. En variant av denna metod är att konventionens regler i så gott som oförändrat skick tas in i en svensk lag.

EES-avtalet innehåller inga föreskrifter om hur direktiv skall införlivas med de nationella rättsordningarna medan det för förordningar däremot finns ett särskilt åtagande som innebär att inkorporeringsmetoden måste användas i Sverige. Det innebär att frågan om vilken lagstiftningsteknik som bör användas för att infoga utbildningsdirektivet och advokatdirektivet i svensk rätt kan avgöras med beaktande av om direktiven är så utformade att den ena eller andra metoden framstår som den mest naturliga. Ett klart och precist formulerat direktiv som har begränsat användningsområde kan t.ex. vara lämpligt att mer eller mindre ordagrant ta in i en särskild lag. Intresset av en sammanhållen och enhetlig lagstiftning kan i fråga om andra typer av direktiv tala för att bestämmelserna fogas in i den befintliga lagstiftningen på området.

Såväl utbildningsdirektivet som advokatdirektivet innehåller bestämmelser som på ett naturligt sätt hör hemma i RB. Särskilda regler i en separat lagstiftning skulle göra regelsystemet svåröverskådligt. Advokatsamfundet har påpekat att transformation medför svårigheter att på ett korrekt sätt återge direktivens bestämmelser. Även jag anser att detta är en omständighet som bör beaktas vid valet av införlivandemetod. Den enligt min mening lämpligaste metoden i det här fallet är dock att arbeta in direktivens bestämmelser i RB.

En omständighet som bör beaktas i sammanhanget och som advokatsamfundet pekar på i sitt remissyttrande är att EG-rätten ändras fortlöpande och att man har anledning att räkna med förändringar av de bestämmelser som nu är aktuella att införlivas. Sådana ändringar kan i sin tur kräva nya ändringar i den svenska lagstiftningen. Samfundet har därför pekat på möjligheten att införliva utbildningsdirektivets bestämmelser genom att i RB ta in ett undantag från vad som föreskrivs i 8 kap. 2 § rörande akademisk utbildning "när så följer av överenskommelse mellan Sverige och främmande stat".

Liknande problem kan också uppkomma genom att Sverige ingår överenskommelser inom de nu aktuella områdena även med icke EES-länder. T.ex. behandlas för närvarande inom ramen för GATT-förhandlingarna förslag avsedda att medföra liberaliseringar på etableringsområdet, vilket kommer att beröra bl.a. advokattjänster.

Som påpekades i promemorian är tekniken att i lag helt allmänt hänvisa till internationella överenskommelser inte invändningsfri (jfr. Strömberg, Normgivningsmakten, andra upplagan, 1989 s. 207 ff) och förekommer i svensk rätt endast i undantagsfall. Som exempel kan nämnas 2 § femte stycket i lagen (1973:1198) om ansvarighet för oljeskada till sjöss. Frågan om en sådan hänvisningsteknik är lämplig behandlades utförligt av lagrådet vid dess granskning av ett förslag om ny fartygssäkerhetslag (prop. 1987/88:3 s. 191 ff). Lagrådet uttalade som sin mening att allmänna hänvisningar till internationella överenskommelser såvitt möjligt borde undvikas. Lagrådet pekade bl.a. på att en nackdel med tekniken är att den rättsliga innebörden av lagtextens hänvisning blir oklar och att detta gäller även om den aktuella

överenskommelsen anges i motiven. Departementschefen godtog Lagrådets påpekande och utformade bestämmelsen i enlighet med Lagrådets förslag. Sveriges advokatsamfund har i sitt remissyttrande påpekat att det med tanke på behovet av att införliva europarätten inte i längden är realistiskt att hålla fast vid denna ståndpunkt. Jag är medveten om att den pågående internationaliseringen och inte minst Sveriges närmande till EG kommer att innebära stora förändringar när det gäller den svenska lagstiftningens utformning och att det kan finnas skäl att ompröva den gängse lagstiftningstekniken på många områden. Enbart det förhållandet att nya internationella åtaganden kan tillkomma i framtiden utgör dock enligt min mening inte tillräckliga skäl för att använda den tekniken i detta lagstiftningsärende.

4.2 Behörighetskrav för vissa anställda inom rättsväsendet

Min bedömning: Inga lagändringar krävs.

Promemorian: Överensstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: Bedömningen har lämnats utan erinran.

Skälen för min bedömning: Inom rättsväsendet gäller såsom jag nyss har redovisat i stor utsträckning ett krav på *svenskt medborgarskap* för tjänster som kräver juridisk utbildning. Frågan är om detta krav är i överensstämmelse med EES-avtalet.

Enligt EES-avtalets artikel 28 gäller att diskriminering på grund av nationalitet inte får ske när det gäller rätten att få en viss anställning. Undantag görs i artikeln för offentliga tjänster. Avgörande för frågeställningen blir därför vad som avses med offentlig tjänster.

EG-domstolen har i ett antal domar slagit fast att undantaget inte gäller alla anställningar inom den offentliga sektorn. Enligt domstolen tar undantaget främst sikte på verksamhet som avser utövandet av offentlig myndighet. EG-kommissionen har i ett meddelande (88/C72/02) angivit sin ståndpunkt i frågan och därvid bl.a. uttalat att undantaget avser t.ex. rättsväsendet.

Mot denna bakgrund anser jag, i likhet med det av remissinstanserna godtagna promemorieförslaget, att de krav på svenskt medborgarskap som uppställs inom rättsväsendet måste anses vara förenliga med artikel 28 i EES-avtalet. Något behov av lagändringar föreligger därför inte i denna del.

När det gäller utbildning bör utbildningsdirektivet och EES-avtalet kunna tolkas så att det även i detta fall får göras undantag för anställda inom rättsväsendet. Det leder bl.a. till att det utbildningskrav för domare som svensk rätt ställer upp inte behöver ändras.

Mitt förslag: Medborgarskapskravet för ombud avskaffas och hemvistkravet för ombud anpassas till EES-avtalet. Kravet på att ett ombud skall behärska svenska språket behålls och skall uttryckligen framgå av lagen. Möjligheten att anmäla ombud hos Högsta domstolen tas bort och regeln om delgivning med part som har hemvist utomlands anpassas till EES-avtalet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. Ett par remissinstanser har dock ifrågasatt om språkravet för ombud kan behållas oförändrat.

Skälen för mitt förslag:

Kraven på svenskt medborgarskap och hemvist i Sverige

Enligt advokatdirektivet skall advokater inom EES-området ha rätt att uppträda vid domstol. Behörighetskrav som grundar sig på viss nationell eller hemvist är därvid inte tillåtna. Härav följer att bestämmelserna 12 kap. 2 § RB – som enligt huvudregeln kräver *svenskt medborgarskap och hemvist i Sverige* – måste ändras så att advokater som är etablerade i en EES-stat (EES-advokater) jämställs med svenska medborgare som har hemvist här. Det räcker dock inte med att ta hänsyn till advokatdirektivet. Även reglerna i EES-avtalet och dess motsvarigheter i Romfördraget måste beaktas. Av särskilt intresse är att EG-domstolen i ett par fall prövat frågan om behörighetskrav för ombud inför domstol.

I ett avgörande från 1974, fallet *Reyners* (2/74), uttalade sig EG-domstolen om omfattningen av det undantag för offentlig maktutövning som gäller i fråga om den fria rörligheten för tjänster. Av domen framgår att rätten att företräda och försvara inför domstol inte kan förbehållas det egna landets medborgare och att detta gäller även om det enligt landets lag föreligger ett advokatmonopol.

I ett annat avgörande från 1974, fallet *Van Binsbergen* (33/74), hade EG-domstolen att ta ställning till ett nationellt krav på hemvist. Ett ombud, som inte var bosatt i Holland, uppträdde inför holländsk domstol. Den holländska domstolen godtog inte ombudet eftersom hemvist i Holland var ett krav för att vara ombud vid en holländsk domstol. EG-domstolen uttalade att ett krav på hemvist inte fick uppställas, såvida inte tjänsten var särskilt reglerad i medlemslandet. Om däremot tjänsten är särskilt reglerad och det finns objektivt försvarbara etiska yrkesregler för personer som är etablerade i medlemsstaten, får krav på hemvist uppställas om en person kan undvika att vara bunden av dessa regler genom att ha sin hemvist i en annan medlemsstat.

Av fallet *Reyners* kan den slutsatsen dras att EES-avtalet medför att det i förhållande till EES-länderna inte längre är möjligt att för ombud uppställa krav på medborgarskap i Sverige. Eftersom de tjänster som ett vanligt om-

bud utför i Sverige inte är särskilt reglerade i svensk rätt följer det vidare av fallet Van Binsbergen att det i relation till EES-länderna inte heller längre är möjligt att uppställa krav på hemvist i Sverige. Man kan dock fråga sig vilken avgränsning som är den rätta. Innebär avgörandet att krav på hemvist i Sverige inte får uppställas i relation till *med borgare i EES* eller att krav på hemvist i Sverige inte får uppställas i relation till den som har *hemvist inom EES* eller en kombination av dessa båda fall? I avgörandet sägs att en stat inte får hindra "persons established in another Member State to the right to provide services" (jfr *Lawyers in the European Community*, 1987, s. 234). Detta uttalande talar enligt min mening för att man vid valet mellan medborgarskap och hemvist bör välja hemvist. Denna tolkning förordades i promemorian och har lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Det innebär med andra ord att de svenska kraven på hemvist och medborgarskap i Sverige för att få uppträda som ombud här i fortsättningen inte bör gälla den som har hemvist i en EES-stat, oberoende av var han eller hon är medborgare.

En situation kräver särskild behandling. Det gäller möjligheterna att vara försvarare i mål som rör rikets säkerhet. Idag finns det en möjlighet för rätten att beakta målets beskaffenhet när den prövar om undantag skall göras från kravet i 12 kap. 2 § RB på svenskt medborgarskap och hemvist i Sverige. Om det nu görs ett mera generellt undantag från kraven på svenskt medborgarskap och hemvist i Sverige i 12 kap. 2 § RB vidgas möjligheten för utländska medborgare att vara försvarare i dessa mål.

EES-avtalet medger att man i vissa fall tar hänsyn till nationella intressen. Ett fall där detta bör vara tillämpligt är mål som rör rikets säkerhet. En bestämmelse som förutsätter svenskt medborgarskap och hemvist här bör därför införas för privata försvarare. Utländska medborgare kan redan om skäl till det föreligger hindras att bli offentliga försvarare eftersom bestämmelsen i 21 kap. 5 § innehåller ett krav på att den som utses är lämplig för uppdraget. Likväl bör för tydlighetens skull en sådan bestämmelse också omfatta offentliga försvarare. Lagtekniskt bör bibehållandet av kraven på svenskt medborgarskap och hemvist i riket för försvarare i mål om rikets säkerhet lösas genom att en uttrycklig bestämmelse härom tas in i 21 kap. 3 § RB. Detta motsvarar promemorians förslag, som har lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Vad jag här hittills tagit upp rör frågan vilka ändringar i 12 kap. RB som är nödvändiga till följd av EES-avtalet. Mot bakgrund av de ändringar som alltså krävs finns det anledning att *överväga om kraven på svenskt medborgarskap och hemvist i Sverige generellt kan avskaffas* eller om ändringarna bör genomföras i form av särskilda bestämmelser i och för EES. I sammanhanget kan nämnas att Finland, som inte heller har regler om advokattvång, inte uppställer något medborgarskapskrav för ombud.

Ett ombud som är svensk medborgare behöver inte ha juridisk utbildning eller i sitt arbete syssla med juridiska frågor. På utländska medborgare ställs det här som jag tidigare redovisat (avsnitt 3.2) avsevärt större krav. Anledningen härtill är att de normalt har antagits sakna erforderliga insikter i svenska förhållanden. För att en utländsk medborgare skall tillåtas vara om-

bud krävs det därför i regel att han har avlagt juridisk examen, har erforderlig kännedom om svensk rätt och har vana att utföra talan inför domstol.

Kravet på svenskt medborgarskap drabbar bl.a. många invandrare. Så länge en invandrare är utländsk medborgare krävs det avsevärt större insikter i juridiska angelägenheter av honom än vad som krävs av en svensk medborgare. Medborgarskapskravet syftar till att tillgodose det berättigade intresset av erforderliga insikter i svenska förhållanden. Man kan dock fråga sig om kravet på svenskt medborgarskap är ett vare sig lämpligt eller nödvändigt krav för att tillgodose detta intresse.

Det finns skäl att anta att många utländska medborgare har goda insikter i svenska förhållanden. Ett exempel på detta är en invandrare som bott länge i Sverige men valt att behålla sitt utländska medborgarskap. Det är därför enligt min mening svårt att försvara en reglering som innebär att en sådan utländsk medborgare inte skulle ha samma möjligheter att uppträda som ombud inför domstol som en svensk medborgare.

Man har också anledning att betvivla att kravet på svenskt medborgarskap i praktiken tillämpas på det sätt som avsetts. Som exempel kan tas att en utländsk medborgare med goda kunskaper i svenska uppträder som ombud i ett s.k. småmål, dvs. mål som rör värden mindre än ett halvt basbelopp. Det är inte troligt att domaren i ett sådant fall aktualiserar möjligheten till avvísning av ombudet och därför frågar ombudet om medborgarskap och juridiska kunskaper. Det är istället sannolikt att domaren förlitar sig på möjligheten att avvisa ombudet med stöd av 12 kap. 5 § RB, om ombudet under målets gång skulle visa sig ha dåliga kunskaper om svenska förhållanden och detta är till nackdel för målets handläggning. I likhet med vad som anfördes i promemorian anser jag att vad som nu sagts leder till att kravet på svenskt medborgarskap bör kunna tas bort i sin helhet. Det är också en uppfattning som delas av remissinstanserna.

Ett ombud skall vidare enligt huvudregeln ha hemvist i Sverige. Frågan om detta krav skall kunna avskaffas helt eller inte är bl.a. beroende av vilka möjligheter det finns att nå ombudet med delgivning och även möjligheterna att få verkställighet av en eventuell mot ombudet riktad dom beträffande ansvar eller enskilt anspråk.

Bl.a. till följd av olika internationella överenskommelser finns det numera goda möjligheter till internationell delgivning. Förutsättningarna för internationell verkställighet av svenska domar är mer begränsade. Sveriges tillträde till den s.k. Luganokonventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (jfr prop. 1991/92:128) har enbart betydelse för EES-området. Redan den nuvarande regleringen ger vissa möjligheter att göra undantag från kravet på hemvist i Sverige. Jag anser mot denna bakgrund att det finns skäl att behålla den reglering beträffande hemvist som finns idag i förhållande till ombud som har hemvist i stater utanför EES-området.

Sammanfattningsvis innebär mina förslag i denna del således att kravet på att ombud skall vara svensk medborgare avskaffas helt medan kravet på att ombud skall ha hemvist i Sverige avskaffas såvitt gäller dem som har hemvist inom EES-området. Henvist i Sverige jämställs härigenom med hemvist i

Kravet på kunskaper i svenska språket

Ett annat krav som idag ställs på ett ombud är att han har *kunskaper i svenska språket*. Ett sådant krav är ett typiskt exempel på vad som enligt EES-avtalet kan anses vara dold diskriminering. Det är alltså ett krav som i många fall leder till samma resultat som ett krav på visst medborgarskap.

I promemorian föreslås att kravet på att ombud skall kunna svenska språket skall behållas. Remissinstanserna har i allmänhet lämnat förslaget utan erinran. Ett par remissinstanser har dock ifrågasatt om språkravet för ombud kan behållas.

Beträffande kravet på språkkunskaper finns det inte något avgörande från EG-domstolen som tar sikte på just ombud vid domstol. EG-domstolen har däremot i andra sammanhang haft tillfälle att ta ställning till nationella krav på språkkunskaper (se t.ex. fallet Groener, 397/87). Sammanfattningsvis kan EG-domstolens uppfattning anges vara att ett krav på språkkunskaper kan godtas om kravet är sakligt grundat i den meningen att språkkunskaperna är av verklig betydelse för att tillgodose nationella intressen. Kravet måste emellertid stå i proportion till det ändamål som ligger bakom kravet och ändamålet får inte heller kunna tillgodoses på ett mindre ingripande sätt. De EES-länder som har tagit ställning till frågan har kommit till olika resultat. I exempelvis Danmark och Finland krävs att ombudet behärskar det nationella språket medan t.ex. Holland tillåter att tolk används.

Att rättegången hålls på svenska är av vikt med hänsyn bl.a. till parter och ledamöter av rätten som inte behärskar det främmande språket. Det är också av vikt med hänsyn till att förhandlingen skall vara offentlig. Att rättegångsspråket i våra domstolar även i fortsättningen skall vara svenska uppfattar jag som självklart.

Behärskar part eller vittne inte svenska språket skall tolk användas. Gäller detsamma däremot ett ombud skall han avvisas (jfr avsnitt 3.2). Ett viktigt skäl för att reglerna är olika för ombud å ena sidan och parter och vittnen å andra sidan är att parten och vittnet inte är utbytbara medan däremot ombudet är det. Ett vittne som sett en händelse men som inte talar svenska kan inte ersättas av ett annat medan ett ombud som inte talar svenska kan ersättas av ett som kan tala svenska. Härtill kommer att ombud förekommer i de flesta mål som innehåller juridiska problem av någon svårighetsgrad. Ombudet utför den juridiska argumentationen och tolkning av ombudets anförande ställer stora krav på tolken. Det föreligger en risk för att tolken missuppfattar innebörden av termer som används i speciell juridisk betydelse, vilket naturligtvis är till men för utredningen i målet (jfr Ekelöf/Boman Rättegång I, sjunde upplagan, s. 151 f). En felöversättning kan vara grund för resning. Ett ytterligare skäl som kan anföras för att inte tillåta tolkning är att statens kostnader för tolkning skulle kunna öka avsevärt. Liknande synpunkter gör sig gällande när det gäller översättning av skrifter från ett ombud som inte behärskar svenska.

Det sagda bör kunna anses utgöra sådana sakliga skäl för kravet på kun-

skaper i svenska att detta är förenligt med EES-avtalet. Även i fortsättningen bör därför kunna krävas att ett ombud kan svenska. I och med att kravet på svenskt medborgarskap för ombud tas bort kommer kravet på kunskaper i svenska mer i fokus. Detta krav bör därför i enlighet med vad som föreslås i promemorian uttryckligen framgå av 12 kap. 2 §. Det är avsett att den uttryckliga regeln skall ha samma tillämpning som gäller i dag.

Vissa delgivningsfrågor

Avslutningsvis vill jag ta upp ett par delgivningsbestämmelser som har anknytning till frågan om var ombudet har hemvist. Bestämmelsen i 33 kap. 8 § RB ger domstolen möjlighet till en enklare form av delgivning när part som har hemvist utom riket inte efter föreläggande ställer ombud för sig. Bestämmelsen utgår från att ombudet har hemvist i Sverige även om detta inte uttryckligen anges. Om de bestämmelser som jag nu har föreslagit genomförs kommer det i framtiden vara möjligt för ombudet att ha hemvist i ett EES-land. Som exempel kan tas att en part med hemvist i Tyskland ställer ett ombud för sig som också har sin hemvist där. Det torde knappast vara förenligt med EES-avtalet att kräva att parten för den här aktuella situationen även skulle ställa ett ombud för sig som har hemvist i Sverige. Det innebär att den form av delgivning som finns i 33 kap. 8 § inte skulle vara möjlig att tillämpa i ett sådant fall. I promemorian föreslogs därför att 33 kap. 8 § skulle ändras så att det uttryckligen framgick att bestämmelsen blev tillämplig endast när ombudet inte har hemvist i Sverige eller i en stat inom det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet men att dessa lättnader enbart skall gälla i förhållande till advokater inom EES-området. Remissinstanserna har lämnat förslaget utan erinran. Även jag anser att en sådan ändring bör komma till stånd.

Enligt 33 kap. 7 § RB finns det en möjlighet att anmäla ombud till Högsta domstolen. Regeln förutsätter uttryckligen att ombudet har hemvist i Sverige. En ändring motsvarande den föreslagna ändringen i 33 kap. 8 § torde krävas även i denna paragraf. En sådan ändring skulle dock medföra att ändamålet med bestämmelsen i inte ringa utsträckning skulle gå förlorat. Det bör därför ifrågasättas om bestämmelsen överhuvudtaget fyller en rimlig funktion.

Regeln innebär t.ex. att domstolar och myndigheter innan de beslutar om kungörelsedelgivning bör kontrollera om den sökta har anmält ombud. Det medför att Högsta domstolen, enligt vad som anförs i promemorian, får ta emot ett relativt stort antal telefonsamtal från andra domstolar och myndigheter med sådana förfrågningar. I doktrinen har uttalats att paragrafen redan i sin nuvarande lydelse knappast har någon annan praktisk betydelse än att den krånglar till delgivningsverksamheten (Fitger, Rättegångsbalken, 33:18). Till saken hör att det för närvarande inte hos Högsta domstolen finns något ombud anmält och att antalet 1987 var tre. En anpassning av paragrafen till EES skulle ytterligare minska paragrafens praktiska betydelse. I promemorian föreslogs mot denna bakgrund att bestämmelsen skulle helt upphävas. Remissinstanserna har inte haft något att invända häremot. Även jag är av uppfattningen att paragrafen bör upphävas.

Jag återkommer senare till om det finns anledning att justera regeln i 12 kap. 3 § RB rörande bl.a. lagfaren domares möjlighet att vara ombud inför domstol (avsnitt 4.5).

4.4 EES-advokaters möjligheter att vara verksamma i Sverige

Mitt förslag: Advokater från EES-området skall i princip jämföras med svenska advokater när de är verksamma i Sverige. Det innebär bl.a. att RB:s regler om god advokatsed samt om tillsyn blir tillämpliga på sådana advokater.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med vad jag föreslår. I vissa avseenden avviker promemorians förslag från mina. Det gäller bl.a. frågan om i vilka fall en EES-advokat skall vara skyldig att följa svenska regler om god advokatsed.

Remissinstanserna: Sveriges Advokatsamfund framhåller att frågan om rätt för EES-advokater att etablera sig i Sverige är av stor praktisk betydelse. Samfundet har motsatt sig att det skall ha tillsyn över EES-advokaterna och att samfundets disciplinära verksamhet skall omfatta sådana advokater. Samfundet anser vidare att en EES-advokat med hänsyn till CCBE:s regler om gränsöverskridande verksamhet alltid bör vara skyldig att följa svenska regler om god advokatsed och att ett undantag härifrån således inte behövs. Justitiekanslern tar upp frågan om inte en regel motsvarande uteslutning ur advokatsamfundet bör finnas för EES-advokater. Ett par remissinstanser, bl.a. Justitiekanslern, ifrågasätter om det inte bör införas en regel som ger en möjlighet att kräva att EES-advokaten legitimerar sig.

Skälen för mitt förslag:

Allmänt om EES-advokats rätt att vara verksam i Sverige

Som jag tidigare har redovisat (avsnitt 2.2.2) innehåller advokatdirektivet åtskilliga bestämmelser om rätten för EES-advokater – dvs. advokater som är etablerade i de olika EG- och EFTA-staterna – att vara verksamma inom EES-området. Det innebär bl.a. att reglerna i 8 kap. RB som innehåller regler om advokater behöver justeras för att stå i överensstämmelse med advokatdirektivet.

I 8 kap. RB finns bestämmelser om "svenska" advokater, dvs. de som är ledamöter av det svenska advokatsamfundet (8 kap. 1 §). Begreppet advokat bör också i fortsättningen avse "svenska" advokater. Definitionen i 8 kap. 1 § bör därför kvarstå oförändrad. Däremot krävs en bestämmelse om att den som godkänts som advokat i något annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet skall *jämföras* med svensk advokat när han eller hon tillhandahåller advokattjänster i Sverige.

Advokatdirektivet tar sikte på det fallet att en advokat tillfälligt tillhandahåller tjänster. Man måste emellertid även beakta om det i EES-avtalet finns

andra regler som ger mer långtgående rättigheter för en EES-advokat. Vad som särskilt är av intress är EES-avtalets regler om etablering. Denna fråga är som jag redan nämnt (avsnitt 2.2.2) inte reglerad i advokatdirektivet. Frågan har varit föremål för EG-domstolens bedömning. EG-domstolen har således i ett par fall, bl.a. Gullung (292/86), slagit fast att det som förutsättning för att utländska advokater skall få etablera sig i ett land får uppställas krav på medlemskap i en inhemsk advokatorganisation. Detta gäller i vart fall utländska advokater som vill uppträda inför domstol eller myndighet. Däremot torde det inte gälla utländska advokater som endast sysslar med juridisk rådgivning.

Frågan är vad detta innebär för Sveriges del. Nyligen ersattes lagen (1968:555) om rätt för utlänning och utländska företag att idka näring här i riket av lagen (1992:160) om utländska filialer m.m. (prop. 1991/92:88) och en EES-advokat kan därför med stöd av dessa regler fritt etablera sig här. Jag syftar då inte på möjligheterna för en EES-advokat att bli medlem i det svenska advokatsamfundet – jag återkommer strax till denna fråga (avsnitt 4.5) – utan på möjligheterna för den som är medlem i ett advokatsamfund inom EES-området att vara verksam här under sin utländska titel. EG-domstolens nyss nämnda uttalanden bör enligt min mening kunna tolkas så att de olika advokatprivilegier som kan finnas kan förbehållas dem som är medlemmar av den inhemska advokatorganisationen. Eftersom Sverige inte har något advokatmonopol kan en EES-advokat som etablerar sig här inte hindras att uppträda inför domstol. Däremot torde inte EES-avtalet ge EES-advokater som är etablerade här en rätt till att få del av de privilegier som en svensk advokat har (jfr avsnitt 3.3.4), dvs. bl.a. när det gäller möjligheten att bli förordnad till offentlig försvarare.

I promemorian föreslogs mot denna bakgrund att reglerna om att en EES-advokat skall jämställas med en svensk advokat enbart skulle gälla dem som tillfälligt tillhandahåller tjänster i Sverige och inte dem som är etablerade här. Sveriges advokatsamfund har emellertid i sitt remissyttrande framhållit att möjligheterna för en EES-advokat att etablera sig här i landet på samma villkor som gäller för en svensk advokat är av stor praktisk betydelse.

Som redovisades i promemorian bör i sammanhanget beaktas att det inom ramen för CCBE under en tid har pågått ett arbete som syftar till att åstadkomma gemensamma regler för etablering av advokatkontor i annat EG-land än hemlandet. Enligt promemorian var det oklart när detta arbete skulle kunna slutföras. Det var också oklart om resultatet av arbetet skulle ta formen av ett EG-direktiv eller ett avtal mellan advokatorganisationerna inom EG. Sveriges advokatsamfund har nu under lagstiftningsärendets gång upplyst att CCBE sannolikt inom kort kommer att träffa ett avtal om etablering. Överenskommelsen kommer troligen att innebära en i princip fri etableringsrätt i annat land men "under home title" och med skyldighet att inregistrera sig i värdlandets advokatorganisation på en särskild lista för utländska advokater med möjlighet att efter viss tid överflyttas till listan över inhemska advokater. Efter en svensk anslutning till EES-avtalet kommer det svenska advokatsamfundet med all sannolikhet att bli medlem av CCBE.

Några principiella invändningar mot att jämställa även de EES-advokater som etablerar sig i Sverige med svenska advokater torde inte föreligga.

Tvärtom framstår det som inkonsekvent med en reglering som innebär att den EES-advokat som befinner sig här tillfälligt exempelvis kan förordnas till offentlig försvarare men där detta i princip inte skulle vara möjligt för en EES-advokat som är etablerad här. Svenska regler som underlättar för utländska advokater att etablera sig här torde också underlätta för svenska advokater att etablera sig på lika villkor i andra EES-länder. Enligt min mening bör därför inte nu uppställas någon begränsning till att EES-advokaten är tillfälligt verksam i Sverige. Det innebär att de förmåner och skyldigheter som följer av advokatdirektivet kommer att gälla även för en EES-advokat som är etablerad här.

Yrkesbeteckning och legitimation

Den utländske advokat som sålunda jämföras med svensk advokat skall enligt direktivets artikel 3, när han sköter ett uppdrag i Sverige, använda den *yrkesbeteckning* som används i den stat som han kommer från, uttryckt på denna stats språk och med hänvisning till den yrkesorganisation som han tillhör eller till den domstol vid vilken han får tjänstgöra. Dessa villkor bör uttryckligen framgå av RB. De olika yrkesbeteckningarna finns återgivna i advokatdirektivet och i avsnitt 2.2.2 och bör kunna tillkännages av regeringen på lämpligt sätt.

Det förhållandet att direktivet omfattar bara advokater och inte alla som utövar juridisk verksamhet kan leda till ett *legitimationsproblem*. Enligt artikel 7 i direktivet får därför värdlandet kräva att den utländske advokaten styrker sina kvalifikationer som advokat. CCBE har i anledning av denna bestämmelse infört ett särskilt identitetskort ("Euro-card") för advokater. Identitetskortet har text på bl.a. engelska, tyska och franska och är försedd med innehavarens foto och namnteckning. Det har fått stor genomslagskraft i EG-länderna. I exempelvis Danmark har det införts en särskild regel som kräver att den utländske advokaten kan legitimeras sig. I promemorian gjordes bedömningen att en särskild legitimationsregel inte var nödvändig för Sveriges del. Ett par remissinstanser har dock ansett att en sådan regel i vissa fall, exempelvis vid förordnande av offentlig försvarare, skulle kunna ha ett värde. Jag delar den uppfattningen. Även om legitimationsfrågan i de allra flesta kan lösas utan problem kan det någon gång uppstå behov av en sådan regel. Jag förslår därför en särskild regel enligt vilken rätten kan kräva att EES-advokaten legitimeras sig.

God advokatsed

Advokatdirektivets bestämmelser om den utländske advokatens plikter finns i artikel 4. Till en början följer av artikeln att den utländske advokaten i alla förekommande fall skall följa de regler om yrkesuppförande som gäller i det land han kommer ifrån. Denna princip torde i allmänhet följa av de olika nationella rättsordningarna. Exempelvis torde en tysk advokat enligt tysk rätt vara skyldig att följa hemlandets regler även när han är verksam i Sverige. Svenska organ har enligt direktivet ingen möjlighet att ingripa mot överträdelse av dessa regler. Det sagda leder till att det inte bör vara nöd-

vändigt att i svensk rätt föreskriva att en EES-advokat är skyldig att följa hemlandets regler när han är verksam i Sverige.

Det blir däremot aktuellt att bedöma i vilken utsträckning EES-advokaten skall vara skyldig att följa svenska regler om god advokatsed. Den av mig förslagna regeln om att EES-advokater skall jämföras med svenska advokater innebär att EES-advokaten alltid är skyldig att följa svenska regler. Frågan är hur detta förhåller sig till advokatdirektivet. Direktivet skiljer mellan två fall. Vid utövandet av verksamhet som innebär att EES-advokaten företräder en klient inför domstol eller offentlig myndighet skall EES-advokaten alltid iaktta de regler för yrkesmässigt uppförande som gäller i Sverige. När det gäller annan verksamhet gör direktivet undantag för två situationer där det således inte kan krävas att EES-advokaten skall följa svenska regler. Det första undantaget är att det inte är möjligt att iaktta dem. Man har här tänkt på bl.a. det fallet att vissa regler för uppförande kan vara omöjliga att följa för en advokat som besöker ett annat EES-land i bara några timmar. Det andra undantaget är att de svenska reglerna skall tillämpas bara om det är objektivt motiverat bl.a. med hänsyn till yrkets status. Denna formulering i direktivet bygger på en kompromiss och är svårtolkad. I promemorian föreslogs ett undantag från de svenska reglerna om god advokatsed för de nu beskrivna båda fallen.

Sveriges advokatsamfund har med hänvisning till de etiska regler som antagits av CCBE och som jag tidigare har varit inne på (avsnitt 1) hävdade att ett sådant undantag inte är nödvändigt. Bakgrunden är denna. Inom CCBE ansåg man att det system med dubbla etiska system som finns i advokatdirektivets artikel 4 var olyckligt. CCBE igångsatte därför ett arbete med att försöka få till stånd ett avtal mellan de olika advokatorganisationerna inom EG, som skulle föreskriva gemensamma regler för alla EG-advokater när det gällde deras gränsöverskridande verksamhet. År 1988 kunde ett sådant avtal ingås. Dessa regler har sedan utsträckts till att gälla i relationer mellan EGT-länder och EFTA-länder och mellan EFTA-länderna inbördes. Reglerna gäller således idag mellan svenska advokater och advokater i övriga stater inom EES-området. Om fråga uppkommer om vad som är god advokatsed vid gränsöverskridande verksamhet i förhållande mellan olika EES-länder har således vederbörande advokatorganisationer att tillämpa dessa regler. Det kan nämnas att man inom Sveriges advokatsamfund bedömt att det inte finns några mera betydelsefulla skillnader mellan reglerna om gränsöverskridande verksamhet och de nationella svenska reglerna om god advokatsed.

Som Sveriges advokatsamfund anförde för reglerna om gränsöverskridande verksamhet anses ingå i begreppet god advokatsed såsom detta är bestämt i 8 kap. 4 § RB. Reglerna avser att lösa alla de konflikter som kan uppstå mellan olika nationella regler. Syftet med reglerna är att de skall vara heltäckande. Enligt min mening vore det under sådana förhållanden fel att göra något undantag från att en EES-advokat skall vara skyldig att följa svenska regler om god advokatsed.

Advokatverksamhet i bolagsform

Promemoriaförslaget vars reglering endast omfattade EES-advokater som tillfälligt verkade i Sverige innebar att 8 kap. 4 § andra stycket RB inte skulle

vara tillämplig på en EES-advokat. Förslaget innebar alltså att de begränsningar som gäller för svenska advokater när det gäller möjligheterna att driva advokatverksamhet tillsammans med annan advokat eller i aktiebolagsform inte skulle gälla för EES-advokater. Vidare innebar promemorieförslaget att en ledamot av Sveriges advokatsamfund inte skulle få driva advokatverksamhet i bolagsform med en EES-advokat, såvida inte samfundets styrelse medger dispens. Mitt förslag om att EES-advokater jämställs med svenska advokater, vare sig de är här tillfälligt eller är etablerade här, borde medföra att reglerna i 8 kap. 4 § blir fullt ut tillämpliga på EES-advokater och att det också skulle bli möjligt för en svensk advokat att bedriva verksamhet tillsammans med en EES-advokat.

Det är möjligt att en sådan regel är lämplig. En remissinstans har också ställt sig positiv till en sådan ordning. Det är emellertid på det föreliggande materialet svårt att överblicka konsekvenserna av en sådan ändring. Jag vill som ett exempel på en fråga som inte är belyst peka på de nya regler som gäller när utländska företag driver verksamhet i Sverige i filialform. Vidare bör regelns förhållande till EG:s bolagsrättsliga regler bli föremål för en närmare bedömning. Härtill kommer, som jag nämnde tidigare (avsnitt 3.3.2), att det inom Justitiedepartementet övervägs ett förslag från advokatsamfundet om att ta bort dispenskravet för att driva advokatverksamhet i aktiebolagsform. Enligt min mening talar det sagda för att frågan om en EES-advokat skall få driva bolag tillsammans med en svensk advokat bör bli föremål för ytterligare överväganden. I avvaktan härpå bör det i regeln om att EES-advokat är jämställd med svensk advokat göras ett undantag för 8 kap. 4 § andra stycket. Advokatdirektivet lägger inga hinder i vägen och min bedömning är att inte heller EES-avtalet hindrar att ett sådant undantag införs. Det innebär således att en EES-advokat inte kan driva advokatverksamhet i Sverige tillsammans med en svensk advokat utan att advokatsamfundets styrelse medger dispens. Jag vill dock framhålla att en EES-advokat som driver advokatverksamhet i ett svenskt aktiebolag omfattas av reglerna om personlig betalningsansvar i 1 kap. 1 § tredje stycket aktiebolagslagen (avsnitt 3.3.2).

Tillsyn och sanktioner m.m.

Det återstår att bedöma det system för tillsyn och sanktioner som finns i 8 kap. 5-8 §§ RB. Direktivet nämner inte särskilt frågan om tillsyn. Vad avser sanktioner föreskrivs däremot i artikel 7 punkt 2 att om en EES-advokat enligt direktivet är skyldig att följa värdmedlemsstatens etiska regler så kan den behöriga myndigheten i värdmedlemsstaten i enlighet med sina egna bestämmelser och förfaringsätt avgöra vilka konsekvenser en försummelse skall medföra. Mot denna bakgrund föreslogs i promemorian att de aktuella bestämmelserna i RB skall göras tillämpliga även på EES-advokater.

Sveriges advokatsamfund har i sitt remissyttrande motsatt sig att ha hand om frågor om tillsyn och disciplinansvar för EES-advokater. Samfundet har anfört att det är svårt att se hur ett sådant system skulle kunna fungera.

Flera EG-länder, bl.a. Danmark, har i sin lagstiftning tillsynssystem motsvarande det som föreslås i promemorian, dvs. de nationella advokatsamfundet utövar tillsyn över advokater från andra EG-länder. Samfundet har

också under lagstiftningsärendets gång upplyst att det avtal om etablering som utarbetas inom CCBE innehåller sådana regler. En bestämmelse enligt vilken EES-advokat jämföras med en svensk advokat kan självklart inte bara ta sikte på de regler där advokater gynnas utan måste omfatta också förpliktelserna, allra helst som bestämmelserna även är tillämpliga på EES-advokater som är etablerade här. Enligt min mening vore det en nackdel om tillsynen över svenska advokater och EES-advokater skulle handhas av olika organ. Reglerna om tillsyn och sanktioner i 8 kap. 5-8 §§ RB bör därför gälla även för EES-advokater. I enlighet med vad som följer av artikel 7 punkt 2 bör det därvid särskilt föreskrivas att advokatsamfundet skall underrätta den behöriga myndigheten eller organisationen i den medlemsstat som EES-advokaten kommer från om varje beslut.

Av de sanktioner som nämns i 8 kap. 7 § kan uteslutning ur Sveriges advokatsamfund självklart inte bli aktuell. Justitiekanslern har ifrågasatt om det inte för EES-advokater borde införas en regel som motsvarar en uteslutning. Regeln skulle innebära att EES-advokaten blev fråntagen den särställning som följer av vad som föreslagits ovan och således skulle vara hänvisad att vara verksam på samma villkor som andra rådgivare och biträden som saknar advokats ställning. Lagtekniskt skulle detta enligt Justitiekanslern kunna lösas genom en reglering som motsvarar den som gäller för uteslutning.

I sak har jag ingen annan uppfattning än Justitiekanslern. Jag anser också att en sådan regel skulle kunna utformas med reglerna om uteslutning som förebild. Enligt min mening skulle det emellertid inte räcka med en reglering som bygger på reglerna om uteslutning. Ett beslut om att en EES-advokat fråntas sin särställning kan inte gälla för all framtid utan måste kompletteras med föreskrifter om under vilka villkor EES-advokaten kan återvinna sina rättigheter. Det kan också bli svårt att särskilja de advokater som har fråntagits sina rättigheter. Hur skall ett sådant beslut bli synligt för allmänheten och olika domstolar och myndigheter? Advokaten är ju alltså medlem av sitt hemlands advokatsamfund och är således oförhindrad att åberopa den titeln. Det kan också sättas i fråga om behovet är så stort med hänsyn till CCBE:s regler om gränsöverskridande verksamhet som jag nyss redovisade. De flesta fall där en EES-advokat åsidosätter sina plikter kommer därigenom att bedömas av hemlandets advokatorganisation. Jag är därför för dagen inte beredd att föreslå några sådana regler.

Avslutningsvis vill jag nämna att artikel 6 i advokatdirektivet medger undantag för advokater som har avlönad anställning i offentlig eller privat verksamhet. Dessa får vägras att vid domstol representera denna verksamhet i den mån advokater som är etablerade i Sverige inte har tillstånd att utöva denna verksamhet. I 12 kap. RB finns idag inte någon motsvarighet till denna regel. I 8 kap. 2 § femte stycket RB rörande förutsättningarna att bli advokat finns däremot ett undantag som går betydligt längre i detta avseende. Den som är anställd i statens eller kommuns tjänst får inte antas till ledamot av samfundet såvida styrelsen inte medger undantag. I likhet med det av remissinstanserna tillstyrkta promemoriaeförslaget anser jag att det inte torde föreligga något behov att utnyttja undantaget för Sveriges del.

De ändringar i 8 kap. RB som här föreslagits bör samlas i en ny paragraf. Denna kan lämpligen placeras sist i 8 kap.

Den föreslagna regleringen innebär således att i de avseenden svenska advokater intar en särställning (jfr. avsnitt 3.3.4) kommer detta i fortsättningen att gälla även för EES-advokater som verkar här. Det finns därför skäl att även gå igenom de fall där en särställning föreligger för svenska advokater och där denna särställning är reglerad på annat håll än i 8 kap. RB, för att se om EES-advokater i något fall bör undantas.

Straffskyddet för advokattiteln motiveras av advokatyrkets centrala betydelse för rättegångsväsendet liksom för det förtroende som även i många andra för samhällslivet viktiga förhållanden bör kunna sättas till advokattiteln. Motsvarande skäl torde inte med samma styrka göra sig gällande beträffande utländska advokattitlar. Härtill kommer att det inte framstår som rimligt att i Sverige ge en utländsk advokattitel straffskydd i de fall ett motsvarande skydd inte finns i det andra landet. Det straffbara området bör därför även i fortsättningen vara begränsat till de fall där någon obehörigen ger sig ut för att vara medlem av Sveriges advokatsamfund. Detta undantag bör uttryckligen framgå av den nya bestämmelsen.

Vid förordnande av *offentliga försvarare* skall alltid göras en lämplighetsbedömning. Det finns därför knappast något behov av särskilda regler för EES-advokater. Generellt för försvarare kommer också i enlighet med vad jag nyligen varit inne på (avsnitt 4.3) att gälla att utländska medborgare och den som har hemvist utom riket i allmänhet inte bör utses till offentlig försvarare om det är olämpligt med hänsyn till rikets säkerhet.

Till *biträde enligt rättshjälpslagen* kan enligt 21 § första stycket RHL förordnas bl.a. advokat. Om den sökande föreslår en viss advokat skall någon lämplighetsprövning av denne inte ske. Advokatdirektivet torde inte medge att EES-advokater generellt undantas från möjligheten att bli rättshjälpsbiträden. En möjlighet vore därför att i stället införa en lämplighetsprövning. Som jag nämnde tidigare (avsnitt 3.3.4) uttalade departementschefen i prop. 1987/88:73 att en sådan ordning av flera skäl inte är lämplig. Advokatdirektivet torde inte heller medge att det införs särskilda regler om lämplighetsprövning av advokater från EES-staterna. I promemorian föreslogs mot denna bakgrund inte någon lämplighetsregel. Detta förslag har lämnats utan erinran av remissinstanserna. Jag delar denna bedömning.

Som anfördes i promemorian torde det i praktiken inte heller bli vanligt med förordnande av EES-advokater som rättshjälpsbiträde. Redan språkkravet för ombud begränsar i avsevärd utsträckning EES-advokaters möjligheter att uppträda vid domstol. Vidare torde de situationer då det typiskt sett föreligger intresse för en huvudman att använda sig av en EES-advokat i allmänhet ligga utanför det område där rättshjälp kan beviljas. Härtill kommer att rätten inte skall förordna ett biträde som den sökande föreslår om det skulle medföra avsevärt ökade kostnader. Detta torde ofta bli fallet om en EES-advokat skulle förordnas som rättshjälpsbiträde.

I vissa familjerättsliga mål får en advokat själv bevilja rättshjälp. Att fatta ett sådant beslut är en förvaltningsuppgift. Som departementschefen uttalade i samband med att det infördes en möjlighet till dispens från kravet på svenskt medborgarskap för sökande till advokatsamfundet (se avsnitt 3.3.4)

föreligger det inte hinder mot att överlämna en sådan förvaltningsuppgift till en enskild individ som inte är svensk medborgare. Därmed är inte sagt att en sådan ordning skulle vara lämplig. Enligt EES-avtalet får undantag göras för fall av offentlig maktutövning. Det praktiska behovet av ett sådant undantag torde dock vara mycket litet. Redan det förhållandet att rättshjälp inte får beviljas i de fall den rättssökande är bosatt utom riket minskar avsevärt antalet tänkbara fall. Härtill kommer vad jag nyss nämnde om bl.a. språkravet. I likhet med promemorieförslaget, som lämnats utan erinran av remissinstanserna, anser jag mot denna bakgrund att någon undantagsbestämmelse inte behövs. Det bör ankomma på Justitiekanslern att inom ramen för sin tillsynsverksamhet hålla sig underrättad om utvecklingen.

När det gäller advokats privilegierade ställning vid *inkasso* verksamhet torde det inte vara möjligt att göra undantag för EES-advokater. Alternativet är då att införa ett generellt krav på tillstånd för och tillsyn av advokater. En sådan åtgärd framstår dock som för långtgående. Nuvarande ordning bör därför enligt min mening gälla även EES-advokater. Det överensstämmer med förslaget i promemorian mot vilket remissinstanserna inte har haft några invändningar.

Även reglerna om att advokatsamfundet i vissa fall skall höras eller underlättas är sådana att EES-advokat bör jämföras med svensk advokat.

4.5 Behörighetskraven för medlemskap i det svenska advokatsamfundet

Mitt förslag: Medborgarskaps- och hemvistkraven för ledamotskap i Sveriges advokatsamfund anpassas till EES-avtalet. Den som i ett EES-land genomgått en utbildning som där krävs för att bli advokat och som i Sverige genomgått ett prov som visar att han har tillräckliga kunskaper om den svenska rättsordningen skall anses uppfylla de svenska utbildningskraven. Sveriges advokatsamfund skall få möjlighet att dispensera från kravet på utbildning när det gäller utländska advokater.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt. Promemorian innehöll dock inte något förslag om en dispensregel när det gäller utbildningskravet. I promemorian föreslogs däremot att hemvistkravet skulle behållas oförändrat.

Remissinstanserna: En remissinstans anser att medborgarskapskravet för inträde i advokatsamfundet helt kan avskaffas. Ett par remissinstanser anser att den som kommer från en EES-stat skall undantas från hemvistkravet. Advokatsamfundet anser att det bör överlåtas på samfundets styrelse att avgöra vilka krav på kunskaper i svensk rätt som skall ställas på en sökande från ett EES-land. Ett par remissinstanser efterlyser en närmare beskrivning av det föreslagna lämplighetsprovet.

Skälen för mitt förslag:

Av det tidigare redovisade fallet Reyners (avsnitt 4.3) följer att det inte är tillåtet att i förhållande till den som kommer från en EES-stat uppställa ett krav på visst *medborgarskap* för medlemskap i ett advokatsamfund. Något sådant krav uppställs inte heller exempelvis i Frankrike. I vissa länder, exempelvis Danmark och Tyskland, har man gått längre. I dessa länder finns således överhuvudtaget inga medborgarskapsbegränsningar för att bli advokat.

I promemorian föreslogs att medborgarskapskravet skulle anpassas till EES-avtalet men behållas i övrigt. Förslaget har mottagits positivt av remissinstanserna. En remissinstans har dock föreslagit att medborgarskapskravet helt avskaffas.

Jag anser att det är klart att medborgarskapskravet åtminstone måste ändras så att undantag görs för medborgare från ett EES-land. Frågan är om man skall gå ännu längre. Tänkbara alternativ är att undantaget görs mer omfattande eller att medborgarskapskravet tas bort helt. Med tanke på svårigheterna att finna lämpliga avgränsningskriterier torde dock valet i realiteten stå mellan att avgränsa medborgarskapskravet till EES-staterna eller att helt avskaffa kravet.

Det kan i olika sammanhang vara av intresse för Sverige att kravet på medborgarskap ytterligare inskränks. Ett sådant sammanhang är de pågående GATT-förhandlingarna som omfattar advokatycket. Mot att helt avskaffa medborgarskapskravet talar den centrala roll som advokaterna spelar i det svenska rättsväsendet. Vidare är det ofta en fördel om principen om reciprocitet kan upprätthållas, dvs. medborgarskapskravet bör inte tas bort i Sverige med mindre vi har garantier för att en svensk advokat inte möts av ett medborgarskapskrav i det andra landet. Detta talar enligt min mening mot att nu helt ta bort medborgarskapskravet. I sammanhanget bör beaktas att advokatsamfundets styrelse har möjlighet att lämna dispens från kravet.

Advokatsamfundets styrelse och dess disciplinnämnd har i vissa avseenden en myndighetsutövande funktion. För den som skall bli ledamot av styrelsen eller disciplinnämnden bör det vara möjligt att uppställa krav på svenskt medborgarskap. Ett sådant krav bör kunna ställas upp i advokatsamfundets stadgar och behöver inte lagregleras.

Hemvistkravet

När det gäller kravet på *hemvist* har målet Van Binsbergen (avsnitt 4.3) betydelse. I det fallet slog EG-domstolen fast att krav på hemvist fick uppställas om det finns objektivt försvarbara etiska regler för personer som är etablerade i medlemsstaten och om en person kan undvika att vara bunden av dessa regler genom att ha sin hemvist i en annan medlemsstat.

I promemorian föreslogs att hemvistkravet skulle behållas. Två remissinstanser har ifrågasatt om inte hemvistkravet bör ändras så att det omfattar alla EES-stater. Övriga remissinstanser har lämnat förslaget utan erinran.

Även en ledamot av det svenska advokatsamfundet som är bosatt utomlands är bunden av de svenska reglerna om god advokatsed. Han kan därför inte i och för sig undgå att bli bunden av reglerna genom att ha sin hemvist

utomlands. I promemorian påpekades dock att möjligheterna att komma tillrätta med ett oetiskt handlande från en sådan advokat skulle försvåras. Även jag anser att det i och för sig bör vara möjligt att ta hänsyn till ett sådant förhållande när man bedömer frågan om vilka krav som kan ställas på en svensk advokat. Som har påpekats av en remissinstans torde dock möjligheterna att utöva exempelvis tillsyn inte försvåras i sådan utsträckning att det motiverar uppställandet av ett hemvistkrav. En fördel med att anpassa hemvistkravet till EES-stater är också att en svensk advokat som vill etablera sig i ett EES-land inte behöver ansöka om dispens enligt 8 kap. 2 § andra stycket RB. Att beakta är även att det i en den 27 augusti 1992 beslutad lagrådsremiss i anledning av EES-avtalet har föreslagits att hemvistkravet för revisorer tas bort. Det anförda leder enligt min mening till att hemvistkravet för advokater bör ändras så att hemvist inom en EES-stat jämställs med hemvist i Sverige.

Utbildningskravet m.m.

Vad häfter gäller kravet på *utbildning* måste utbildningsdirektivet beaktas. Direktivet är relativt kort och allmänt hållet. Stora delar av direktivets tillämpning överlämnas till medlemsstaterna. Det kan hävdas att direktivet i vissa delar är vagt och oklart. Särskilt gäller detta för artikel 4.

Inom EG insåg man att implementeringen av direktivet skulle medföra problem. Samtidigt som direktivet var allmänt hållet var det avsett att tillämpas på hundratals olika yrken. För att underlätta implementeringen skulle därför varje land utse en koordinatör. Dessa koordinatörer har bildat en arbetsgrupp som verkar för att underlätta direktivets implementering. Trots detta har implementeringen av direktivet gått långsamt.

Även när det gäller direktivets tillämpning på advokatycket har det uppstått problem. Olika tolkningar har gjort sig gällande i frågan vad direktivet innebär när det gäller behörighetsvillkoren för advokater. Den fråga man ställt sig är om direktivet tar sikte på all teoretisk och praktisk utbildning som krävs för att bli advokat eller om direktivet bara tar sikte på en akademisk examen. Med den senare tolkningen skulle det vara möjligt att upprätthålla egna krav på praktisk erfarenhet efter examen. Det som gav upphov till tolkningsproblemen var troligen definitionen av examensbevis i artikel 1 a). Där sägs att med examensbevis bl.a. avses varje bevis på formella kvalifikationer eller dylikt "som utvisar ... att han med godkänt resultat avslutat den utbildning som krävs utöver den postgymnasiala utbildningen".

Tyskland valde vid implementeringen av direktivet den förstnämnda tolkningen. Detta gjorde att man också kunde anknyta till definitionen av advokat i advokatdirektivet. Om exempelvis en dansk jurist vill bli advokat i Tyskland räcker det inte med att han har en teoretisk juristutbildning. Han måste också ha klarat av den praktik som krävs för att bli advokat i Danmark. Däremot finns det inte något krav på att man verkligen skall vara advokat i hemlandet. – I Finland har lagts fram en proposition med en reglering som utgår från samma tolkning.

En tveksamhet med den tolkning som valts i Tyskland är att den utgår från

definitionen av advokat i advokatdirektivet. Det är inte säkert att utbildningsdirektivet är avsett att tillämpas så snävt. Det utesluter således viktiga grupper av jurister, exempelvis "conseil juridiques" i Frankrike.

Ur nationell synvinkel är en negativ effekt av den valda tolkningen att Tyskland inte kan påverka vilken praktisk utbildning den sökande kommer att ha. Denna fråga blir istället beroende av vilken praktisk utbildning som krävs i det land den sökande kommer ifrån. Dessa krav varierar högst avsevärt. Som exempel kan nämnas att det i Spanien inte krävs någon praktisk utbildning alls för att bli advokat medan Österrike kräver sju års praktisk erfarenhet.

För den tyska tolkningen talar bl.a. att detta alternativ bäst överensstämmer med direktivets lydelse. Det är också den mest integrationsvänliga tolkningen.

Även om den tolkning som valts i Tyskland inte är självklar talar dock övervägande skäl för att den är riktig. Det var också den bedömning som gjordes i promemorian. Remissinstanserna har inte invänt häremot. I likhet med förslaget i promemorian bör därför i 8 kap. 2 § RB föreskrivas att den som i en stat inom det europeiska ekonomiska samarbetsområdet har genomgått en utbildning som där krävs för att bli advokat skall anses uppfylla kraven enligt 3-4. Regeln bör utformas så att den även beaktar att utbildningen inte nödvändigtvis behöver ha ägt rum i ett EES-land.

En utländsk examen skall emellertid inte utan vidare vara giltig i Sverige. I artikel 4 finns olika möjligheter att uppställa kompletterande krav. Med den tolkning som jag nu gjort av begreppet utbildning – dvs. att det innefattar såväl teoretiska som praktiska moment – kan till en början punkt 1 a) i artikel 4 tillämpas, dvs. det kan krävas att den som ansöker om att bli ledamot av det svenska advokatsamfundet visar att han eller hon har viss yrkeserfarenhet för det fall utbildningen är mer än ett år kortare än den svenska. I Sverige krävs normalt en sammanlagd utbildningstid om nio och ett halvt år för att bli antagen i samfundet. Om den sökande har en utbildning som är mer än ett år kortare får man alltså uppställa krav på yrkeserfarenhet, som dock inte får vara längre än fyra år. En sådan erfarenhet kan advokaten ha skaffat sig i sitt hemland.

Enligt punkt 1 b) i artikel 4 kan man vidare uppställa krav på en praktiktid om högst tre år. Man kan därvid föreskriva att praktiktiden skall utövas i Sverige. Alternativt får man enligt samma punkt uppställa krav på ett lämplighetsprov. Krav enligt punkt 1 a) och 1 b) får inte i det enskilda fallet uppställas kumulativt.

Vid valet mellan de olika alternativen har man att beakta att den svenska allmänheten förutsätter att en svensk advokat har goda kunskaper i svensk rätt. Det naturliga kravet att även EES-advokater har sådana kunskaper torde bl.a. med hänsyn till de relativt stora skillnader som finns mellan de olika rättsordningarna inom EES-området bäst tillgodoses genom ett lämplighetsprov. Det är också den metod som har valts av alla länder som hittills har bestämt sig i frågan. I promemorian föreslogs mot denna bakgrund att bestämmelserna i 8 kap. 2 § RB bör kompletteras med en särskild föreskrift i enlighet med detta. Remissinstanserna har godtagit förslaget. Även jag delar promemorians uppfattning. Jag återkommer strax till Sveriges advokatsam-

funds önskan att samfundets styrelse skall få inflytande över vilka krav som i detta hänseende skall ställas på EES-advokaten.

Några remissinstanser har ansett att det vore värdefullt att redan i detta sammanhang ge en bild av hur utbildningen och lämplighetsprovet kommer att utformas. Frågan hur utbildning och lämplighetsprov skall vara utformade och vilken myndighet eller annan som skall handha detta får tas upp i ett annat sammanhang. Så mycket bör dock redan nu sägas att det – naturligtvis – inte kan komma ifråga att kräva att EES-advokaten skall gå igenom en hel svensk juristutbildning. Utbildningen och provet bör istället vara inriktade på för den svenska rättsordningen typiska drag. Även yrkesetiska moment bör beaktas liksom de praktiska sidorna av advokatyrket. Utbildningen och provet bör vidare anpassas efter den nationella utbildning som den sökande har genomgått. Det framstår som naturligt att utbildning och lämplighetsprov handhas av universiteten. I sammanhanget bör nämnas att rådet och kommissionen i en deklaration givit till känna att proven får hållas på de nationella språken.

Jag föreslår inga ändringar i regeln att advokatsamfundet skall pröva om en utländsk advokat som ansöker om medlemskap i övrigt är lämplig, bl.a. med hänsyn till redbarhet. Denna bestämmelse blir således också tillämplig på utländska jurister som söker in i samfundet. Detta torde inte strida mot utbildningsdirektivet, eftersom direktivet endast tar sikte på erkännande av utbildningar. Den är också nödvändig för de fall den sökande inte är medlem av en utländsk advokatorganisation. I de fall ett sådant medlemskap föreligger bör den sökande ofta kunna presumeras uppfylla det här aktuella kravet på allmän lämplighet.

I detta sammanhang bör beaktas att advokatsamfundet har intresse av att ingå bilaterala överenskommelser med andra advokatsamfund när det gäller frågor som avser antagning till advokatorganisationer. Advokatsamfundet har också i sitt remissvar framhållit att det är viktigt att advokatsamfundet får möjligheter att ingå avtal som rör bl.a. de krav på utbildning som skall ställas på en utländsk advokat för att denne skall kunna bli ledamot av Sveriges advokatsamfund. Samfundet anser därför att RB:s regler bör utformas så att de ger möjlighet för advokatsamfundet att i framtiden ingå sådana avtal.

Enligt min mening är det av stort värde om RB:s regler kan utformas så att denna form av internationellt samarbete på advokatområdet blir möjlig. Jag anser att sådant samarbete är den naturliga och mest praktiska formen för att lösa frågor om vilka villkor som skall uppställas när en advokat från en viss stat, exempelvis USA, önskar bli ledamot av Sveriges advokatsamfund. Överenskommelser olika advokatorganisationer emellan i sådana frågor bör kunna ses som ett praktiskt instrument för ett ömsesidigt erkännande av respektive lands utbildningar. Jag vill framhålla att principen om full reciprocitet numera vunnit stor genomslagskraft och att sådana överenskommelser därför förbättrar möjligheterna för svenska advokater att få tillträde till utländska advokatorganisationer.

I promemorian konstaterades att det inte skulle vara möjligt att generellt föreskriva ett undantag från 8 kap. 2 § RB vad avser kravet på viss utbildning "när så följer av överenskommelse mellan advokatsamfundet och utländsk

advokatorganisation". I promemorian diskuterades inga andra lösningar. Justitiekanslern har däremot i sitt remissvar pekat på ett tänkbart alternativ. Justitiekanslern framför således tanken att advokat samfundet skulle ges möjlighet att i det enskilda fallet medge dispens från kravet på svensk juridisk utbildning. Enligt Justitiekanslern skulle en sådan dispensrätt kunna förenas med överenskommelser mellan Sveriges advokatsamfund och ett annat advokatsamfund. Även jag anser att det är möjligt att lösa frågan på detta sätt. Jag beaktar i det sammanhanget att denna lösning innebär att en sökande som vägras dispens inte kan överklaga beslutet till Högsta domstolen (jfr avsnitt 3.3.1).

Jag föreslår därför en bestämmelse enligt vilken advokatsamfundets styrelse i det enskilda fallet får medge dispens från utbildningskraven enligt punkterna 3 och 4 om den sökande är medlem i ett utländskt advokatsamfund. Jag anser inte att det är nödvändigt att i lagtexten spegla detta samband mellan dispensregeln och överenskommelser som samfundet träffar. Även om regeln således i allmänhet är avsedd för sådana fall då en sådan överenskommelse finns anser jag att möjligheten att dispensera i det enskilda fallet bör kunna utnyttjas också beträffande EES-advokater. I vissa fall bör det således vara möjligt att göra undantag från kravet på lämplighetsprov. Ett exempel när det kan finnas skäl att utnyttja dispensregeln kan vara beträffande en erfaren EES-advokat som är verksam inom något relativt begränsat rättsområde, vari han besitter särskilda kunskaper och där skillnaderna mellan rättssystemen inte är så stora.

Det finns också skäl att beröra den särskilda nordiska regleringen i 8 kap. 2 § tredje stycket RB. En frågeställning, som har berörts av en remissinstans, är om inte särregleringen för nordiska medborgare strider mot EES-avtalets icke-diskrimineringsregel. Jag delar inte den uppfattningen och vill då hänvisa till EES-avtalets artikel 121. I den artikeln föreskrivs att EES-avtalets bestämmelser inte skall utgöra hinder för samarbetet mellan de nordiska staterna, i den utsträckning sådant samarbete inte motverkar EES-avtalets goda funktion. Min bedömning är alltså att den nordiska regleringen kan kvarstå. En nordisk medborgare skall självklart inte behöva uppfylla kraven enligt såväl advokatdirektivet som den nordiska överenskommelsen. Regleringen innebär istället att en advokat från något av de andra nordiska länderna kan välja mellan lämplighetsprov enligt EES-reglerna och praktiktid enligt de gamla nordiska reglerna. Någon skärpning för nordiska advokater innebär därför inte de nya reglerna. Det kan visserligen ifrågasättas om det är logiskt att kräva ett lämplighetsprov när en juridisk examen från ett annat nordiskt land jämföras med en svensk. Bakgrunden till att en juridisk examen från ett annat nordiskt land erkänns i Sverige är dock att det samtidigt uppställs ett krav på att advokaten under minst tre år skall tjänstgöra som biträdande jurist på en svensk advokatbyrå. Departementschefen uttalade i samband därmed att praktiktiden utgjorde en fullgod garanti för att den sökande uppfyllde högt ställda krav även i kunskapshänseende (prop. 1990/91:116 s. 15). Det är därför rimligt att uppställa krav på lämplighetsprov även för en advokat från ett annat nordiskt land om denne inte har genomgått en praktiktid. Frågan om den nordiska regleringen skall kvarstå eller inte kan i och för sig diskuteras. Den får i så fall tas upp med de övriga

nordiska länderna. Jag vill här dock nämna att den nordiska regleringen har stora likheter med den lösning som för närvarande diskuteras inom EG och CCBE (jfr. avsnitt 4.4). Den av mig nyss föreslagna dispensregeln kommer att kunna tillämpas också beträffande en nordisk advokat.

Enligt sista stycket i 8 kap. 2 § RB får vissa yrkesgrupper inte bli advokater. Till dessa grupper hör bl.a. lagfaren domare och annan befattningshavare vid allmän domstol samt den som annars är anställd i statens tjänst. Begränsningen till allmän domstol framstår enligt min mening som föråldrad. Skälet bakom begränsningen – att advokater är anställda vid krigsrätt – är inte längre aktuell. I likhet med vad som föreslogs i promemorian anser jag att undantaget bör omfatta alla domstolar. Det samma bör gälla den motsvarande bestämmelsen i 12 kap. 3 § RB. Vidare bör den ändringen göras i 8 kap. 2 § att det beaktas att den som ansöker om att bli ledamot av samfundet kan vara anställd i annan stats tjänst. Även det överensstämmer med promemoriaförslaget.

5 Ikraftträdande m.m.

Målsättningen är att EES-avtalet skall träda ikraft den 1 januari 1993. Det är dock ännu oklart om denna målsättning går att förverkliga. De nu föreslagna ändringarna bör träda ikraft samtidigt som EES-avtalet. Det bör därför föreskrivas att ändringarna skall träda ikraft den dag som regeringen bestämmer. Förslaget att upphäva 33 kap. 7 § RB kräver en särskild övergångsreglering. Denna regel kommer att beröras i specialmotiveringen. I övrigt torde det inte vara erforderligt med övergångsbestämmelser.

Förslagen torde vara kostnadsneutrala. Kostnaderna för anordnande av utbildning och lämplighetsprov får finansieras genom avgifter.

6 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom Justitiedepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i rättegångsbalken.

7 Specialmotivering

8 kap. 2 §

Paragrafen innehåller regler om villkoren för att bli antagen som ledamot av advokatsamfundet. I *första stycket* krävs för närvarande som huvudregel att den som önskar bli ledamot av Sveriges advokatsamfund skall vara nordisk medborgare och ha hemvist i Sverige. Förslaget innebär att medborgarskapskravet anpassas till EES och att medborgarskap i något av EES-länderna jämställs med svenskt medborgarskap. En motsvarande ändring görs av hemvistkravet.

I *andra stycket* föreskrivs att Sveriges advokatsamfund i det enskilda fallet får ge dispens från medborgarskaps- och hemvistkraven. Bestämmelsen har kompletterats genom en hänvisning till p 3 och 4 så att samfundet får meddela dispens från utbildningskraven om den sökande är medlem av ett utländskt advokatsamfund. Ändringarna har behandlats i avsnitt 4.5.

I ett nytt *tredje stycke* har införts en regel som innebär att den som genomgått en utbildning till advokat som krävs i ett land inom det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet skall anses uppfylla kraven i första stycket 3 och 4. Ändringen, som bygger på utbildningsdirektivet, har närmare behandlats i avsnitt 4.5. Det är inte någon förutsättning att den sökande är advokat i hemlandet. Däremot krävs att han i Sverige har avlagt ett prov som visar att han har tillräckliga kunskaper om den svenska rättsordningen. Närmare regler om detta prov får ges i annan ordning. Av 8 kap. 8 § följer att en EES-advokat kan överklaga beslutet till Högsta domstolen om samfundet skulle vägra honom inträde.

I *fjärde stycket* kvarstår en regel som ger särbestämmelser för nordiska medborgare. Att regeln kvarstår föranleds bl.a. av att den nordiska överenskommelsen är något annorlunda konstruerad än utbildningsdirektivet. Den nordiska överenskommelsen förutsätter t.ex. att den som söker inträde i det svenska samfundet redan är ledamot i en advokatorganisation i hemlandet. Enligt regleringen i detta stycke krävs det inte att den sökande genomgår ett lämplighetsprov. Däremot krävs viss praktik på svenskt advokatkontor. Regleringen innebär att en nordisk medborgare kan söka inträde i det svenska advokatsamfundet såväl med stöd av regeln i det nya tredje stycket som enligt regeln i fjärde stycket.

I *sista stycket* görs två ändringar. Dels har begränsningen till allmän domstol tagits bort. Det innebär att lagfarna domare och befattningshavare vid alla slags domstolar är uteslutna från att bli advokater. Dels har beaktats att en sökande även kan vara anställd i annan stats tjänst. För en sådan sökande gäller enligt förslaget att han eller hon inte får antas till ledamot såvida samfundets styrelse inte medger detta. Ändringen har berörts i avsnitt 4.5.

8 kap. 7 §

Ändringen innebär en justering i paragrafens femte stycke dels med anledning av att hemvistkravet i 2 § första stycket 2 har ändrats dels med anledning av att det tillkommit ett nytt tredje stycke i 2 §.

8 kap. 9 §

Paragrafen är ny. Den har behandlats i avsnitt 4.4.

I *första stycket* sägs att den som godkänts som advokat i ett EES-land (EES-advokat) i princip jämställs med svensk advokat när han är verksam i Sverige. Ändringen, som bygger på advokatdirektivet, har behandlats i avsnitt 4.4. Bestämmelsen innebär exempelvis att när det i 21 kap. 5 § RB sägs att till offentlig försvarare skall förordnas advokat, så omfattas också EES-advokat som är verksam här. Det innebär också bl.a. att reglerna i 8 kap. 4 § första stycket RB om god advokatsed blir tillämpliga också på EES-advoka-

ter som verkar här, liksom reglerna om tillsyn och sanktioner som gäller för svenska advokater. Ett annat exempel som kan nämnas är regeln i 9 kap. 12 § sekretesslagen (1980:100) om sekretess i ärenden om disciplinärt ingripande mot advokat. Regleringen innebär dock inte att alla regler som rör advokater får en annan innebörd. Jämställandet gäller bara i tillämpliga delar. Bestämmelserna i 8 kap. 2 § RB om förutsättningarna för att bli svensk advokat påverkas således i princip inte av denna reglering. Uttrycket advokat i 8 kap. 2 § sista stycket inbegriper dock i fortsättningen också EES-advokater vilket innebär att den som ansöker om ledamotskap får vara anställd hos en EES-advokat utan att dispens från advokatsamfundets styrelse krävs. Vidare kan reglerna i 8 kap. 7 § om uteslutning naturligtvis inte bli tillämpliga på EES-advokat om han inte samtidigt är ledamot av Sveriges advokatsamfund. Är förutsättningarna för uteslutning uppfyllda beträffande en EES-advokat får istället bestämmelsen om varning, eventuellt i förening med bestämmelsen om straffavgift, tillämpas. Regeln om jämställande gäller när EES-advokaten är verksam i Sverige. Den gäller däremot inte i fråga om tjänster som advokaten i sin hemstat till exempel per brev, telefon eller telefax tillhandahåller en klient som befinner sig i Sverige. Som ett exempel på vad som faller utanför tillämpningsområdet kan tas det fallet att en intagen på en svensk kriminalvårdsanstalt vill skicka ett brev till en tysk advokat som befinner sig i sitt hemland. I första stycket behandlas vidare frågan om titulaturen. De yrkestitlar som för närvarande får användas framgår av advokatdirektivet och av redogörelsen i avsnitt 2.2.2. Av första stycket framgår också att EES-advokaten även skall hänvisa till den yrkesorganisation som han tillhör eller till den domstol vid vilken han enligt den statens lag får tjänstgöra. I första stycket föreskrivs slutligen att en EES-advokat skall kunna styrka sin behörighet som advokat. Normalt torde detta kunna ske genom de av CCBE utfärdade legitimationskortet som har berörts i avsnitt 4.4.

I *andra stycket* finns två undantag från huvudregeln att EES-advokat skall jämföras med svensk advokat. Det ena undantaget gäller 8 kap. 4 § andra stycket RB. Undantaget innebär att EES-advokater inte träffas av den i paragrafen givna bestämmelsen att advokat inte utan dispens från advokatsamfundet får driva advokatverksamhet med annan än den som är ledamot av advokatsamfundet. Det andra undantaget avser bestämmelsen i 17 kap. 15 § tredje stycket brottsbalken och innebär att de advokattitlar som EES-advokaterna använder inte omfattas av straffskydd. Det medför att tillämpningsområdet för 17 kap. 15 § tredje stycket brottsbalken blir oförändrat.

I *tredje stycket* har föreslagits en regel om att advokatsamfundet skall underrätta den behöriga myndigheten eller organisationen i den stat han kommer ifrån om disciplinära åtgärder som samfundet eller Högsta domstolen har beslutat om.

12 kap. 2 §

I *första stycket* har införts en uttrycklig regel om att ett ombud skall behärska svenska språket. Det överensstämmer med vad som redan följer av gällande rätt. Till belysning av vad som menas härmed kan hänvisas till prop. (1970:30) med förslag till ändring i rättegångsbalken (s. 71) där departe-

mentschefen anförde att förhör kan hållas utan tolk med dansk- eller norskspråkig person, om rätten anser att det kan ske utan men för utredningen. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 4.3.

I *andra stycket* har kravet på svenskt medborgarskap tagits bort. Med hemvist i Sverige jämföras enligt huvudregeln hemvist i en stat inom det europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Ändringen har behandlats i avsnitt 4.3. Vad som särskilt skall beaktas när frågan om undantag prövas är vilka utsikterna är att nå ombudet med delgivning och möjligheterna att få verkställighet av en eventuell mot ombudet riktad dom beträffande ansvar eller enskilt anspråk. Det är samma bedömning som skall göras idag. Uttrycket "målets beskaffenhet" har utgått främst mot bakgrund av den nya lydelsen av 21 kap. 3 § RB.

12 kap. 3 §

Ändringen innebär att bestämningen "allmän" framför domstol har tagits bort. Ändringen har behandlats i avsnitt 4.5. Den motsvarar den ändring som föreslagits i 8 kap. 2 § sista stycket.

21 kap. 3 §

I *tredje stycket* har införts en ny mening enligt vilken den som är utländsk medborgare eller har hemvist utom riket inte får vara försvarare om det är olämpligt med hänsyn till rikets säkerhet. Bestämmelsen tar främst sikte på mål enligt 19 kap. och 22 kap. brottsbalken. Förslaget är ingen saklig nyhet (jfr. specialmotiveringen till 12 kap. 2 § andra stycket). Det har behandlats i avsnitt 4.3.

33 kap. 8 §

I regeln har hittills förutsatts att ombudet har hemvist i Sverige. Den föreslagna ändringen innebär att hemvist i ett EES-land jämföras med hemvist i Sverige och att den förenklade form av delgivning som regleras i paragrafen således inte kan utnyttjas om ombudet har hemvist i ett EES-land. Ändringen har behandlats i avsnitt 4.3. I övrigt föreslås en viss modernisering av språket.

Övergångsbestämmelse

Det förhållandet att 33 kap. 7 § upphävs kräver en särskild övergångsbestämmelse. En sådan anmälan som avses i regeln kan avse en tid om högst tre år. Det vore praktiskt olämpligt med en så lång övergångstid. Det framstår därför som rimligt att en sådan anmälan skall gälla under endast tre månader från ikraftträdandet. Naturligtvis bör den som har anmält ett ombud samt ombudet underrättas om detta.

8 Hemställan

Prop. 1992/93:64

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.

9 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

COUNCIL

COUNCIL DIRECTIVE

of 21 December 1988

on a general system for the recognition of higher-education diplomas awarded on completion of professional education and training of at least three years' duration

(89/48/EEC)

THE COUNCIL OF THE EUROPEAN COMMUNITIES,

Having regard to the Treaty establishing the European Economic Community, and in particular Articles 49, 57 (1) and 66 thereof,

Having regard to the proposal from the Commission (¹),

In cooperation with the European Parliament (²),

Having regard to the opinion of the Economic and Social Committee (³),

Whereas, pursuant to Article 3(c) of the Treaty the abolition, as between Member States, of obstacles to freedom of movement for persons and services constitutes one of the objectives of the Community; whereas, for nationals of the Member States, this means in particular the possibility of pursuing a profession, whether in a self-employed or employed capacity, in a Member State other than that in which they acquired their professional qualifications;

Whereas the provisions so far adopted by the Council, and pursuant to which Member States recognize mutually and for professional purposes higher-education diplomas issued within their territory, concern only a few professions; whereas the level and duration of the education and training governing access to those professions have been regulated in a similar fashion in all the Member States or have been the subject of the minimal harmonization needed to establish sectoral systems for the mutual recognition of diplomas;

Whereas, in order to provide a rapid response to the expectations of nationals of Community countries who hold higher-education diplomas awarded on completion of professional education and training issued in a Member State other than that in which they wish to pursue their profession, another method of recognition of such diplomas should also be put in place such as to enable those concerned to pursue all those professional activities which in a host Member State are dependent on the completion of post-secondary education and training, provided they hold such a diploma preparing them for those activities awarded on completion of a course of studies lasting at least three years and issued in another Member State;

Whereas this objective can be achieved by the introduction of a general system for the recognition of higher-education diplomas awarded on completion of professional education and training of at least three years duration;

Whereas, for those professions for the pursuit of which the Community has not laid down the necessary minimum level of qualification, Member States reserve the option of fixing such a level with a view to guaranteeing the quality of services provided in their territory; whereas, however, they may not, without infringing their obligations laid down in Article 5 of the Treaty, require a national of a Member State to obtain those qualifications which in general they determine only by reference to diplomas issued under their own national education systems, where the person concerned has already acquired all or part of those qualifications in another Member State; whereas, as a result, any host Member State is

(¹) OJ No C 217, 28. 8. 1985, p. 3, and
OJ No C 143, 10. 6. 1986, p. 7.
(²) OJ No C 345, 31. 12. 1985, p. 80, and
OJ No C 309, 5. 12. 1988.
(³) OJ No C 75, 3. 4. 1986, p. 5.

which a profession is regulated is required to take account of qualifications acquired in another Member State and to determine whether those qualifications correspond to the qualifications which the Member State concerned requires;

Whereas collaboration between the Member States is appropriate in order to facilitate their compliance with those obligations; whereas, therefore, the means of organizing such collaboration should be established;

Whereas the term 'regulated professional activity' should be defined so as to take account of differing national sociological situations; whereas the term should cover not only professional activities access to which is subject, in a Member State, to the possession of a diploma, but also professional activities, access to which is unrestricted when they are practised under a professional title reserved for the holders of certain qualifications; whereas the professional associations and organizations which confer such titles on their members and are recognized by the public authorities cannot invoke their private status to avoid application of the system provided for by this Directive;

Whereas it is also necessary to determine the characteristics of the professional experience or adaptation period which the host Member State may require of the person concerned in addition to the higher-education diploma, where the person's qualifications do not correspond to those laid down by national provisions;

Whereas an aptitude test may also be introduced in place of the adaptation period, whereas the effect of both will be to improve the existing situation with regard to the mutual recognition of diplomas between Member States and therefore to facilitate the free movement of persons within the Community; whereas their function is to assess the ability of the migrant, who is a person who has already received his professional training in another Member State, to adapt to this new professional environment; whereas, from the migrant's point of view, an aptitude test will have the advantage of reducing the length of the practice period; whereas, in principle, the choice between the adaptation period and the aptitude test should be made by the migrant; whereas, however, the nature of certain professions is such that Member States must be allowed to prescribe, under certain conditions, either the adaptation period or the test; whereas, in particular, the differences between the legal systems of the Member States, whilst they may vary in extent from one Member State to another, warrant special provisions since, as a rule, the education or training attested by the diploma, certificate or other evidence of formal qualifications in a field of law in the Member State of origin does not cover the legal knowledge required in the host Member State with respect to the corresponding legal field;

Whereas, moreover, the general system for the recognition of higher-education diplomas is intended neither to amend the rules, including those relating to professional ethics, applicable to any person pursuing a profession in the territory of a Member State nor to

exclude migrants from the application of those rules; whereas that system is confined to laying down appropriate arrangements to ensure that migrants comply with the professional rules of the host Member State;

Whereas Articles 49, 57(1) and 66 of the Treaty empower the Community to adopt provisions necessary for the introduction and operation of such a system;

Whereas the general system for the recognition of higher-education diplomas is entirely without prejudice to the application of Article 48(4) and Article 55 of the Treaty;

Whereas such a system, by strengthening the right of a Community national to use his professional skills in any Member State, supplements and reinforces his right to acquire such skills wherever he wishes;

Whereas this system should be evaluated, after being in force for a certain time, to determine how efficiently it operates and in particular how it can be improved or its field of application extended,

HAS ADOPTED THIS DIRECTIVE:

Article 1

For the purposes of this Directive the following definitions shall apply:

(a) diploma: any diploma, certificate or other evidence of formal qualifications or any set of such diplomas, certificates or other evidence:

- which has been awarded by a competent authority in a Member State, designated in accordance with its own laws, regulations or administrative provisions;
- which shows that the holder has successfully completed a post-secondary course of at least three years' duration, or of an equivalent duration part-time, at a university or establishment of higher education or another establishment of similar level and, where appropriate, that he has successfully completed the professional training required in addition to the post-secondary course, and
- which shows that the holder has the professional qualifications required for the taking up or pursuit of a regulated profession in that Member State,

provided that the education and training attested by the diploma, certificate or other evidence of formal qualifications were received mainly in the Community, or the holder thereof has three years' professional experience certified by the Member State which recognized a third-country diploma, certificate or other evidence of formal qualifications.

The following shall be treated in the same way a diploma, within the meaning of the first subparagraph: any diploma, certificate or other

evidence of formal qualifications or any set of such diplomas, certificates or other evidence awarded by a competent authority in a Member State if it is awarded on the successful completion of education and training received in the Community and recognized by a competent authority in that Member State as being of an equivalent level and if it confers the same rights in respect of the taking up and pursuit of a regulated profession in that Member State;

(b) host Member State: any Member State in which a national of a Member State applies to pursue a profession subject to regulation in that Member State, other than the State in which he obtained his diploma or first pursued the profession in question;

(c) a regulated profession: the regulated professional activity or range of activities which constitute this profession in a Member State;

(d) regulated professional activity: a professional activity, in so far as the taking up or pursuit of such activity or one of its modes of pursuit in a Member State is subject, directly or indirectly by virtue of laws, regulations or administrative provisions, to the possession of a diploma. The following in particular shall constitute a mode of pursuit of a regulated professional activity:

- pursuit of an activity under a professional title, in so far as the use of such a title is reserved to the holders of a diploma governed by laws, regulations or administrative provisions,
- pursuit of a professional activity relating to health, in so far as remuneration and/or reimbursement for such an activity is subject by virtue of national social security arrangements to the possession of a diploma.

Where the first subparagraph does not apply, a professional activity shall be deemed to be a regulated professional activity if it is pursued by the members of an association or organization the purpose of which is, in particular, to promote and maintain a high standard in the professional field concerned and which, to achieve that purpose, is recognized in a special form by a Member State and:

- awards a diploma to its members,
- ensures that its members respect the rules of professional conduct which it prescribes, and
- confers on them the right to use a title or designatory letters, or to benefit from a status corresponding to that diploma.

A non-exhaustive list of associations or organizations which, when this Directive is adopted, satisfy the conditions of the second subparagraph is contained in the Annex. Whenever a Member State grants the recognition referred to in the second subparagraph to an association or organization, it shall inform the

Commission thereof, which shall publish this information in the *Official Journal of the European Communities*.

(e) professional experience: the actual and lawful pursuit of the profession concerned in a Member State;

(f) adaptation period: the pursuit of a regulated profession in the host Member State under the responsibility of a qualified member of that profession, such period of supervised practice possibly being accompanied by further training. This period of supervised practice shall be the subject of an assessment. The detailed rules governing the adaptation period and its assessment as well as the status of a migrant person under supervision shall be laid down by the competent authority in the host Member States;

(g) aptitude test: a test limited to the professional knowledge of the applicant, made by the competent authorities of the host Member State with the aim of assessing the ability of the applicant to pursue a regulated profession in that Member State.

In order to permit this test to be carried out, the competent authorities shall draw up a list of subjects which, on the basis of a comparison of the education and training required in the Member State and that received by the applicant, are not covered by the diploma or other evidence of formal qualifications possessed by the applicant.

The aptitude test must take account of the fact that the applicant is a qualified professional in the Member State of origin or the Member State from which he comes. It shall cover subjects to be selected from those on the list, knowledge of which is essential in order to be able to exercise the profession in the host Member State. The test may also include knowledge of the professional rules applicable to the activities in question in the host Member State. The detailed application of the aptitude test shall be determined by the competent authorities of that State with due regard to the rules of Community law.

The status, in the host Member State, of the applicant who wishes to prepare himself for the aptitude test in that State shall be determined by the competent authorities in that State.

Article 2

This Directive shall apply to any national of a Member State wishing to pursue a regulated profession in a host Member State in a self-employed capacity or as an employed person.

This Directive shall not apply to professions which are the subject of a separate Directive establishing arrangements for the mutual recognition of diplomas by Member States.

Article 3

Where, in a host Member State, the taking up or pursuit of a regulated profession is subject to possession of a diploma, the competent authority may not, on the grounds of inadequate qualifications, refuse to authorize a national of a Member State to take up or pursue that profession on the same conditions as apply to its own nationals:

- (a) if the applicant holds the diploma required in another Member State for the taking up or pursuit of the profession in question in its territory, such diploma having been awarded in a Member State; or
- (b) if the applicant has pursued the profession in question full-time for two years during the previous ten years in another Member State which does not regulate that profession, within the meaning of Article 1 (c) and the first subparagraph of Article 1 (d), and possesses evidence of one or more formal qualifications:
  - which have been awarded by a competent authority in a Member State, designated in accordance with the laws, regulations or administrative provisions of such State,
  - which show that the holder has successfully completed a post-secondary course of at least three years' duration, or of an equivalent duration part-time, at a university or establishment of higher education or another establishment of similar level of a Member State and, where appropriate, that he has successfully completed the professional training required in addition to the post-secondary course and
  - which have prepared the holder for the pursuit of his profession.

The following shall be treated in the same way as the evidence of formal qualifications referred to in the first subparagraph: any formal qualifications or any set of such formal qualifications awarded by a competent authority in a Member State if it is awarded on the successful completion of training received in the Community and is recognized by that Member State as being of an equivalent level, provided that the other Member States and the Commission have been notified of this recognition.

Article 4

1. Notwithstanding Article 3, the host Member State may also require the applicant:
  - (a) to provide evidence of professional experience, where the duration of the education and training adduced in support of his application, as laid down in Article 3 (a) and (b), is at least one year less than that required in the host Member State. In this event, the period of professional experience required:
    - may not exceed twice the shortfall in duration of education and training where the shortfall relates to post-secondary studies and/or to a period of probationary practice carried out under the control of a supervising professional person and ending with an examination,

- may not exceed the shortfall where the shortfall relates to professional practice acquired with the assistance of a qualified member of the profession.

In the case of diplomas within the meaning of the last subparagraph of Article 1 (a), the duration of education and training recognized as being of an equivalent level shall be determined as for the education and training defined in the first subparagraph of Article 1 (a).

When applying these provisions, account must be taken of the professional experience referred to in Article 3 (b).

At all events, the professional experience required may not exceed four years;

- (b) to complete an adaptation period not exceeding three years or take an aptitude test:
  - where the matters covered by the education and training he has received as laid down in Article 3 (a) and (b), differ substantially from those covered by the diploma required in the host Member State, or
  - where, in the case referred to in Article 3 (a), the profession regulated in the host Member State comprises one or more regulated professional activities which are not in the profession regulated in the Member State from which the applicant originates or comes and that difference corresponds to specific education and training required in the host Member State and covers matters which differ substantially from those covered by the diploma adduced by the applicant, or
  - where, in the case referred to in Article 3 (b), the profession regulated in the host Member State comprises one or more regulated professional activities which are not in the profession pursued by the applicant in the Member State from which he originates or comes, and that difference corresponds to specific education and training required in the host Member State and covers matters which differ substantially from those covered by the evidence of formal qualifications adduced by the applicant.

Should the host Member State make use of this possibility, it must give the applicant the right to choose between an adaptation period and an aptitude test. By way of derogation from this principle, for professions whose practice requires precise knowledge of national law and in respect of which the provision of advice and/or assistance concerning national law is an essential and constant aspect of the professional activity, the host Member State may stipulate either an adaptation period or an aptitude test. Where the host Member State intends to introduce derogations for other professions as regards an applicant's right to choose, the procedure laid down in Article 10 shall apply.

2. However, the host Member State may not apply the provisions of paragraph 1 (a) and (b) cumulatively.

Article 3

Without prejudice to Articles 3 and 4, a host Member State may allow the applicant, with a view to improving his possibilities of adapting to the professional environment in that State, to undergo there, on the basis of equivalence, that part of his professional education and training represented by professional practice, acquired with the assistance of a qualified member of the profession, which he has not undergone in his Member State of origin or the Member State from which he has come.

Article 6

1. Where the competent authority of a host Member State requires of persons wishing to take up a regulated profession proof that they are of good character or repute or that they have not been declared bankrupt, or suspends or prohibits the pursuit of that profession in the event of serious professional misconduct or a criminal offence, that State shall accept as sufficient evidence, in respect of nationals of Member States wishing to pursue that profession in its territory, the production of documents issued by competent authorities in the Member State of origin or the Member State from which the foreign national comes showing that those requirements are met.

Where the competent authorities of the Member State of origin or of the Member State from which the foreign national comes do not issue the documents referred to in the first subparagraph, such documents shall be replaced by a declaration on oath — or, in States where there is no provision for declaration on oath, by a solemn declaration — made by the person concerned before a competent judicial or administrative authority or, where appropriate, a notary or qualified professional body of the Member State of origin or the Member State from which the person comes; such authority or notary shall issue a certificate attesting the authenticity of the declaration on oath or solemn declaration.

2. Where the competent authority of a host Member State requires of nationals of that Member State wishing to take up or pursue a regulated profession a certificate of physical or mental health, that authority shall accept as sufficient evidence in this respect the production of the document required in the Member State of origin or the Member State from which the foreign national comes.

Where the Member State of origin or the Member State from which the foreign national comes does not impose any requirements of this nature on those wishing to take up or pursue the profession in question, the host Member State shall accept from such nationals a certificate issued by a competent authority in that State corresponding to the certificates issued in the host Member State.

3. The competent authorities of host Member States may require that the documents and certificates referred to in paragraphs 1 and 2 are presented no more than three months after their date of issue.

4. Where the competent authority of a host Member State requires nationals of that Member State wishing to take up or pursue a regulated profession to take an oath

or make a solemn declaration and where the form of such oath or declaration cannot be used by nationals of other Member States, that authority shall ensure that an appropriate and equivalent form of oath or declaration is offered to the person concerned.

Article 7

1. The competent authorities of host Member States shall recognize the right of nationals of Member States who fulfil the conditions for the taking up and pursuit of a regulated profession in their territory to use the professional title of the host Member State corresponding to that profession.

2. The competent authorities of host Member States shall recognize the right of nationals of Member States who fulfil the conditions for the taking up and pursuit of a regulated profession in their territory to use their lawful academic title and, where appropriate, the abbreviation thereof deriving from their Member State of origin or the Member State from which they come, in the language of that State. Host Member State may require this title to be followed by the name and location of the establishment or examining board which awarded it.

3. Where a profession is regulated in the host Member State by an association or organization referred to in Article 1 (d), nationals of Member States shall only be entitled to use the professional title or designatory letters conferred by that organization or association on proof of membership.

Where the association or organization makes membership subject to certain qualification requirements, it may apply these to nationals of other Member States who are in possession of a diploma within the meaning of Article 1 (a) or a formal qualification within the meaning of Article 3 (b) only in accordance with this Directive, in particular Articles 3 and 4.

Article 8

1. The host Member State shall accept as proof that the conditions laid down in Articles 3 and 4 are satisfied the certificates and documents issued by the competent authorities in the Member States, which the person concerned shall submit in support of his application to pursue the profession concerned.

2. The procedure for examining an application to pursue a regulated profession shall be completed as soon as possible and the outcome communicated in a reasoned decision of the competent authority in the host Member State not later than four months after presentation of all the documents relating to the person concerned. A remedy shall be available against this decision, or the absence thereof, before a court or tribunal in accordance with the provisions of national law.

Article 9

1. Member States shall designate, within the period provided for in Article 12, the competent authorities empowered to receive the applications and take the decisions referred to in this Directive.

They shall communicate this information to the other Member States and to the Commission.

2. Each Member State shall designate a person responsible for coordinating the activities of the authorities referred to in paragraph 1 and shall inform the other Member States and the Commission to that effect. His role shall be to promote uniform application of this Directive to all the professions concerned. A coordinating group shall be set up under the aegis of the Commission, composed of the coordinators appointed by each Member State or their deputies and chaired by a representative of the Commission.

The task of this group shall be :

- to facilitate the implementation of this Directive,
- to collect all useful information for its application in the Member States.

The group may be consulted by the Commission on any changes to the existing system that may contemplated.

3. Member States shall take measures to provide the necessary information on the recognition of diplomas within the framework of this Directive. They may be assisted in this task by the information centre on the academic recognition of diplomas and periods of study established by the Member States within the framework of the Resolution of the Council and the Ministers of Education meeting within the Council of 9 February 1976⁽¹⁾, and, where appropriate, the relevant professional associations or organizations. The Commission shall take the necessary initiatives to ensure the development and coordination of the communication of the necessary information.

Article 10

1. If, pursuant to the third sentence of the second subparagraph of Article 4 (1) (b), a Member State proposes not to grant applicants the right to choose between an adaptation period and an aptitude test in respect of a profession within the meaning of this Directive, it shall immediately communicate to the Commission the corresponding draft provision. It shall at the same time notify the Commission of the grounds which make the enactment of such a provision necessary.

The Commission shall immediately notify the other Member States of any draft it has received ; it may also consult the coordinating group referred to in Article 9 (2) of the draft.

2. Without prejudice to the possibility for the Commission and the other Member States of making comments on the draft, the Member State may adopt the provision only if the Commission has not taken a decision to the contrary within three months.

3. At the request of a Member State or the Commission, Member States shall communicate to them, without delay, the definitive text of a provision arising from the application of this Article.

Article 11

Following the expiry of the period provided for in Article 12, Member States shall communicate to the Commission, every two years, a report on the application of the system introduced.

In addition to general remarks, this report shall contain a statistical summary of the decisions taken and a description of the main problems arising from application of the Directive.

Article 12

Member States shall take the measures necessary to comply with this Directive within two years of its notification⁽²⁾. They shall forthwith inform the Commission thereof.

Member States shall communicate to the Commission the texts of the main provisions of national law which they adopt in the field governed by this Directive.

Article 13

Five years at the latest following the date specified in Article 12, the Commission shall report to the European Parliament and the Council on the state of application of the general system for the recognition of higher-education diplomas awarded on completion of professional education and training of at least three years' duration.

After conducting all necessary consultations, the Commission shall, on this occasion, present its conclusions as to any changes that need to be made to the system as it stands. At the same time the Commission shall, where appropriate, submit proposals for improvements in the present system in the interest of further facilitating the freedom of movement, right of establishment and freedom to provide services of the persons covered by this Directive.

Article 14

This Directive is addressed to the Member States.

Done at Brussels, 21 December 1988.

For the Council
The President
V. PAPANDREOU

⁽¹⁾ OJ No C 38, 19. 2. 1976, p. 1.

⁽²⁾ This Directive was notified to Member States on 4 January 1989.

27. Institution of Electrical Engineers
  28. Institution of Gas Engineers
  29. Institution of Mechanical Engineers
  30. Institution of Chemical Engineers
  31. Institution of Production Engineers
  32. Institution of Marine Engineers
  33. Royal Institution of Naval Architects
  34. Royal Aeronautical Society
  35. Institute of Metals
  36. Chartered Institution of Building Services Engineers
  37. Institute of Measurement and Control
  38. British Computer Society
-

STATEMENT BY THE COUNCIL AND THE COMMISSION

Re Article 9 (1)

The Council and the Commission agree that professional bodies and higher-education establishments should be consulted or be involved in an appropriate way in the decision-making process.

ANNEX

List of professional associations or organizations which satisfy the conditions of the second subparagraph of Article 1 (d)

IRELAND⁽¹⁾

1. The Institute of Chartered Accountants in Ireland⁽²⁾
2. The Institute of Certified Public Accountants in Ireland⁽²⁾
3. The Association of Certified Accountants⁽²⁾
4. Institution of Engineers of Ireland
5. Irish Planning Institute

UNITED KINGDOM

1. Institute of Chartered Accountants in England and Wales
2. Institute of Chartered Accountants of Scotland
3. Institute of Chartered Accountants in Ireland
4. Chartered Association of Certified Accountants
5. Chartered Institute of Loss Adjusters
6. Chartered Institute of Management Accountants
7. Institute of Chartered Secretaries and Administrators
8. Chartered Insurance Institute
9. Institute of Actuaries
10. Faculty of Actuaries
11. Chartered Institute of Bankers
12. Institute of Bankers in Scotland
13. Royal Institution of Chartered Surveyors
14. Royal Town Planning Institute
15. Chartered Society of Physiotherapy
16. Royal Society of Chemistry
17. British Psychological Society
18. Library Association
19. Institute of Chartered Foresters
20. Chartered Institute of Building
21. Engineering Council
22. Institute of Energy
23. Institution of Structural Engineers
24. Institution of Civil Engineers
25. Institution of Mining Engineers
26. Institution of Mining and Metallurgy

⁽¹⁾ Irish nationals are also members of the following United Kingdom chartered bodies:

Institute of Chartered Accountants in England and Wales
Institute of Chartered Accountants of Scotland
Institute of Actuaries
Faculty of Actuaries
The Chartered Institute of Management Accountants
Institute of Chartered Secretaries and Administrators
Royal Town Planning Institute
Royal Institution of Chartered Surveyors
Chartered Institute of Building.

⁽²⁾ For the purposes of the activity of auditing only.

RÅDETS DIREKTIV

av den 21 december 1988

om en generell ordning för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning som omfattar minst tre års studier

(89/48/EEG)

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen, särskilt artiklarna 49, 57.1 och 66 i detta,

med beaktande av kommissionens förslag¹,

i samarbete med Europaparlamentet²,

med beaktande av Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande³,

och med beaktande av följande:

I enlighet med artikel 3 c i fördraget utgör avskaffandet medlemsstaterna emellan av hinder för fri rörlighet för personer och tjänster ett av gemenskapens mål; för medborgare i medlemsstaterna betyder detta i synnerhet möjligheten att utöva ett yrke, antingen som egen företagare eller anställd, i en annan medlemsstat än den där de förvärvat sina yrkesmässiga kvalifikationer.

De bestämmelser som hittills antagits av rådet, i enlighet med vilka medlemsstaterna ömsesidigt erkänner de examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning som utfärdats inom deras territorier, avser endast ett fåtal yrken; på liknande sätt har i alla medlemsstaterna den utbildningsnivå och utbildningstid som var villkoret för tillträde till dessa yrken reglerats eller undergått den ytterst ringa harmonisering som krävs för att examensbevisen skall kunna ömsesidigt erkännas.

För att snabbt kunna infria förväntningarna hos de medborgare i gemenskapsländerna som har examensbevis utfärdade efter avslutad högre utbildning och utfärdade i en annan medlemsstat än den där de vill utöva sitt yrke, bör också en annan metod att erkänna sådana examensbevis tillämpas, så att berörda personer skall kunna utföra all den yrkesverksamhet som i en värdmedlemsstat är beroende av att en postgymnasial utbildning avslutats, förutsatt att de har ett sådant examensbevis som förberett dem för denna verksamhet och som tilldelats efter minst tre års avslutade studier och som utfärdats i en annan medlemsstat.

Detta mål kan nås genom införande av en generell ordning för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning, vilka utfärdats efter avslutande av minst tre års utbildning.

Vad gäller de yrken för vilkas utövande gemenskapen inte har fastställt någon lägsta kvalifikationsnivå, förbehåller sig medlemsstaterna rätten att fastställa en sådan nivå i syfte att garantera kvaliteten på de tjänster som produceras inom deras territorier; de får emellertid inte utan att åsidosätta sina skyldigheter enligt artikel 5 i fördraget kräva att en medborgare i en medlemsstat skall skaffa sig dessa kvalifikationer, vilka de vanligtvis avgör enbart under hänvisning till examensbevis som utfärdats enligt deras eget lands utbildningssystem, när personen i fråga redan förvärvat alla eller en del av dessa kvalifikationer i en annan medlemsstat; som en följd därav krävs att alla värdmedlemsstater i vilka ett yrke är reglerat tar

¹ EGT nr C 217, 28.8.1985, s. 3 och

EGT nr C 143, 10.6.1986, s. 7.

² EGT nr C 345, 31.12.1985, s. 80 och

EGT nr C 309, 5.12.1988.

³ EGT nr C 75, 3.4.1986, s. 5.

hänsyn till kvalifikationer som förvärvats i en annan medlemsstat och avgör om dessa kvalifikationer motsvarar de kvalifikationer som denna stat kräver.

Det är lämpligt att medlemsstaterna samarbetar för att underlätta att dessa skyldigheter uppfylls; därför bör närmare bestämmelser fastställas för ett sådant samarbete.

Begreppet *reglerad yrkesmässig verksamhet* bör definieras så, att hänsyn tas till skiljaktiga nationella sociologiska förhållanden; begreppet bör omfatta inte endast yrkesmässig verksamhet som i en medlemsstat kräver innehav av ett examensbevis utan även yrkesmässig verksamhet som det är fritt tillträde till, då den utövas med användande av en yrkestitel som är förbehållen personer med vissa kvalifikationer; de yrkessammanslutningar och -organisationer som tilldelar sina medlemmar dessa titlar och är erkända av de offentliga myndigheterna kan inte åberopa sin privata karaktär för att undvika att den ordning som fastställts av detta direktiv tillämpas.

Det är även nödvändigt att bestämma vilka krav på yrkeserfarenhet eller anpassningstid som värdmedlemsstaten får kräva av personen i fråga förutom examensbeviset över behörighetsgivande högre utbildning, när personens kvalifikationer inte motsvarar dem som gäller enligt landets bestämmelser.

Ett lämplighetsprov kan även införas i stället för anpassningstiden; hädanefter kommer att föra med sig att den rådande situationen förbättras i fråga om det ömsesidiga erkännandet av examensbevis mellan medlemsstaterna, och att därför personernas fria rörlighet inom gemenskapen underlättas; deras uppgift är att bedöma förmågan hos en invandrare som är en person som redan fått sin utbildning i en annan stat, att anpassa sig till den nya arbetsmiljön; ur invandrarens synpunkt har ett lämplighetsprov den fördelen att det förkortar praktikperioden; i princip bör invandraren få välja själv mellan anpassningstid och lämplighetsprov; emellertid är vissa yrken av sådan natur att medlemsstaterna måste få lov att under vissa villkor kräva antingen anpassningstiden eller provet; speciellt gör skillnaderna mellan medlemsstaternas rättssystem, även om de varierar från en medlemsstat till en annan, särskilda bestämmelser berättigade, eftersom vanligtvis den utbildning som intygas i ett utbildnings-, examens- eller annat behörighetsbevis på juridikens område i hemstaten inte omfattar den juridiska kunskap som krävs i värdmedlemsstaten på motsvarande juridiska område.

Dessutom är avsikten med den generella ordningen för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning varken att ändra bestämmelserna, bl.a. dem som hänför sig till yrkesetik och som gäller för envar som utövar ett yrke i en medlemsstat, eller att undanta invandrare från

tillämpningen av dessa bestämmelser; denna ordning skall endast fastställa lämpliga åtgärder för att se till att invandrarna följer värdmedlemslandets bestämmelser för yrket i fråga.

Artiklarna 49, 57.1 och 66 i fördraget bemyndigar gemenskapen att anta bestämmelser som behövs för att införa och tillämpa en sådan ordning.

Den generella ordningen för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning inverkar på intet sätt på tillämpningen av artikel 48.4 och artikel 55 i fördraget.

Genom att befästa en gemenskapsmedborgares rätt att använda sina yrkeskunskaper i vilken medlemsstat som helst kompletterar och förstärker en sådan ordning hans rätt att förvärva dessa färdigheter varhelst han önskar.

Denna ordning bör utvärderas, sedan den varit i bruk under en viss tid, för att avgöra, hur effektivt den fungerar, och i synnerhet hur den kan förbättras eller dess användningsområde utvidgas.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

I detta direktiv används följande beteckningar med de betydelse som här anges:

a) *Examensbevis*: varje utbildnings-, examens- eller annat behörighetsbevis, eller varje samling av sådana bevis eller annat bevismaterial

- som har utfärdats av en behörig myndighet i en medlemsstat och som utformats i enlighet med statens lagar och andra författningar,
- som utvisar att innehavaren med godkänt resultat avslutat en postgymnasial utbildning om minst tre år eller på deltid under motsvarande längre tid vid ett universitet eller en högre läroanstalt eller annan institution på motsvarande nivå, och där så är lämpligt, att han med godkänt resultat avslutat den utbildning som krävs utöver den postgymnasiala utbildningen,
- som utvisar att innehavaren har de yrkesmässiga kvalifikationer som krävs för att utöva ett reglerat yrke i denna medlemsstat,

förutsatt att den utbildning som intygas i utbildnings-, examens- eller annat behörighetsbevis huvudsakligen ägt rum i gemenskapen, eller att innehavaren har tre års yrkeserfarenhet enligt intyg från den medlemsstat som erkände ett tredje lands utbildnings-, examens- eller annat behörighetsbevis.

Det följande skall betraktas på samma sätt som ett examensbevis i enlighet med det första styckets innebörd: varje bevis eller annat bevismaterial som utfärdats av en

behörig myndighet i en medlemsstat, om det utfärdats efter en med godkänt resultat genomförd utbildning i gemenskapen och är erkänt av en behörig myndighet i denna medlemsstat såsom likvärdigt, och om det ger samma rättigheter när det gäller att utöva ett reglerat yrke i denna medlemsstat.

b) *Värdmedlemsstaten*: varje medlemsstat, där en medborgare i en medlemsstat ansöker om att få utöva ett yrke som är reglerat i den staten, och denna inte är den stat där han erhöll sitt examensbevis eller först utövade yrket i fråga.

c) *Ett reglerat yrke*: Den reglerade yrkesverksamhet eller den samlade verksamhet som representerar detta yrke i en medlemsstat.

d) *Reglerad yrkesverksamhet*: en yrkesverksamhet i den mån innehav av ett examensbevis direkt eller indirekt, på grund av lagar och andra författningar, är ett villkor för att utöva denna verksamhet eller en form därav i en medlemsstat. Särskilt det följande utgör exempel på utövande av en reglerad yrkesverksamhet:

- Utövande av en verksamhet med användande av en yrkestitel, i den mån som användandet av en sådan titel är förbehållet innehavarna av ett examensbevis som krävs enligt lagar och andra författningar.
- Utövande av en yrkesverksamhet inom hälsovården, i den mån som innehav av ett examensbevis är ett krav för att enligt landets sociala trygghetsbestämmelser ersättning och/eller lön för verksamheten skall utgå.

När det första stycket inte är tillämpligt, skall en yrkesverksamhet betraktas som en reglerad yrkesverksamhet, om den utövas av medlemmarna av en sammanslutning eller organisation, vars syfte speciellt är att främja och upprätthålla en hög standard på det berörda yrkesområdet, och som för att uppnå detta mål är erkänd av en medlemsstat i en speciell form och

- tilldelar sina medlemmar ett diplom,
- ser till att dess medlemmar iakttar de regler för yrkesmässigt uppförande som den föreskriver,
- ger dem rätten att använda en titel eller en bokstavs-förkortning eller att få en status som motsvarar detta examensbevis.

En icke uttömmande lista över sammanslutningar eller organisationer som, när detta direktiv antas, uppfyller villkoren i andra stycket ingår i bilagan till detta direktiv. När en medlemsstat ger en sammanslutning eller organisation det erkännande som äsyftas i andra stycket skall den underrätta kommissionen om detta och denna skall offentlig-

liggöra denna information i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning*.

e) *Yrkeserfarenhet*: det faktiska och lagliga utövandet av ifrågavarande yrke i en medlemsstat.

f) *Anpassningstid*: utövande av ett reglerat yrke i värdmedlemsstaten under en kvalificerad sakkans ansvar, eventuellt åtföljt av ytterligare utbildning. Denna period av övervakat arbetsutövande skall sedan bedömas. De detaljerade bestämmelserna för anpassningstiden och dess bedömning liksom vilken status en invandrare praktikant under övervakning skall ha skall fastställas av den behöriga myndigheten i värdmedlemsstaten.

g) *Lämplighetsprov*: ett prov som endast gäller den sökandes yrkeskunnighet och som utförs av de behöriga myndigheterna i värdmedlemsstaten i syfte att bedöma den sökandes förmåga att utöva ett reglerat yrke i denna medlemsstat.

För genomförande av detta prov skall de behöriga myndigheterna utarbeta en förteckning på ämnen som på grundval av en jämförelse mellan den utbildning och praktik som krävs i medlemsstaten och den som den sökande genomgått inte omfattas av de utbildnings-, examens- eller andra behörighetsbevis som den sökande har.

Lämplighetsprovet måste ta hänsyn till att den sökande är en kvalificerad yrkesman i sitt ursprungsland eller det land han kommer ifrån. Det skall omfatta ämnen valda ur förteckningen och i vilka kunskap är av största vikt för att kunna utöva yrket i värdmedlemsstaten. Provet får också omfatta kännedom om de professionella bestämmelser som gäller för ifrågavarande verksamhet i värdmedlemsstaten. De närmare bestämmelserna för utförande av lämplighetsprovet skall fastställas av de behöriga myndigheterna med vederbörlig hänsyn till gemenskapsrättens bestämmelser.

Den status som den som vill förbereda sig för lämplighetsprovet i värdmedlemsstaten skall ha, skall avgöras av de behöriga myndigheterna i denna stat.

Artikel 2

Detta direktiv skall gälla för varje medborgare i en medlemsstat som vill utöva ett reglerat yrke i en värdmedlemsstat, i självständig verksamhet eller som anställd.

Detta direktiv skall inte gälla för yrken som omfattas av ett separat direktiv om fastställande av avtal om medlemsstaternas ömsesidiga erkännande av examensbevis.

Artikel 3

När det i en värdmedlemsstat krävs ett examensbevis för att utöva ett reglerat yrke, får den behöriga myndigheten inte under hänvisning till otillräckliga kvalifikationer vägra att ge en medborgare i en medlemsstat tillstånd att utöva detta yrke på samma villkor som gäller för dess egna medborgare

- a) om den sökande innehar det examensbevis som krävs i en annan medlemsstat för att påbörja eller utöva yrket i fråga i landet, och detta examensbevis erhållits i en medlemsstat, eller
- b) om den sökande har utövat yrket i fråga på heltid under två år under de närmast föregående tio åren i en medlemsstat som inte reglerar detta yrke enligt innebörden i artikel 1.c och det första stycket i artikel 1.d och har intyg om en eller flera kvalifikationer

- som har utfärdats av en behörig myndighet i en medlemsstat och som är utformat i enlighet med denna stats lagar och andra författningar,
- som visar att innehavaren med godkänt resultat slutfört en postgymnasial utbildning av minst tre års omfattning eller på deltid under motsvarande längre tid vid ett universitet eller en högskola eller annan institution på liknande nivå i en medlemsstat, och i tillämpliga fall, att han med godkänt resultat avslutat den utbildning som krävs utöver den postgymnasiala utbildningen, och
- som har förberett innehavaren för utövandet av hans yrke.

Det följande skall behandlas på samma sätt som det bevis på formella kvalifikationsbevis som åsyftas i det första stycket: alla formella kvalifikationsbevis eller samtliga sådana kvalifikationsbevis som utfärdats av en behörig myndighet i en medlemsstat, om de utfärdats efter en med godkänt resultat avslutad utbildning inom gemenskapen och erkänns som likvärdig av denna medlemsstat, förutsatt att de andra medlemsstaterna och kommissionen har underrättats om detta.

Artikel 4

1. Trots bestämmelserna i artikel 3 får värdmedlemsstaten också kräva följande av den sökande:

- a) Han skall lägga fram bevis på yrkeserfarenhet, när omfattningen av den utbildning som åberopas som stöd för hans ansökan i enlighet med artikel 3 a och b är minst ett år kortare än den som krävs i värdmedlemsstaten. I detta fall får den yrkeserfarenhet som krävs
- inte vara mer än dubbelt så lång som den utbildning som fattas, när denna gäller postgymnasiala studier och/eller en tid av praktisk utbildning som utförts under övervakning av en yrkeskunnig person och som slutat med en examen,

- inte vara längre än den utbildningstid som fattas, när denna brist gäller yrkespraktik som utförts med hjälp av en kvalificerad yrkesman.

I fråga om examensbevis enligt innebörden i sista stycket i artikel 1.a skall omfattningen av den utbildning som erkänns vara likvärdig avgöras på samma sätt som för den utbildning som definieras i första stycket i artikel 1.a.

Vid tillämpningen av dessa bestämmelser måste hänsyn tas till den yrkeserfarenhet som nämns i artikel 3.b.

I alla händelser får den yrkeserfarenhet som krävs inte överstiga fyra år.

- b) Han skall slutföra en anpassningstid som inte överstiger tre år eller genomgå ett lämplighetsprov

- när de ämnen som omfattas av den utbildning han fått enligt bestämmelserna i artikel 3 a väsentligt skiljer sig från dem som omfattas av de examensbevis som krävs i värdmedlemsstaten,
- när i det fall som nämns i artikel 3 a det i värdmedlemsstaten reglerade yrket inbegriper en eller flera reglerade yrkesaktiviteter som inte ingår i det reglerade yrket i den sökandes ursprungsland eller det land han kommer från, och denna skillnad motsvarar en särskild utbildning som krävs i värdmedlemsstaten och omfattar ämnen som väsentligt skiljer sig från dem som upptas i det examensbevis som den sökande stöder sig på, eller
- när i det fall som nämns i artikel 3 b det i värdmedlemsstaten reglerade yrket inbegriper en eller flera yrkesaktiviteter som inte ingår i det yrke som den sökande utövar i sitt ursprungsland eller det land han kommer från, och denna skillnad motsvarar en särskild utbildning som krävs i värdmedlemsstaten och omfattar ämnen som väsentligt skiljer sig från dem som upptas i de bevis på formella kvalifikationer som den sökande stöder sig på.

Om värdmedlemsstaten skulle använda sig av denna möjlighet, måste den ge den sökande rätt att välja mellan en anpassningstid och ett lämplighetsprov. För yrken som kräver en exakt kunskap om landets lagstiftning och i vilka ständigt och i stor omfattning rådgivning och/eller bistånd rörande landets lagar ingår, får värdmedlemsstaten avvika från denna princip och föreskriva antingen en anpassningstid eller ett lämplighetsprov. När värdmedlemsstaten avser att införa avvikelser för andra yrken i den sökandes rätt att välja, skall det tillvägagångssätt som bestämdes i artikel 10 gälla.

2. Värdmedlemsstaten får emellertid inte tillämpa bestämmelserna i styckena 1.a och b kumulativt.

Artikel 5

Med förbehåll för artiklarna 3 och 4 får en värdmedlemsstat, i syfte att förbättra den sökandes möjligheter att anpassa sig till arbetsmiljön i den staten, tillåta att han med hjälp av en kvalificerad yrkesman genomgår den del av sin utbildning som utgörs av praktik i yrket och som han inte genomgått i sitt ursprungsland eller det land han kommer från.

Artikel 6

1. När den behöriga myndigheten i en värdmedlemsstat kräver av personer som vill påbörja ett reglerat yrke bevis för att de har gott namn och rykte, eller att de inte försatts i konkurs eller temporärt upphäver eller förbjuder utövandet av detta yrke i fall av grav yrkesmässig försummelse eller brottslig handling, skall denna stat som tillfredsställande bevismaterial för medborgare i medlemsstater som vill utöva detta yrke inom landet godta uppvisande av handlingar som utfärdats av behöriga myndigheter i den sökandes ursprungsland eller det land han kommer från, och som utvisar att dessa krav uppfylls.

När de behöriga myndigheterna i den sökandes ursprungsland eller det land han kommer från inte utfärdar de handlingar som åsyftas i första stycket, skall dessa handlingar ersättas av en försäkran under ed — eller i stater där någon bestämmelse om försäkran under ed inte finns, av en högtidlig försäkran — som lämnas av den berörda personen inför en behörig rättslig eller administrativ myndighet, eller där det är lämpligt, av en notarie eller behörigt fackligt organ i personens ursprungsland eller det land han kommer från; denna myndighet eller notarie skall utfärda ett intyg som styrker äktheten av den lämnade försäkran under ed eller den högtidliga försäkran.

2. När den behöriga myndigheten i en värdmedlemsstat kräver ett intyg om fysisk och psykisk hälsa av medborgare i denna stat som vill utöva ett reglerat yrke, skall myndigheten godta som tillfredsställande bevis på detta att det dokument uppvisas, som krävs i den utländske medborgarens ursprungsland eller det land han kommer från.

När den utländske medborgarens ursprungsland eller det land han kommer från inte ställer några krav av denna art på dem som vill utöva yrket i fråga, skall värdmedlemsstaten godta ett intyg utfärdat av en behörig myndighet i denna stat, som motsvarar det intyg som utfärdas i värdmedlemsstaten.

3. De behöriga myndigheterna i värdmedlemsstaten får kräva att de dokument och intyg som nämns i styckena 1 och 2 uppvisas senast tre månader efter utfärdandet.

4. När den behöriga myndigheten i en värdmedlemsstat kräver att medborgare i staten som vill utöva ett reglerat yrke avlägger en ed eller lämnar en högtidlig försäkran, och när

formen för en sådan ed eller försäkran inte kan användas av medborgare i andra medlemsstater, skall denna myndighet se till att en lämplig, motsvarande form av ed eller försäkran erbjuds den berörda personen.

Artikel 7

1. De behöriga myndigheterna i värdmedlemsstaterna skall erkänna att medborgare i medlemsstater som uppfyller villkoren för utövande av ett reglerat yrke i respektive stat har rätt att använda den yrkesbenämning som gäller i värdmedlemsstaten.

2. Värdmedlemsstaternas behöriga myndigheter skall erkänna att medborgare i medlemsstater som uppfyller villkoren för utövande av ett reglerat yrke har rätt att använda sin lagliga akademiska titel och i tillämpliga fall den förkortning av den som används i deras ursprungsland eller det land de kommer på denna stats språk. Värdmedlemsstaterna får kräva att denna titel följs av namn och plats för den institution eller examensnämnd som utfärdat den.

3. När ett yrke regleras i värdmedlemsstaten av en sammanslutning eller organisation som åsyftas i artikel 1.d, skall medborgare i medlemsstaterna endast ha rätt att använda den yrkestitel eller bokstavsförkortning som de fått av denna organisation eller sammanslutning, sedan de framlagt bevis på medlemskap.

När sammanslutningen eller organisationen ställer krav på vissa kvalifikationer för medlemskap, får den ställa dessa krav på medborgare i andra medlemsstater som är i besittning av ett examensbevis enligt innebörden i artikel 1.a eller ett intyg om en formell kvalifikation enligt innebörden i artikel 3.b, endast i enlighet med detta direktiv och då särskilt artiklarna 3 och 4.

Artikel 8

1. Som bevis på att de i artiklarna 3 och 4 nämnda villkoren uppfylls skall värdmedlemsstaten godta de examensbevis och dokument som utfärdats av de behöriga myndigheterna i medlemsstaterna och som den berörda personen skall framlägga som stöd för sin ansökan om att få utöva yrket i fråga.

2. Behandlingen av en ansökan om att få utöva ett reglerat yrke skall avslutas så snabbt som möjligt, och resultatet meddelas med ett motiverat beslut av den behöriga myndigheten i värdmedlemsstaten senast fyra månader efter det att alla handlingar som gäller den berörda personen framlagts. Denne har rätt att få beslutet eller, om beslut inte fattats i tid, saken prövad av en domstol eller nämnd i enlighet med vad landets lagar föreskriver.

Artikel 9

1. Medlemsstaterna skall inom den tid som föreskrivs i artikel 12 ange de behörda myndigheter som är bemyndigade att motta ansökningarna och fatta de beslut som åsyftas i detta direktiv.

De skall lämna denna information till de andra medlemsstaterna och till kommissionen.

2. Varje medlemsstat skall ange en person som ansvarig för samordningen av de i stycke 1 behandlade myndigheternas verksamhet och skall underrätta de andra medlemsstaterna och kommissionen om detta. Dennes uppgift skall vara att verka för en enhetlig tillämpning av detta direktiv för alla ifrågasvarande yrken. En samordningsgrupp skall bildas, knuten till kommissionen, och bestå av de samordnare som utsetts av varje medlemsstat eller deras ersättare och ha en representant för kommissionen som ordförande.

Denna gruppens uppgift skall vara

- att underlätta genomförandet av detta direktiv,
- att samla all information som är relevant vid direktivets tillämpning i medlemsstaterna.

Gruppen får rådfrågas av kommissionen om alla förändringar i den befintliga ordningen, som kan komma i fråga.

3. Medlemsstaterna skall vidta åtgärder för att få fram nödvändig information om erkännandet av examensbevis inom ramen för detta direktiv. I denna uppgift får de begära hjälp av informationscenret för det akademiska erkännandet av examensbevis och studieperioder som bildats av medlemsstaterna inom ramen för resolutionen vid rådets och utbildningsministrarnas möte hos rådet den 9 februari 1976¹, och när så är lämpligt av sammanslutningarna eller organisationerna på området. Kommissionen skall ta de initiativ som behövs för att se till att förmedlingen av den nödvändiga informationen utvecklas och samordnas.

Artikel 10

1. Om i enlighet med tredje meningen i andra stycket i artikel 4.1 b en medlemsstat har för avsikt att inte bevilja de sökande rätten att välja mellan en anpassningstid och ett lämplighetsprov i ett yrke enligt detta direktivs inbörd, skall den genast översända till kommissionen utkastet till den motsvarande bestämmelsen. Den skall samtidigt underrätta kommissionen om bakgrunden till att denna bestämmelse är nödvändig.

Kommissionen skall genast underrätta de andra medlemsstaterna om de utkast den mottagit; den får också rådfråga den samordningsgrupp som anges i artikel 9.2 om utkastet.

2. Medlemsstaten får inom tre månader anta bestämmelsen, endast om kommissionen inte har fattat ett beslut om motsatsen; detta inskränker inte kommissionens och de andra medlemsstaternas möjlighet att lämna kommentarer till utkastet.

3. På begäran av en medlemsstat eller kommissionen skall medlemsstaterna utan dröjsmål meddela dem den slutgiltiga texten i en bestämmelse som uppstår genom tillämpningen av denna artikel.

Artikel 11

Efter utgången av den period som föreskrivs i artikel 12 skall medlemsstaterna vartannat år till kommissionen inge en rapport om tillämpningen av den ordning som införts.

Utöver allmänna anmärkningar skall denna rapport innehålla en statistisk sammanfattning av de beslut som fattats och en beskrivning av de största problemen som uppkommer genom tillämpningen av direktivet.

Artikel 12

Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa detta direktiv inom två år efter dagen för anmälan². De skall genast underrätta kommissionen om detta.

Medlemsstaterna skall till kommissionen överlämna texterna till de centrala bestämmelser i nationell lagstiftning som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Artikel 13

Senast fem år efter det datum som fastställts i artikel 12 skall kommissionen rapportera till Europaparlamentet och rådet om tillämpningen av den generella ordningen för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning som omfattar minst tre års studier.

När kommissionen är klar med den rådpläging som varit nödvändig, skall den framlägga sina slutsatser beträffande de förändringar som behöver göras i den ordning som införts. Samtidigt skall kommissionen, när så är lämpligt, framlägga förslag till förbättringar i den nuvarande ordningen i syfte att för de personer som omfattas av detta direktiv än mer underlätta den fria rörligheten, etableringsrätten och friheten att producera tjänster.

Artikel 14

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Bryssel den 21 december 1988.

På rådets vägnar

V. PAPANDREOU

Ordförande

¹ EGT nr C 38, 19.2.1976, s. 1.

² Detta direktiv anmäldes till medlemsstaterna den 4 januari 1989.

BILAGA

Lista över yrkessammanslutningar eller organisationer som uppfyller villkoren i det andra stycket i artikel 1 d

IRLAND¹

1. The Institute of Chartered Accountants in Ireland²
2. The Institute of Certified Public Accountants in Ireland²
3. The association of Certified Accountants²
4. Institution of Engineers of Ireland
5. Irish Planning Institute

STORBRITANNIEN

1. Institute of Chartered Accountants in England and Wales
2. Institute of Chartered Accountants of Scotland
3. Institute of Chartered Accountants in Ireland
4. Chartered Association of Certified Accountants
5. Chartered Institute of Loss Adjusters
6. Chartered Institute of Management Accountants
7. Institute of Chartered Secretaries and Administrators
8. Chartered Insurance Institute
9. Institute of Actuaries
10. Faculty of Actuaries
11. Chartered Institute of Bankers
12. Institute of Bankers in Scotland
13. Royal Institution of Chartered Surveyors
14. Royal Town Planning Institute
15. Chartered Society of Physiotherapy
16. Royal Society of Chemistry
17. British Psychological Society
18. Library Association
19. Institute of Chartered Foresters
20. Chartered Institute of Building
21. Engineering Council
22. Institute of Energy
23. Institution of Structural Engineers
24. Institution of Civil Engineers
25. Institution of Mining Engineers
26. Institution of Mining and Metallurgy

---

¹ Irlandska medborgare är även medlemmar i följande organ i Storbritannien:
Institute of Chartered Accountants in England and Wales
Institute of Chartered Accountants of Scotland
Institute of Actuaries
Faculty of Actuaries
The Chartered Institute of Management Accountants
Institute of Chartered Secretaries and Administrators
Royal Town Planning Institute
Royal Institution of Chartered Surveyors
Chartered Institute of Building

² Endast för revisionsverksamhet.

27. Institution of Electrical Engineers
  28. Institution of Gas Engineers
  29. Institution of Mechanical Engineers
  30. Institution of Chemical Engineers
  31. Institution of Production Engineers
  32. Institution of Marine Engineers
  33. Royal Institution of Naval Architects
  34. Royal Aeronautical Society
  35. Institute of Metals
  36. *Chartered Institution of Building Services Engineers*
  37. Institute of Measurement and Control
  38. British Computer Society
-

RÅDETS OCH KOMMISSIONENS YTTRANDE

Ang. artikel 9.1

"Rådet och kommissionen är ense om att yrkessammanslutningar och högre utbildningsanstalter bör rådfrågas eller på lämpligt sätt vara delaktiga i beslutsprocessen."

COUNCIL DIRECTIVE
of 22 March 1977

to facilitate the effective exercise by lawyers of freedom to provide services

(77/249/EEC)

THE COUNCIL OF THE EUROPEAN
COMMUNITIES,

Having regard to the Treaty establishing the European
Economic Community, and in particular Articles 57
and 66 thereof,

Having regard to the proposal from the Commission,

Having regard to the opinion of the European Parlia-
ment⁽¹⁾,

Having regard to the opinion of the Economic and
Social Committee⁽²⁾,

Whereas, pursuant to the Treaty, any restriction on
the provision of services which is based on nationality
or on conditions of residence has been prohibited
since the end of the transitional period;

Whereas this Directive deals only with measures to
facilitate the effective pursuit of the activities of
lawyers by way of provision of services; whereas more
detailed measures will be necessary to facilitate the
effective exercise of the right of establishment;

Whereas if lawyers are to exercise effectively the
freedom to provide services host Member States must
recognize as lawyers those persons practising the pro-
fession in the various Member States;

Whereas, since this Directive solely concerns provi-
sion of services and does not contain provisions on
the mutual recognition of diplomas, a person to
whom the Directive applies must adopt the profes-
sional title used in the Member State in which he is
established, hereinafter referred to as 'the Member
State from which he comes',

HAS ADOPTED THIS DIRECTIVE:

Article 1

1. This Directive shall apply, within the limits and
under the conditions laid down herein, to the activi-
ties of lawyers pursued by way of provision of services.

Notwithstanding anything contained in this Directive,
Member States may reserve to prescribed categories of
lawyers the preparation of formal documents for

obtaining title to administer estates of deceased
persons, and the drafting of formal documents
creating or transferring interests in land.

2. 'Lawyer' means any person entitled to pursue his
professional activities under one of the following desig-
nations:

<i>Belgium:</i>	Avocat — Advocaat
<i>Denmark:</i>	Advokat
<i>Germany:</i>	Rechtsanwalt
<i>France:</i>	Avocat
<i>Ireland:</i>	Barrister Solicitor
<i>Italy:</i>	Avvocato
<i>Luxembourg:</i>	Avocat-avoué
<i>Netherlands:</i>	Advocaat
<i>United Kingdom:</i>	Advocate Barrister Solicitor.

Article 2

Each Member State shall recognize as a lawyer for the
purpose of pursuing the activities specified in Article
1 (1) any person listed in paragraph 2 of that Article.

Article 3

A person referred to in Article 1 shall adopt the profes-
sional title used in the Member State from which he
comes, expressed in the language or one of the
languages of that State, with an indication of the pro-
fessional organization by which he is authorized to
practise or the court of law before which he is entitled
to practise pursuant to the laws of that State.

Article 4

1. Activities relating to the representation of a
client in legal proceedings or before public authorities
shall be pursued in each host Member State under the
conditions laid down for lawyers established in that
State, with the exception of any conditions requiring
residence, or registration with a professional organiza-
tion, in that State.

⁽¹⁾ OJ No C 103, S. 10. 1972, p. 19 and OJ No C 53,
8. 3. 1976, p. 33.

⁽²⁾ OJ No C 36, 28. 3. 1970, p. 37 and OJ No C 50,
4. 3. 1976, p. 17.

2. A lawyer pursuing these activities shall observe the rules of professional conduct of the host Member State, without prejudice to his obligations in the Member State from which he comes.

3. When these activities are pursued in the United Kingdom, 'rules of professional conduct of the host Member State' means the rules of professional conduct applicable to solicitors, where such activities are not reserved for barristers and advocates. Otherwise the rules of professional conduct applicable to the latter shall apply. However, barristers from Ireland shall always be subject to the rules of professional conduct applicable in the United Kingdom to barristers and advocates.

When these activities are pursued in Ireland 'rules of professional conduct of the host Member State' means, in so far as they govern the oral presentation of a case in court, the rules of professional conduct applicable to barristers. In all other cases the rules of professional conduct applicable to solicitors shall apply. However, barristers and advocates from the United Kingdom shall always be subject to the rules of professional conduct applicable in Ireland to barristers.

4. A lawyer pursuing activities other than those referred to in paragraph 1 shall remain subject to the conditions and rules of professional conduct of the Member State from which he comes without prejudice to respect for the rules, whatever their source, which govern the profession in the host Member State, especially those concerning the incompatibility of the exercise of the activities of a lawyer with the exercise of other activities in that State, professional secrecy, relations with other lawyers, the prohibition on the same lawyer acting for parties with mutually conflicting interests, and publicity. The latter rules are applicable only if they are capable of being observed by a lawyer who is not established in the host Member State and to the extent to which their observance is objectively justified to ensure, in that State, the proper exercise of a lawyer's activities, the standing of the profession and respect for the rules concerning incompatibility.

Article 5

For the pursuit of activities relating to the representation of a client in legal proceedings, a Member State may require lawyers to whom Article 1 applies:

- to be introduced, in accordance with local rules or customs, to the presiding judge and, where appropriate, to the President of the relevant Bar in the host Member State;
- to work in conjunction with a lawyer who practises before the judicial authority in question and

who would, where necessary, be answerable to that authority, or with an 'avoué' or 'procuratore' practising before it.

Article 6

Any Member State may exclude lawyers who are in the salaried employment of a public or private undertaking from pursuing activities relating to the representation of that undertaking in legal proceedings in so far as lawyers established in that State are not permitted to pursue those activities.

Article 7

1. The competent authority of the host Member State may request the person providing the services to establish his qualifications as a lawyer.

2. In the event of non-compliance with the obligations referred to in Article 4 and in force in the host Member State, the competent authority of the latter shall determine in accordance with its own rules and procedures the consequences of such non-compliance, and to this end may obtain any appropriate professional information concerning the person providing services. It shall notify the competent authority of the Member State from which the person comes of any decision taken. Such exchanges shall not affect the confidential nature of the information supplied.

Article 8

1. Member States shall bring into force the measures necessary to comply with this Directive within two years of its notification and shall forthwith inform the Commission thereof.

2. Member States shall communicate to the Commission the texts of the main provisions of national law which they adopt in the field covered by this Directive.

Article 9

This Directive is addressed to the Member States.

Done at Brussels, 22 March 1977.

For the Council

The President

Judith HART

RÅDETS DIREKTIV

av den 22 mars 1977

om underlättande för advokater att effektivt begagna sig av friheten att tillhandahålla tjänster

(77/249/EEG)

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS RÅD HAR ANTAGIT
DETTA DIREKTIV

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen, särskilt artikel 57 i detta,

med beaktande av kommissionens förslag,

med beaktande av Europaparlamentets yttrande¹,

med beaktande av Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande², och

med beaktande av följande:

I enlighet med fördraget har varje restriktion för att tillhandahålla tjänster som grundar sig på nationalitet eller på krav på bosättning varit förbjuden sedan övergångsperiodens slut.

Detta direktiv behandlar endast åtgärder som skall underlätta för advokater att effektivt utöva sin verksamhet i form av att tillhandahålla tjänster; mera detaljerade åtgärder kommer att behövas för att underlätta att etableringsrätten kan utövas effektivt.

Om advokater skall kunna begagna sig av friheten att tillhandahålla tjänster effektivt, måste värmedlemsstaterna som advokater erkänna de personer som utövar yrket i de olika medlemsstaterna.

Eftersom detta direktiv endast berör tillhandahållande av tjänster och inte innehåller bestämmelser om ömsesidigt erkännande av examensbevis, måste en person som omfattas av detta direktiv använda sig av den yrkestitel som används i den medlemsstat där han är etablerad, härafter kallad "den medlemsstat han kommer från".

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

1. Detta direktiv skall, inom de gränser och enligt de villkor som fastställs här, gälla för den verksamhet som advokater utövar genom att tillhandahålla tjänster.

Trots vad som sägs i detta direktiv får medlemsstaterna förbehålla vissa bestämda kategorier av advokater rätten att sätta upp formella handlingar som ger dem befogenhet att för-

valta dödsbon och upprätta formella handlingar som ger upphov till eller överför rättigheter till fast egendom.

2. Med "advokat" avses varje person som har rätt att utöva sin yrkesmässiga verksamhet under någon av följande beteckningar:

<i>Belgien:</i>	Avocat - Advocaat
<i>Danmark:</i>	Advokat
<i>Tyskland:</i>	Rechtsanwalt
<i>Frankrike:</i>	Avocat
<i>Irland:</i>	Barrister Solicitor
<i>Italien:</i>	Avvocato
<i>Luxemburg:</i>	Avocat-avoué
<i>Nederländerna:</i>	Advocaat
<i>Storbritannien:</i>	Advocate Barrister Solicitor

Artikel 2

Varje medlemsstat skall för utövande av den verksamhet som beskrivs i artikel 1.1 som advokat erkänna varje person som räknas upp i punkt 2 i den artikeln.

Artikel 3

En person som avses i artikel 1 skall använda sig av den yrkestitel som används i den medlemsstat han kommer från, på denna stats språk eller ett av dess språk, med uppgift om den yrkesorganisation som gett honom rätten att praktisera eller den domstol där han har rätt att praktisera i enlighet med denna stats lagstiftning.

Artikel 4

1. Verksamhet i samband med företräddandet av en klient i rätten eller hos offentliga myndigheter skall i varje medlemsstat utövas i enlighet med de villkor som fastställts för advokater som etablerat sig i denna stat, med undantag för eventuella villkor som kräver bosättning eller registrering hos en yrkesorganisation i denna stat.

¹ EGT nr C 103, 5.10.1972, s. 19 och EGT nr C 53, 8.3.1976, s. 33.

² EGT nr C 36, 28.3.1970, s. 17 och EGT nr C 50, 8.3.1976, s. 17.

2. Vid utövandet av denna verksamhet skall en advokat iakttä de regler för yrkesmässigt uppförande som gäller i värdmedlemsstaten utan att detta inverkar på hans förpliktelser i den medlemsstat han kommer från.

3. När denna verksamhet utövas i Storbritannien avses med "värdmedlemsstatens regler för yrkesmässigt uppförande" de regler som är tillämpliga för "solicitors", när denna verksamhet inte är förbehållen "barristers" och "advocates". I annat fall skall reglerna för yrkesmässigt uppförande för de senare gälla. För "barristers" från Irland skall emellertid de regler för yrkesmässigt uppförande gälla som tillämpas i Storbritannien för "barristers" och "advocates".

När denna verksamhet utövas på Irland, avses med "värdmedlemsstatens regler för yrkesmässigt uppförande" de regler för yrkesmässigt uppförande som gäller för "barristers", i den mån de bestämmer den muntliga framställningen av ett mål i rätten. I alla andra fall skall reglerna för yrkesmässigt uppförande för "solicitors" gälla. För "barristers" och "advocates" från Storbritannien skall emellertid alltid de regler för yrkesmässigt uppförande gälla som tillämpas för "barristers" på Irland.

4. För en advokat som utövar någon annan verksamhet än den som avses i punkt 1 skall villkoren och reglerna för yrkesmässigt uppförande i den medlemsstat han kommer från gälla utan inverkan på respekten för de regler, oavsett deras ursprung, som reglerar yrket i värdmedlemsstaten, särskilt regler om att utövandet av advokatverksamheten är oförenligt med utövandet av annan verksamhet i denna stat, och regler om yrkessekretess, relationerna till kolleger, förbudet mot att samma advokat bistår parter med motstridande intressen samt publicitet. De senare reglerna skall endast tillämpas, om de är möjliga att iakttä av en advokat som inte är etablerad i värdmedlemsstaten, och i den mån det är objektivt motiverat att iakttä dem för att i denna stat säkerställa det rätta utövandet av advokatverksamheten, yrkets anseende och respekten för de regler som gäller oförenlighet.

Artikel 5

För verksamhet i samband med företräddandet av en klient i rätten får en medlemsstat kräva av advokater som avses i artikel 1:

- att de i enlighet med lokala regler eller sedvanor presenteras för den domare som leder förhandlingarna, och där så är lämpligt för ordföranden i vederbörande advokatsamfund i värdmedlemsstaten,
- att de arbetar tillsammans med en advokat som praktiserar vid rätten i fråga och som vid behov skulle vara ansvarig

gentemot denna myndighet eller med en "avoué" eller "procuratore" som praktiserar där.

Artikel 6

Varje medlemsstat får undanta advokater som har avlönad anställning i offentlig eller privat verksamhet från att representera denna verksamhet i rätten, i den mån advokater som är etablerade i denna stat inte har tillstånd att utöva denna verksamhet.

Artikel 7

1. Den behöriga myndigheten i värdmedlemsstaten får kräva att den person som tillhandahåller tjänsterna styrker sina kvalifikationer som advokat.

2. Om de förpliktelser som nämns i artikel 4 och som gäller i värdmedlemsstaten inte uppfylls, skall den behöriga myndigheten där, i enlighet med sina egna bestämmelser och förfaringssätt, avgöra vilka konsekvenser en sådan försummelse skall medföra och får för detta ändamål införskaffa all den information som behövs om den person som tillhandahåller tjänster. Den skall underrätta den behöriga myndigheten i den medlemsstat som personen kommer från om varje beslut. De lämnade upplysningarnas konfidentiella karaktär får inte påverkas av ett sådant utbyte.

Artikel 8

1. Medlemsstaterna skall inom två år efter dagen för anmälan sätta i kraft de bestämmelser som är nödvändiga för att följa detta direktiv och skall genast underrätta kommissionen om detta.

2. Medlemsstaterna skall se till att texterna till centrala bestämmelser i nationell lagstiftning som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv överlämnas till kommissionen.

Artikel 9

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Bryssel den 22 mars 1977.

På rådets vägnar

Judith HART

Ordförande

Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att 33 kap. 7 § skall upphöra att gälla,
dels att 8 kap. 2 och 7 §§, 12 kap. 2-3 §§, 21 kap. 3 § och 33 kap. 8 § skall
ha följande lydelse,
dels att det i 8 kap. skall införas en ny paragraf, 9 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap
2 §¹

Till ledamot av advokatsamfundet får endast den antas som

1. är svensk medborgare eller
medborgare i *Danmark, Finland, Is-*
land eller Norge,

1. är svensk medborgare eller
medborgare i *en stat inom Euro-*
peiska ekonomiska samarbetsområ-
det,

2. har hemvist i Sverige,

3. har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domar-
rämbe

4. har genomgått för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teore-
tisk utbildning,

5. har gjort sig känd för redbarhet, och

6. även i övrigt bedöms lämplig att utöva advokatverksamhet.

Advokatsamfundets styrelse får i enskilda fall medge undantag från antag-
ningskraven såvitt gäller första stycket 1 och 2.

*Den som i en stat inom Europeiska
ekonomiska samarbetsområdet har
genomgått en utbildning som där
krävs för att bli advokat och som i
Sverige genomgått ett prov som visar
att han har tillräckliga kunskaper i
svensk rätt, skall anses uppfylla kra-*
ven enligt första stycket 3-4.

Den som har blivit auktoriserad som advokat i Danmark, Finland, Island
eller Norge i enlighet med där gällande bestämmelser och som därefter un-
der minst tre år på ett tillfredsställande sätt har tjänstgjort som biträdande
jurist på advokatbyrå i Sverige skall anses uppfylla kraven enligt första
stycket 3-6.

Den som är försatt i konkurs eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § för-
äldrabalken får ej antas till ledamot. Inte heller får den antas till ledamot
som enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa
fall, m.m. är förbjuden i vissa fall, m.m. är förbjuden att utöva rådgivnings-
verksamhet.

Lagfaren domare i eller befatt-
ningshavare vid *allmän* domstol eller
allmän åklagare eller kronofogde får
inte antas till ledamot; inte heller
den som annars är anställd i *statens*
eller kommuns tjänst eller hos an-

Lagfaren domare i eller befatt-
ningshavare vid domstol eller allmän
åklagare eller kronofogde får inte
antas till ledamot; inte heller den
som annars är anställd i *en stats* eller
en kommuns tjänst eller hos *någon*

¹ Senaste lydelse 1991:364.

nan enskild än advokat, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag. Vad som nu sagts gäller dock inte *befattningshavare* vid allmän advokatbyrå.

annan enskild än *en* advokat, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag. Vad som nu sagts gäller dock inte *den som är anställd* vid *en* allmän advokatbyrå.

7 §²

En advokat, som i sin verksamhet uppsåtligt gör orätt eller som annars förfar oredligt, skall uteslutas ur advokatsamfundet. Är omständigheterna mildrande, får i stället varning tilldelas honom.

Åsidosätter en advokat annars sina plikter som advokat, får varning eller erinran meddelas honom. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får han uteslutas ur samfundet.

Tilldelas en advokat varning, får han, om det finns särskilda skäl, även åläggas att utge en straffavgift till samfundet med lägst ettusen och högst femtontusen kronor.

Frågor om uteslutning som nu sagts, varning, straffavgift eller erinran prövas av samfundet styrelse eller, i den mån så bestämts i stadgarna, av annat samfundets organ. Har prövningen av sådana frågor överlämnats till ett sådant organ, är en advokat skyldig att lämna detta organ de uppgifter som behövs för prövningen.

Inträder beträffande en advokat sådan omständighet att han enligt 2 § *fjärde eller femte* stycket inte får antas till ledamot av samfundet, är han skyldig att genast träda ur samfundet. Om han inte gör det, skall styrelsen förordna om hans uteslutning. Detsamma gäller, om en advokat inte längre uppfyller medborgarskapskravet enligt 2 § första stycket 1 eller flyttar ur riket och styrelsen inte medger att han får stå kvar som ledamot av samfundet.

I beslut varigenom någon utesluts ur samfundet får förordnas att beslutet genast skall verkställas.

Brott mot tystnadsplikt enligt 4 § första stycket tredje meningen får inte åtalas av annan än justitiekanslern. Åtal får väckas endast om det är påkallat från allmän synpunkt.

Inträder beträffande en advokat sådan omständighet att han enligt 2 § *femte eller sjätte* stycket inte får antas till ledamot av samfundet, är han skyldig att genast träda ur samfundet. Om han inte gör det, skall styrelsen förordna om hans uteslutning. Detsamma gäller, om en advokat inte längre uppfyller medborgarskapskravet enligt 2 § första stycket 1 eller flyttar ur riket och styrelsen inte medger att han får stå kvar som ledamot av samfundet.

9 §

Vad i rättegångsbalken eller i någon annan lag föreskrivs om advokater skall gälla även den som godkännts som advokat i något annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet när denne utför uppdrag i Sverige. Därvid skall han använda den yrkesbeteckning som används i den stat där han har godkännts, uttryckt på denna stats språk och med hänvisning till den yrkesorganisation

² Senaste lydelse 1991:364.

som han tillhör eller till den domstol vid vilken han enligt den statens lag får tjänstgöra.

Första stycket första meningen omfattar inte bestämmelsen i 17 kap 15 § tredje stycket brottsbalken.

När en advokat utövar annan verksamhet än att företräda någon vid en domstol eller en myndighet gäller bestämmelserna i 4 § endast om det skäligen kan krävas att de följs.

Advokatsamfundets styrelse skall underrätta den behöriga myndigheten i den stat där advokaten har godkänts om beslut i vilket det har konstaterats att han åsidosatt sina plikter som advokat.

12 kap.

2 §³

Såsom ombud må ej brukas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet finner lämplig att vara ombud i målet.

Ombud skall vara svensk medborgare med hemvist inom riket; dock må även annan brukas såsom ombud, om rätten med hänsyn till målets beskaffenhet och övriga omständigheter finner det lämpligen kunna ske. Med svenskt medborgarskap jämföras medborgarskap i Danmark, Finland, Island eller Norge.

Ej må den vara ombud, som är underårig eller i konkurstillstånd eller i konkurstillstånd eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Såsom ombud må ej brukas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet finner lämplig att vara ombud i målet. *Ombudet skall behärska svenska språket.*

Ombud skall ha hemvist i Sverige eller i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet; dock må även annan brukas såsom ombud, om rätten med hänsyn till omständigheterna finner det lämpligen kunna ske.

3 §⁴

Lagfaren domare i eller rättsbildad befattningshavare vid allmän domstol eller allmän åklagare eller kronofogde må ej vara ombud, med mindre regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer giver lov därtill. Vad nu sagts skall dock ej avse den som, under tjänstledighet, i utbildningssyfte tjänstgör såsom biträde åt advokat.

Ej må nämndeman vid den domstol han tillhör föra annans talan.

Lagfaren domare i eller rättsbildad befattningshavare vid domstol eller allmän åklagare eller kronofogde må ej vara ombud, med mindre regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer giver lov därtill. Vad nu sagts skall dock ej avse den som, under tjänstledighet, i utbildningssyfte tjänstgör såsom biträde åt advokat.

³ Senaste lydelse 1991:364.

⁴ Senaste lydelse 1981:828.

21 kap.

3 §⁵

Vid sin talans förberedande och utförande må den misstänkte biträdas av försvarare.

Försvarare utses av den misstänkte. Är den misstänkte under aderton år eller sinnessjuk eller sinnesslö, utses försvarare av den som har vårdnaden om honom. Har en misstänkte för sig ställt rättegångsombud, anses ombudet som försvarare.

En person får inte vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbundelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. Om försvarare gäller i övrigt 12 kap. 2-5 §§ samt 6 § andra stycket.

En person får inte vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbundelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. *Utländsk medborgare eller den som har hemvist utom riket får inte vara försvarare om det med hänsyn till rikets säkerhet är olämpligt.* Om försvarare gäller i övrigt 12 kap. 2-5 §§ samt 6 § andra stycket.

33 kap

8 §⁶

Har part, som saknar hemvist inom riket, *ej* hos rätten uppgivit ombud, som äger att för parten *mot-taga* delgivning i målet, *förelägge honom rätten*, då han första gången för talan, att för sig ställa sådant ombud och göra anmälan därom till rätten. Underlåter han det, *må* delgivning med honom ske genom att handlingen med posten *sändes* till honom under hans senaste kända adress.

Har part, som saknar hemvist inom riket, *inte* hos rätten uppgivit ombud, *som har hemvist i riket eller i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet* och som äger att för parten *ta emot* delgivning i målet, *får rätten förelägga honom*, då han första gången för talan, att för sig ställa sådant ombud och göra anmälan därom till rätten. Underlåter han det, *får* delgivning med honom ske genom att handlingen med posten *sänds* till honom under hans senaste kända adress.

1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

2. Är ombud enligt 33 kap. 7 § anmält vid ikraftträdandet, skall anmälan anses avse tre månader efter ikraftträdandet. Den som gjort anmälan och ombudet skall av Högsta domstolen på lämpligt sätt underrättas därom snarast efter ikraftträdandet.

⁵ Senaste lydelse 1983:930.

⁶ Senaste lydelse 1970:429.

Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att 33 kap. 7 § skall upphöra att gälla,

dels att 8 kap. 2 och 7 §§, 12 kap. 2 och 3 §§, 21 kap. 3 § och 33 kap. 8 § skall ha följande lydelse,

dels att det i 8 kap. skall införas en ny paragraf, 9 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap
2§¹

Till ledamot av advokatsamfundet får endast den antas som

1. är svensk medborgare eller medborgare i *Danmark, Finland, Island eller Norge*,

2. har hemvist i Sverige

3. har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarbete,

4. har genomgått för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teoretisk utbildning,

5. har gjort sig känd för redbarhet, och

6. även i övrigt bedöms lämplig att utöva advokatverksamhet.

Advokatsamfundets styrelse får i enskilda fall medge undantag från antagningskraven såvitt gäller första stycket 1 och 2.

Till ledamot av advokatsamfundet får endast den antas som

1. är svensk medborgare eller medborgare i *en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet*,

2. har hemvist i Sverige *eller i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet*,

Advokatsamfundets styrelse får i enskilda fall medge undantag från antagningskraven såvitt gäller första stycket 1 och 2. *Detsamma gäller antagningskraven enligt första stycket 3 och 4 beträffande den som har blivit auktoriserad som advokat i en annan stat i enlighet med där gällande bestämmelser.*

Den som har genomgått en utbildning som krävs för att bli advokat i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som i Sverige genomgått ett prov som visar att han har tillräckliga kunskaper om den svenska rättsordningen, skall anses uppfylla kraven enligt första stycket 3 och 4.

Den som har blivit auktoriserad som advokat i Danmark, Finland, Island eller Norge i enlighet med där gällande bestämmelser och som därefter under minst tre år på ett tillfredsställande sätt har tjänstgjort som biträdande jurist på advokatbyrå i Sverige skall anses uppfylla kraven enligt första stycket 3-6.

¹ Senaste lydelse 1991:364.

Den som är försatt i konkurs eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte antas till ledamot. Inte heller får den antas till ledamot som enligt 3 § lagen (1985:354) om förbud mot yrkesmässig rådgivning i vissa fall, m.m. är förbjuden att utöva rådgivningsverksamhet.

Lagfaren domare i eller befattningshavare vid *allmän* domstol eller allmän åklagare eller kronofogde får inte antas till ledamot; inte heller den som annars är anställd i *statens* eller kommuns tjänst eller hos annan enskild än advokat, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag. Vad som nu sagts gäller dock inte *befattningshavare* vid allmän advokatbyrå.

Lagfaren domare i eller befattningshavare vid domstol eller allmän åklagare eller kronofogde får inte antas till ledamot; inte heller den som annars är anställd i *en stats* eller *en* kommuns tjänst eller hos *någon* annan enskild än *en* advokat, om inte advokatsamfundets styrelse medger undantag. Vad som nu sagts gäller dock inte *den som är anställd* vid *en* allmän advokatbyrå.

7 §²

En advokat, som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som annars förfar oredligt, skall uteslutas ur advokatsamfundet. Är omständigheterna mildrande, får i stället varning tilldelas honom.

Åsidosätter en advokat annars sina plikter som advokat, får varning eller erinran meddelas honom. Är omständigheterna synnerligen försvårande, får han uteslutas ur samfundet.

Tilldelas en advokat varning, får han, om det finns särskilda skäl, även åläggas att utge en straffavgift till samfundet med lägst ettusen och högst femtontusen kronor.

Frågor om uteslutning som nu sagts, varning, straffavgift eller erinran prövas av samfundet styrelse eller, i den mån så bestämts i stadgarna, av annat samfundets organ. Har prövningen av sådana frågor överlämnats till ett sådant organ, är en advokat skyldig att lämna detta organ de uppgifter som behövs för prövningen.

Inträder beträffande en advokat sådan omständighet att han enligt 2 § *fjärde och femte* stycket inte får antas till ledamot av samfundet, är han skyldig att genast träda ur samfundet. Om han inte gör det, skall styrelsen förordna om hans uteslutning. Detsamma gäller, om en advokat inte längre uppfyller medborgarskapskravet enligt 2 § första stycket 1 eller *flyttar ur riket* och styrelsen inte medger att han får stå kvar som ledamot av samfundet.

Inträder beträffande en advokat sådan omständighet att han enligt 2 § *femte eller sjätte* stycket inte får antas till ledamot av samfundet, är han skyldig att genast träda ur samfundet. Om han inte gör det, skall styrelsen förordna om hans uteslutning. Detsamma gäller, om en advokat inte längre uppfyller medborgarskapskravet enligt 2 § första stycket 1 eller *hemvistkravet enligt 2 § första stycket 2* och styrelsen inte medger att han får stå kvar som ledamot av samfundet.

I beslut varigenom någon uteslutits ur samfundet får förordnas att beslutet genast skall verkställas.

Brott mot tystnadsplikt enligt 4 § första stycket tredje meningen får inte åtalas av annan än Justitiekanslern. Åtal får väckas endast om det är påkallat från allmän synpunkt.

² Senaste lydelse 1991:364.

9 §

Vad i rättegångsbalken eller i någon annan lag föreskrivs om advokater skall gälla även den som godkänts som advokat i något annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet när denne är verksam i Sverige. Därvid skall han använda den yrkesbeteckning som används i den stat där han har godkänts, uttryckt på denna stats språk och med hänvisning till den yrkesorganisation som han tillhör eller till den domstol vid vilken han enligt den statens lag får tjänstgöra.

Första stycket första meningen omfattar inte bestämmelsen i 4 § andra stycket och inte heller bestämmelsen i 17 kap. 15 § tredje stycket brottsbalken.

Om rätten kräver det, skall den som uppger sig uppfylla kraven i första stycket första meningen förete bevis härför.

Advokatsamfundets styrelse skall underrätta den behöriga myndigheten eller organisationen i den stat där advokaten har godkänts om beslut i vilket det har konstaterats att han åsidosatt sina plikter som advokat.

12 kap.

2 §³

Såsom ombud *må ej* brukas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet finner lämplig att vara ombud i målet.

Ombud skall *vara svensk medborgare med hemvist inom riket*; dock *må* även annan brukas såsom ombud, om rätten med hänsyn till *målets beskaffenhet och övriga omständigheter* finner det lämpligen kunna ske. *Med svenskt medborgarskap jämnställs medborgarskap i Danmark, Finland, Island eller Norge.*

Ej *må* den vara ombud, som är underårig eller i konkurstillstånd eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Såsom ombud *får inte* brukas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet finner lämplig att vara ombud i målet. *Ombudet skall behärska svenska språket.*

Ombud skall ha hemvist i Sverige eller i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet; dock *får* även annan brukas såsom ombud, om rätten med hänsyn till *omständigheterna* finner det lämpligen kunna ske.

³ Senaste lydelse 1991:364.

3 §⁴

Lagfaren domare i eller rättsbildad befattningshavare vid allmän domstol eller allmän åklagare eller kronofogde *må* ej vara ombud, med mindre regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer giver lov därtill. Vad nu sagts skall dock ej avse den som, under tjänstledighet, i utbildningssyfte tjänstgör såsom biträde åt advokat.

Ej må nämndeman vid den domstol han tillhör föra annans talan.

21 kap.

3 §⁵

Vid sin talans förberedande och utförande må den misstänkte biträdas av försvarare.

Försvarare utses av den misstänkte. Är den misstänkte under aderton år eller lider han av en allvarlig psykisk störning, utses försvarare av den som har vårdnaden om honom. Har den misstänkte för sig ställt rättegångsombud, anses ombudet som försvarare.

En person får inte vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. Om försvarare gäller i övrigt 12 kap. 2-5 §§ samt 6 § andra stycket.

Lagfaren domare i eller rättsbildad befattningshavare vid domstol eller allmän åklagare eller kronofogde *får* ej vara ombud, med mindre regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer giver lov därtill. Vad nu sagts skall dock ej avse den som, under tjänstledighet, i utbildningssyfte tjänstgör såsom biträde åt advokat.

En person får inte vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. *Utländsk medborgare eller den som har hemvist utom riket får inte vara försvarare om det med hänsyn till rikets säkerhet är olämpligt.* Om försvarare gäller i övrigt 12 kap. 2-5 §§ samt 6 § andra stycket.

33 kap

8 §⁶

Har part, som saknar hemvist inom riket, *ej* hos rätten uppgivit ombud, som äger att för parten *mot-taga* delgivning i målet, *förelägge rätten honom*, då han första gången för talan, att för sig ställa sådant ombud och göra anmälan därom hos rätten. Underlåter han det, *må* delgivning med honom ske genom att handlingen med posten *sändes* till honom under hans senaste kända adress.

Har part, som saknar hemvist inom riket, *inte* hos rätten uppgivit ombud, *som har hemvist i riket eller i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet* och som äger att för parten *ta emot* delgivning i målet, *får rätten förelägga honom*, då han första gången för talan, att för sig ställa sådant ombud och göra anmälan därom hos rätten. Underlåter han det, *får* delgivning med honom ske genom att handlingen med pos-

⁴ Senaste lydelse 1981:828.

⁵ Senaste lydelse 1991:1549.

⁶ Senaste lydelse 1970:429.

ten sänds till honom under hans senaste kända adress.

-
1. Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.
  2. Är ombud enligt 33 kap. 7 § anmält vid ikraftträdandet, skall anmälan anses avse tre månader efter ikraftträdandet. Den som gjort anmälan och ombudet skall av Högsta domstolen på lämpligt sätt underrättas därom snarast efter ikraftträdandet.

Lagrådet

Prop. 1992/93:64

Bilaga 5

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1992-10-22

Närvarande: justitierådet Per Jermsten, regeringsrådet Stig von Bahr, justitierådet Inger Nyström.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 17 september 1992 har regeringen på hemställan av statsrådet Hellsvik beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Jan Petersson.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Innehållsförteckning

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	3
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 oktober 1992	8
1 Inledning	8
2 EES-avtalet	10
2.1 Fri rörlighet för <i>personer</i>	10
2.1.1 Allmänna bestämmelser	10
2.1.2 Utbildningsdirektivet	11
2.2 Fri rörlighet för <i>tjänster</i>	12
2.2.1 Allmänna bestämmelser	12
2.2.2 Advokatdirektivet	12
3 Gällande svensk rätt	14
3.1 Behörighetskrav för vissa tjänster inom rättsväsendet ..	14
3.2 Behörighetskrav för ombud vid rättegång m.m.	15
3.3 Regler om advokater	17
3.3.1 Behörighetskrav för advokater	17
3.3.2 Advokaters plikter	20
3.3.3 Tillsyn och sanktioner m.m.	21
3.3.4 Advokaters särställning	21
4 Allmän motivering	23
4.1 Allmänt om direktivens införlivande i svensk rätt	23
4.2 Behörighetskrav för vissa anställda inom rättsväsendet .	25
4.3 Behörighetskrav för ombud vid rättegång m.m.	26
4.4 EES-advokaters möjligheter att vara verksamma i Sverige	31
4.5 Behörighetskraven för medlemskap i det svenska advo-	
katsamfundet	38
5 Ikraftträdande m.m.	44
6 Upprättat lagförslag	44
7 Specialmotivering	44
8 Hemställan	48
9 Beslut	48
Bilaga 1 EG:s direktiv om en generell ordning för erkännande av examensbevis över behörighetsgivande högre utbildning som omfattar minst tre år	49
Bilaga 2 EG:s direktiv om underlättande för advokater att effektivt begagna sig av friheten att tillhandahålla tjänster	65
Bilaga 3 Promemorians lagförslag	69
Bilaga 4 Lagrådsremissens lagförslag	73
Bilaga 5 Lagrådets yttrande	78

